

QUADRAT

REVISTA DE PROZA SI ARTE VIZUALE

2

2021

Publicația apare
cu sprijinul
Institutului Cultural Român
„Mihai Eminescu”

ISSN 2345-1874

Editor: *Fondul Culturii Scrise din Moldova*

Redacția:

Nicolae Spătaru, director
Grigore Chiper, redactor

Consiliul de redacție:

Vladimir Beșleagă
Iulian Ciocan
Lucreția Bârlădeanu
Florica Ciodaru-Courriol (Franța)
Alistair Ian Blyth (Marea Britanie)
Evgheny Stepanov (Rusia)
Volodymyr Danylenko (Ucraina)

Prezentare grafică,

Machetare computerizată:

Dumitru Maxim

Număr ilustrat de

Viorica-Ela CARAMAN

Coperta I – Coperta IV

Ilustrații de Viorica-Ela CARAMAN

Scriitorul Valeriu STANCU

Adresa redacției:

MD 2004, Chișinău, str. 31 August 1989 nr. 98, of. 303, Tel.: 079400921

E-mail: nicolae_spataru@yahoo.com,

site: <http://www.proza.quadrat.press>

Tiraj: 250 ex.

Coli de tipar – 8,5; Coli editoriale – 4,1

CUPRINS

PRO-PROZA

Marius CHIVU 7

FICTION & FICTION

Valeriu STANCU 10

CHIPUL

Dumitru CRUDU

FRUNZE GALBENE DE TUTUN,
ATÂT DE MULTE CĂ NU SE MAI VEDEA CERUL 20

Gheorghe CALAMANCIUC

VĂDUVA ANA 33

Victor FULGA

24 Ș.C.L. 43

O POVESTE SCURTĂ 44

NEGRU CORB, NEGRU CORB 45

NOUL VAL

Oana VRÎNCEANU

DICȚIONARUL UNUI ALIENIST 50

LIRIK-UP

Ioan Es. POP

STĂM ACOLO, LA GREEN HOURS 59

MADE IN DE

NORRIS VON SCHIRACH

HÖHERE GEWALT 61

JURNAL

Grigore CHIPER

JURNALUL UNUI OPTIMIST DEZABUZAT 67

TRANS/DUCERE

SZABÓ T. Anna

CHARON 74

COPIIUL DE PIATRĂ 76

BEBELUȘUL 80

ORIGO 81

(Traducere din limba maghiară de Ildikó Gábos-Foarță)

Evgheny STEPANOV

TREI INSIGNE 84

(Traducere din rusă de Nicolae Spătaru)

Norris von SCHIRACH

FORȚA MAJORĂ 93

(Traducere din germană de Victor Scoradeț)

DIALOGURI ESENȚIALE

Nicolae SPĂTARU & Valeriu STANCU

„ADEVĂRAȚII CREATORI, CEI CARE AU TALENT,
SCRIU ÎN PRIMUL RÂND PENTRU
SUFLETUL CITITORILOR” 98

ESEU

Rodica BRETIN

DESPRE EROTISM ȘI ALȚI DEMONI 110

Tatiana CIOCOI

UN THRILLER AL ȘTIINȚELOR LIMBAJULUI SAU
CUM AU AJUNS FILOSOFII POSTMODERNITĂȚII
PERSONAJE DE ROMAN 116

SCANLIT

Oxana GHERMAN

„SCRUMUL” UNEI ADOLESCENȚE SOVIETICE 130

Diana DEMENTIEVA

VREAU ACASĂ ȘI DINCOLO DE BEZNĂ
DE OLGA CĂPĂȚĂNĂ 135

PALETĂ

Viorica-Ela CARAMAN 141

Marius Chivu

„Cât despre faptul că trăim vremuri grăbite, marcate de dinamica rețelelor sociale, având ca efect o durată a atenției tot mai redusă, asta nu ajută prozei scurte care, dimpotrivă, din cauza dimensiunii mai puțin ample, cum spui tu, necesită de fapt o atenție sporită. Pentru timbru îți trebuie lupă, nu-l poți privi în trecere ca pe un afiș. Citind un roman, îți poți permite să te relaxezi: faci pauze, sari pasaje ori le citești pe diagonală, personajele sunt prezente în nenumărate situații, informația narativă este subîntinsă pe mari suprafețe, dacă ratezi să citești o pagină sau chiar mai multe asta nu compromite înțelegerea romanului. Or, în proza scurtă personajul este surprins într-o singură situație, diavolul narațiunii se poate ascunde într-un singur gest, într-o replică, uneori într-un singur cuvânt, iar finalul e deschis, ambiguu, deconcertant. Ritmul lecturii unei povestiri este deci mai lent.

Povestirea e mai scurtă nu pentru că spune lucruri mai puține, ci pentru că multe lucruri rămân nespuse. Romanul divaghează și te însoțește, povestirea sugerează și se lasă însoțită. Ideal vorbind, proza scurtă se citește mai ușor, dar se lasă citită mai greu. De aceea, când aud că cineva a citit într-o singură zi o antologie sau un volum de povestiri, eu sunt circumspect că a citit cum trebuie. O proză scurtă, dacă e foarte bună, îți produce o anume comoție, te destabilizează în sensul că îți cere timp de gândire, de reculegere, pentru o vreme te împiedică să reiei lectura.”

(Fragment din interviul realizat de
Alina Vilcan pentru *Suplimentul de cultură*)

Fiction & Fiction

VALERIU STANCU

Născut în Iași, pe 27 august 1950. Scriitor, editor și traducător. Redactor-șef al revistei naționale de cultură *Cronica* (între 1997 și 2015) și președinte al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România (2005-2009). A debutat în presă în 1978, iar editorial, în 1981 cu volumul *Înfrângerea somnului*. A publicat în țară peste 60 de titluri originale (romane, nuvele, eseuri, volume de versuri), iar în străinătate, peste 20 de cărți (Franța, Belgia, Italia, Germania, Croația, Mexic, Canada, Turcia, Republica Moldova). De asemenea, a tradus și a publicat în România peste 40 de volume de poezie contemporană. Figurează în prestigioase antologii de poezie universală, este „Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres” de la République Française și deține Il Premio Europeo «CAPO CIRCEO» per la Letteratura (Roma, 2017), acordat de-a lungul vremii unor scriitori ca: Mario Luzi, Vladimir Bukovski, Dante Maffia, Vaclav Havel, Herta Müller, Arturo Pérez-Reverte.

Între volumele de proză publicate de Valeriu Stancu figurează: *11 fante, zi-i despre dialogul edenic*, proză scurtă, 1999; *Pelerinul de Cenușă*, roman, 2000; *Conspirația vagabonzilor*, roman, 2001; *Crematoriul de suflete*, roman, 2003; *Cantina cu cearcăne*, nuvele, 2003; *Suflete cu ieșire la mare*, roman, 2011; *Respirația umbrei*, roman, 2012; *Istoriile din Berăria Veche*, nuvele, 2013; *Cantina cu cearcăne*, nuvele, 2019; *În luntrea ochiului*, nuvele fantastice, 2019 ș.a.

Valeriu STANCU

CHIPUL

De la ceremonie s-a întors tristă și îngândurată. Cearcâne viorii, groase, îi pecetluiau chipul, dându-i o gravitate accentuată de ochii mari, tulburători cândva, acum istoviți de plâns. S-a întors tristă și îngândurată. Dar nu singură... Purta în mâini, ca pe o neprețuită comoară, urna cu cenușa lui. Cât el trăise, ființele li se contopiseră, purificate. Acum nu-și mai găsea niciun rost. Se simțea stingheră, părăsită și se învinuia că nu avusese curajul de a-și lua zilele pentru a-l urma și în moarte, așa cum îl urmase din clipa în care-l întâlnise într-o sală de spectacole din Bruxelles. Mângâia în neștire, mecanic, aproape inconștient, urna cu cenușa lui. O mângâia de parcă trupul încenușat, ferecat înlăuntrul ei, trupul ce-i fusese atât de drag și care-i dăruise atâtea nopți de fericire ar fi fost încă viu. Mângâie urna până adormi. Somn adânc, zbuciumat, dar binefăcător, o cuprinse.

A doua zi se trezi bezmetică, tehuie de cap, ca după o noapte de beție cruntă. Intră ca un automat în bucătărie, întinse mâna după chibrituri (putea să facă totul și pe întuneric, atât de bine-și cunoștea casa), aprinse aragazul, scoase din dulap cafeaua, zahărul, luă din sertarul din dreapta al dulapului de lângă aragaz o linguriță, frumoasă, din argint patinat, umplu cam pe trei sferturi cu apă un ibric de inox, cu mâner negru de ebonită, deformat de îndelunga lucrare a focului, și adăugă, fără să mai numere, mai multe lingurițe de cafea dintr-un borcan al cărui capac se rostogoli până sub masă atunci când, deșurubându-l, îl scăpă din mână. Nici nu se aplecă după el. Își fripse gâtulejul cu amăreala cafelei. În bucătărie lăsă lucrurile vraște, ea care era atât de ordonată de obicei, încât toți cei care-i călcau pragul o ironizau pen-

tru mania ei de a ști fiecare lucrușor la locul lui. Se dezbracă în grabă aruncându-și lenjeria pe hol și intră în baie.

Acele de gheață ale dușului înfipite necruțător în pielea caldă încă de la așternutul din care abia se ridicase o mai remontană și-i atenuară durerea de cap. Se spală îndelung, fără niciun gând, alternând reprizele de apă rece cu altele fierbinți până la limita suportabilității. Într-un târziu ieși destul de revigorată de sub duș, dar când să se machieze avu un șoc teribil, ce-i trimise inima în gât: din oglindă îi surâdea trist chipul lui. Crezu că are halucinații din cauza aburului și șterse oglinda cu palma. Dar chipul lui era mereu acolo, surâzându-i trist. Luă un prosop de pe suport și frecă înspăimântată luciul rece al oglinzii. În zadar. Strălucitoare acum, oglinda îi reflecta și mai limpede chipul care-i fusese mai drag decât propria viață. Și dintr-o dată o întrebă cu glas sfâșietor dar cu același timbru plăcut, grav, persuasiv ce-i mângâiasse de mii și mii de ori timpanele: „De ce mă părăsești? De ce m-ai abandonat deasupra căminului? Nu m-ai purtat până acum în ființa ta? Acum de ce mă lași singur?”

Crezând că a înnebunit, începu să urle și cu un ultim dram de luciditate și de putere sparse oglinda, aruncând în ea taburetul pe care el se așezase de nenumărate ori atunci când își dădea capul pe mâna ei ca să îl tundă. Apoi leșină, căzând chiar peste cioburile oglinzii.

Zăcu o vreme pe gresie, goală, frumoasă, tânără. Se trezi înfrigurată. O pătrunsese răceala dalelor. Se cutremură înspăimântată când văzu atâtea cioburi în jurul ei. Apoi, încet-încet, cauza dezastrului din baie îi reveni în minte. Luă cu teamă de pe pardoseala albastră un ciob ceva mai mare, îl șterse grijulie, încetișor, cu palma, îl duse în dreptul ochilor și înlemni: chipul lui, ușor grizonat la tâmpile, încercănat, cu buza de jos puțin răsfrântă, cu nasul drept și puțin cam mare, cu ochii albaștri, reci și impenetrabili o privea din ciobul care începea să se aburească iar. O privea intens, cu gravitate, murmurându-i același vers, „primește-mă-n ființa ta, ca să mă apere de moarte”, vers dintr-o poezie pe care el i-o scrisese pe vremea când începuse nebunia dragostei lor, poezie care ei îi plăcuse și o știa pe de rost. Își încordă întreaga-i ființă ca să nu i se facă rău. Într-un târziu ieși mai mult târându-se din baie, trase un capot pe ea, luă o mătură și un fâraș, mătură toate cioburile și le aruncă în pubela de sub chiuvetă. Băgă apoi aspiratorul în priză și aspiră cu grijă toată baia. În cele din urmă luă un furtun de la o veche mașină de spălat rufe pe care-l ținea după calorifer și cu care spăla mereu toaleta, introduse țeava de la chiuvetă în capătul mai larg al furtunului și roti maneta spre stânga la maximum. Apa inundă par-

doseala, udându-i picioarele. Spălă baia din belșug...

Se îmbracă și, fără a se mai farda, fără a se mai pieptăna, legă sacul de gunoi la gură, îl scoase pe hol, își căută cheile și ieși din casă, încuind de trei ori ambele broaște ale ușii de metal ce-i despărțea apartamentul de holul comun al blocului.

Umblă foarte multă vreme fleaura prin oraș, fără de țintă, fără de gând, fără orizont. În minte îi răsuna insistent versul pe care-l îndrăgise atât de mult: ”primește-mă-n ființa ta, ca să mă apere de moarte”. După o vreme, când începură să o doară picioarele, intră într-un restaurant amortit la ora aceea, își comandă o cafea și rămase timp îndelungat la masă, fără să se atingă de ceașcă, privind în gol. Masa era foarte aproape de ringul de dans, pustiu, și când, din întâmplare, își ridică ochii înspre tavan se îngrozi : din globul scânteietor, alcătuit din sute de bucățele de oglindă o privea multiplicat parcă la infinit, chipul lui. Și iar auzi glasul atât de cunoscut, de iubit, cu timbru plăcut, ușor răgușit, acum discret tânguitor: “primește-mă-n ființa ta, ca să mă apere de moarte”. Lăsa niște bani pe masă și fugi îngrozită încă o dată.

Următoarele zile fură de coșmar. Peste tot unde mergea și afla în calea ei o oglindă, îi apărea chipul lui. De aceea, nu mai îndrăzni să mai iasă din casă. Deși concediul i se terminase de mult, nu-și mai reluă slujba, căci oglinzile din toalete, din cabinet, în care nu i-ar fi văzut decât chipul lui, o îngrozeau. Nu primea pe nimeni, nu ieșea nicăieri. Rupsese toate legăturile cu trecutul. Și mai ales nu se privea în oglindă. Nici nu mai avea, de altfel. Pe cea din baie nu o înlocuise, aruncase mica oglinjoară din poșetă și acoperise cu rafturi de cărți oglinzile de pe hol, pe care le și acoperise în prealabil cu straturi groase de vopsea (îi rămăsese printr-o debara câteva cutii de vopsea Köber de când făcuse curățenie în apartament și opacizase cu vopsea chiar și sticla vitrinelor ce s-ar fi putut transforma în terifiante oglinzi). Cu timpul, catalogând-o “nebună de legat”, vechii prieteni începură s-o ocolească, mai ales că arăta chiar ca o nebună (nu se mai îngrijea, din cauza fobiei de oglinzi care-i cuprinsese mintea)...

Și totuși trebuia să supraviețuiască, era tânără, întreaga-i ființă o trăgea spre viață. “Puf”, cum îl botezase ea pentru blândețea mângâierilor sale, nu și-ar fi dorit ca existența ei să ia sfârșit o dată cu a sa. Discutaseră de multe ori despre “plecarea” lui, chiar din clipa în care aflaseră, stupefiați, că el e atins de o boală necruțătoare. Discutaseră cu luciditate, cu patimă, cu durere, cu încrâncenare. El îi spusese mereu că trebuie să-și refacă viața, să-și găsească un prieten, un iubit, să adopte eventual un copil, ca să aibă cui să-și închine tinerețea. Își doriseră cu

disperare un copil, dar nu reușiseră să-l aibă. Ea nu putea avea copii, nu rămăsese niciodată însărcinată, în ciuda nefârșitelor, arzătoarelor nopți de dragoste ce le uniseră ființele.

Într-o zi o căută pe Marilia, cea mai bună prietenă a ei, o găsi acasă și o rugă să se privească amândouă în oglinda de cristal de deasupra comodei.

– Ce vezi? întrebă cu glas gătuit.

– Că arăți ca naiba, că ai făcut cearcăne, că ai fire albe în păr pe care nici nu încerci să le ascunzi, că...

– Lasă asta! Pe cine vezi?

– Cum pe cine?! se nedumeri Marilia.

– Pe cine, exact, pe cine? stărui în întrebarea ei obstinată.

– Pe tine și pe mine, pe cine altcineva? Ce-ai 'nebunit? Pe cine vrei să vezi când te privești în oglindă?

– Ei bine, eu nu văd decât un singur chip. Dar nu e nici al meu, nici al tău, ci al lui!

– Al cui?

– Al cui, al cui? Cum "al cui"? Al lui, bineînțeles. În plus, numai pe el îl văd ori de câte ori mă uit în oglindă. În orice oglindă. Oriunde. Și peste tot îmi recită același vers. Mereu și mereu. Același și același vers. M-a înnebunit, nu alta. Și nici măcar nu-mi dau seama ce semnificație are.

– Ce vers? Întrebă Marilia ca de pe altă lume.

– Dintr-o carte de-a lui: "primește-mă-n ființa ta, ca să mă apere de moarte!"

– Fugi că ești nebună!

– Tocmai asta e, că nu sunt, dar ce să fac?

– Consultă un doctor!

– Și ce să-i spun? Că morții îmi recită versuri de dragoste și că mă privesc din oglinzi din care chipul meu a dispărut? Că mi-e frică să nu înnebunesc pentru că nu mai deosebesc închipuirea de realitate? Că de fapt, ceea ce pentru tine e închipuire, pentru mine e cea mai reală realitate?

– N-o deosebești, n-o deosebești! o întrerupse iritată Marilia. Ia mai lasă prostiile! Realitatea e că el a murit! Auzi? A mu-rit! O știe toată lumea, o știi și tu! A mu-rit, auzi? Iar morții nu vorbesc. Nici nu rânjesc prin oglinzi, nici nu recită versuri. Scoate-ți-l din cap. Ești încă obsedată de el, de trecut, de fericirea voastră, asta e. Din moment ce și eu mă uit în oglindă și nu văd chipuri de morți, e clar că el nu mai există decât în căpușorul ăsta frumos al tău. Du-te și te caută, draga mea!

Ușor-ușor zvonul despre obsesia ei se răspândi în oraș. O cunoștea multă lume, el fusese iubit, era un scriitor important, la rândul ei, ea era o doctoriță apreciată, probabil că într-un fel sau altul una din prietenele ei, poate chiar Marilia, îi vorbise doctorului Boișteanu despre ce i se întâmplă, căci într-o zi se trezi cu acesta la ușă (cei doi bărbați, fostul ei soț și doctorul, copilăriseră împreună și în ciuda faptului că urmaseră căi diferite – se văzuseră tot mai rar în ultimii ani – rămăseseră buni prieteni). „Sărut mâna, iartă-mă că dau buzna, dar te-am căutat mai întâi la telefon, la cabinet mi-au spus că nu mai vii la serviciu, iar postul de acasă e debransat, așa că iată-mă și iartă-mă că te deranjez. Nu vreau să dau buzna în viața ta, dar te rog să treci într-o dimineață pe la mine pe la clinică. Pur și simplu aș vrea să stăm de vorbă!” Multă vreme se chinui Teresa după ce doctorul Boișteanu îi călcase pragul. Știa că dacă îl va căuta, boala sa va căpăta o confirmare, va deveni oficială, publică. Pe de altă parte, simțea că dacă starea în care se află va mai dura mult, dacă va evita mereu să privească în oglinzi, și dacă el îi va apărea mereu în fața ochilor, în orice ciob de sticlă, în fiecare clipă, în fiecare loc, va claca într-o bună zi. Era sigură că nu-i o închipuire de-a ei; el voia să-i transmită un mesaj pe care, din nefericire, nu reușea să-l deslușească, să-l înțeleagă, altfel nu i-ar fi murmurat mereu și mereu același vers. „Doamne, măcar de-aș ști ce vrea de la mine!” Ca să-l uite, ca să nu-i mai apară în fiecare scipire de oglindă, își prelungi până la un an concediul fără salariu și plecă la mama ei, la Sibiu, crezând, sperând că atmosfera tihnită, ce-i evoca vremi de mult apuse, când încă nu-l cunoscuse pe el, liniștea căminului părintesc o vor ajuta să se vindece de boala ei. La Sibiu însă calvarul continuă, așa încât își scurtă șederea acasă, se reîntoarse în învolburarea Iașului și într-o zi se așează cuminte în sala de așteptare a reputatului medic.

După multe „vizite”, tratamente ambulatorii, internări, discuții, analize, consulturi, diagnosticul medicului Puiu Boișteanu a fost categoric și definitiv. Dar pentru că fusese soția unui atît de bun prieten, pentru că o aprecia și în calitate de colegă și pentru că nu voia să o bage în gura orașului, îl îndulci, trecând pe foaia de observație un eufemism, nu un diagnostic: „Tulburare de personalitate cu episoade maniacale”.

Și dintr-o dată, viața i se schimbă fundamental. O schimbare ce ținea de paranormal, de miracol, de dumnezeire sau de satanism. Nici ea nu știa cum să o definească. În preajma împlinirii unui an de la moartea lui, câteva reviste culturale care voiau să-l mențină încă în atenția cititorilor, care doreau să arate că nu l-au uitat și voiau să marcheze comemorarea anului scurs de la plecarea sa, îi cerură lucrări in-

edite de-ale scriitorului. Pur și simplu, un an întreg uitase, învăluită în durerea ei, că el fusese scriitor. Evident, avea lucrări inedite, casa toată era plină de hârtii, dar ei nu-i dăduse nicio clipă prin minte să umble prin ele. Știa că în ultimii ani el lucra și pe calculator, dar în ființa lui rămăsese un scriitor de modă veche, dedicat stiloului și mașinii de scris – calculatorul nu-l folosea decât pentru a printa forma finală a poeziilor sau prozelor sale. În rest, tot ce scria era trecut pe foi, pe foițe, pe bucățele de hârtie, pe chitanțe și note de plată, pe scrisorile primite de la confrăți, pe tot ce-i putea găzdui scrisul aproape ilizibil atunci când inspirația căpăta forma concretă a exprimării. Se chinuse mult să-l disciplineze, dar toate eforturile ei fuseseră zadarnice și în cele din urmă înțelesese că orice petec de hârtie din casă trebuia păstrat, căci putea găzdui un vers, un crâmpei de proză, o frază pentru un articol, o idee venită pe neașteptate și mâzgălită cu grabă, cu patimă, cu neliniște. Deși trecuse atâta vreme de la moartea lui, se duse la fosta-i redacție și-i ceru lucrurile personale. Pe drum era convinsă că nu va mai găsi nimic, dar colegii săi păstrasera aproape tot ce-i aparținuse, inclusiv scrisori, fotografii, documente despre existența cărora ea nu avusese habar...

După ce înălță câțiva munți de hârtii în mijlocul casei, începu înfrigurată să facă ordine prin sertare, mape, dosare și în cele două birouri la care el își definitiva scrierile (primul, cel clasic, pe care el îl iubea cel mai mult, așezat în bibliotecă, impunător, din stejar masiv, de culoarea coniacului vechi, străjuit de un scaun ce semăna mai mult cu un tron de voievod, și cel de-al doilea, sobru, modern, comod, pe care tronau computerul, imprimanta, faxul și alte minuni ale biroticii actuale, birou negru, în formă de “L” completat de un scaun din piele neagră, mobil, “directorial” și situat într-o cameră unde nu primea nicio dată pe nimeni). Lucra zi și noapte, uitând să mănânce, să doarmă, să se spele. Tăia, decupa, ordona, clasa, făcea și desfăcea mape, completa dosare... Și într-o seară, când lumina agoniza în ferestre, șezând turcește pe covor și încercând să pună în ordine cronologică variantele unor poeme, dădu peste un caiet elegant, nou și care avea în mod clar o proveniență străină (fusese adus, probabil, de Valdemar de prin desele lui călătorii prin lume; de fapt, din pagina de gardă a înțeles că frumosul caiet îi fusese dăruit de scriitorul francez Michel Camus, cu care soțul ei fusese prieten și care-i scrisese chiar o dedicație, urându-i să-l umple cu poeme geniale). Era doar pe o treime acoperit cu scrisul său aproape ilizibil, scris pe care însă ea îl cunoștea, îl descifra, îl înțelegea atât de bine. După dedicația lui Michel Camus urma o pagină goală, după

care începea o proză pe care Valdemar o intitulase Mesajul. De obicei, el nu-și data lucrările, pentru că le elabora pe sărite, în etape probabil aleatorii pentru alții, dar căroră el le știa rosturile, dar de această dată se putea citi foarte clar chiar în capul paginii: Iași, ... ora .... Din clipa în care a citit data a înțeles că ținea în mâini un prețios document nu doar pentru istoria literară, ci și pentru ea, pentru ființa ei, pentru viitorul ei: era data morții lui, era proza pe care o scrisese chiar în noaptea morții. De la primele rânduri simți că i se oprește inima în piept, că i se pune un nod în gât și că i se taie răsuflarea. Povestirea începea așa: „De la ceremonie s-a întors tristă și îngândurată. Cearcăne viorii, groase, îi pecetluiau chipul, dându-i o gravitate accentuată de ochii mari, tulburători cândva, acum istoviți de plâns. S-a întors tristă și îngândurată. Dar nu singură... Purta în mâini, ca pe o neprețuită comoară, urna cu cenușa lui. Cât el trăise, ființele li se contopiseră, purificate. Acum nu-și mai găsea niciun rost. Se simțea stingheră, părăsită și se învinuia că nu avusese curajul de a-și lua zilele pentru a-l urma și în moarte, așa cum îl urmăse din clipa în care-l întâlnise într-o sală de spectacole din Bruxelles. Mângâia în neștire, mecanic, aproape inconștient, urna cu cenușa lui. O mângâia de parcă trupul încenușat, ferecat înlăuntrul ei, trupul ce-i fusese atât de drag și care-i dăruise atâtea nopți de fericire ar fi fost încă viu. Mângâie urna până adormi. Somn adânc, zbuciumat, dar binefăcător o cuprinse”.

Citi dintr-o suflare povestirea, până la ceea ce moartea hotărâse să fie capăt și înțelese că îi era destinată. Era testamentul celui care o iubise mai mult decât orice pe lume și pe care, la rându-i, îl iubise ca pe propria ființă. În povestirea lui Valdemar eroina înțelege mesajul pe care iubitul ei i-l transmite de dincolo de moarte, de dincolo de lume și în fiecare zi soarbe din urnă câte o linguriță de cenușă. Când citi rândurile în care femeia își pune în cafeaua de dimineață o linguriță din cenușa lui, oripilată, alergă la baie și vomită îndelung. O vomă amară, verzuie, oribilă. Vomită îndelung, zbuciumată, zguduită de sughițuri, tot răul, toată otrava, toată durerea ce-i năclăiseră sufletul vreme de un an. Când se mai liniște, se duse la bucătărie, își făcu un ceai cu multă lămâie, luă un metrocloramid și se întoarse la caietul elegant cu scoarțe negre din piele. Citi povestirea iar și iar, iar și iar, de zeci și sute de ori, citi cu nesaț, citi pe nerăsuflăte, nereușind să priceapă cum de știuse Valdemar absolut tot ce avea să i se întâmple vreme de un an după moartea sa. Până și diagnosticul doctorului Boișteanu figura cu exactitate în povestirea lui: „Tulburare de personalitate cu episoade maniacale”.

Din nefericire, proza lui Valdemar nu avea sfârșit. Moartea îl surprinsese scriind următoarea frază: „Când se mai liniști, se duse la bucătărie, își făcu un ceai cu multă lămâie, luă un metroclopramid și se întoarse la caietul elegant cu scoarțe negre din piele. Citi povestirea iar și iar, iar și iar, de zeci și sute de ori, citi cu nesaț, citi pe nerăsuflăte, nereușind să priceapă cum de știuse Valdemar absolut tot ce avea să i se întâmple vreme de un an după moartea sa”.

Zorii o surprinseră citind (a câta oară?!) povestirea. Însăpăimântată, obosită, uluită, se îndreptă ca un robot, ca un somnambul, ca un drogat spre bucătărie și execută aproape mecanic ritualul dimineților ei de cafegiu înrăit. Intră ca un automat în bucătărie, întinse mâna după chibrituri (putea să facă totul și pe întuneric, atât de bine-și cunoștea casa), aprinse aragazul, scoase din dulap cafeaua, zahărul, luă din sertarul din dreapta al dulapului de lângă aragaz o linguriță, frumoasă, din argint patinat, umplu cam pe trei sferturi cu apă un ibric de inox, cu mâner negru de ebonită, deformat de îndelunga lucrare a focului, și adăugă, fără să mai numere, mai multe lingurițe de cafea dintr-un borcan al cărui capac se rostogoli până sub masă atunci când, deșurubându-l, îl scăpă din mână. Nici nu se aplecă după el, ci ca în transă intră în cabinetul lui de lucru, acolo unde se afla urna cu cenușa lui, pe care o ștergea în fiecare zi, o luă cu grijă, ca pe un odor de mare preț, o aduse în bucătărie, îi ridică încetișor capacul și-l puse atentă pe masă, luă apoi lingurița cu coadă foarte lungă, din argint bătrân (cu care lui îi plăcea să guste miere de albine din borcanele înalte pe care le umpleau în fiecare an cu miere curată, din flori de munte, pe care le-o aducea domnul Mancea, vecinul lor de la Durău), o introduse în urnă, stătu o clipă în cumpănă, apoi o scoase plină ochi cu cenușa lui Valdemar, îi adăugă liniștită conținutul în ibric, mestecă îndelung și o luă de pe foc în chiar clipa în care lichidul se pregătea să dea în clocot. Turnă cafeaua în ceașca ei mare din lut înnobilit de mâinile măiestre ale lui Florin Colibaba, după care, fără nicio ezitare, hotărâtă și încrâncenată, sorbi. Își fripse gâtlejul cu amăreala cafelei. Era atât de tare, de aromată, de gustoasă, încât o îmbătă pe loc, de parcă ar fi luat un drog. Din clipa în care o bău, se simți ca purtată pe altă lume. Corpu-i nu o mai asculta, voia parcă să-și ia zborul și abia ajunse până la pat. Când se întinse între cearșafurile vișinii, cu modele cabalistice, inițiatice, ca scrierile arabe, cearșafuri care lui îi plăcuseră la nebunie, pentru că le adusesse din Marsilia, o cutremură un orgasm pustiitor, ca un adevărat uragan, un orgasm ca pe vremea când era fericită, când erau împreună și se iubeau până la istovire, noaptea întregă, până li se strecurau zorii

pe după storuri și după perdele, în așternut. O cuprinse apoi o stare vecină cu leșinul și adormi ca fulgerată. Când se trezi, se simțea iar tânără, frumoasă, ușoară, împăcată cu moartea lui și cu propria ființă.

Adevăratul șoc îl trăi însă când își dădu seama că din clipa în care sorbise cafeaua cu cenușa lui, nu-i mai apăru chipul în oglindă, nici nu-i mai auzi glasul șoptindu-i tânguios „primește-mă-n ființa ta, ca să mă apere de moarte!” Își cumpără iar oglindă în baie, dădu la o parte rafturile cu cărți ce mascaseră oglinzile de pe hol, le înlocui pe cele acoperite cu straturi groase de vopsea. Reînvăță să se îngrijească, să iasă în lume, să se admire în oglindă ca odinioară, căci arăta iarăși „ca de pe carte”. Iar în ziua în care bău ultima linguriță din cenușa lui, pântecelii îi dădu de știre că în ființa ei se zămislise o nouă viață...

Dumitru CRUDU

Poet, prozator, dramaturg. S-a născut la 8 noiembrie 1967 în satul Florișoia Nouă, raionul Ungheni. A studiat în Chișinău, Tbilisi, Brașov și Sibiu. În prezent este Redactor-șef al Revistei Timpul (din România) și coordonatorul Atelierului de poezie *Vlad Ioviță*, membru al Uniunii Scriitorilor, al Uniunii Teatrale din Republica Moldova și al ASPRO.

Este câștigător al Concursului de dramaturgie „Cea mai bună piesă românească a anului”, organizat de Uniunea Teatrală din România (UNITER) și de Fundația Principesa Margareta a României, ediția 2003.

Cărți de proză: *Măcel în Georgia*, roman (2008); *Oameni din Chișinău*, proză scjrtă (2012); *Un american la Chișinău*, roman (2013); *Salutări lui Troțki*, proză scurtă (2016); *Ziua de naștere a lui Mihai Mihailovici*, roman (2019). A publicat mai multe cărți de poezie și teatru. Unele volume au fost traduse și editate în străinătate. Laureat al mai multor premii naționale și internaționale.

Dumitru CRUDU

FRUNZE GALBENE DE TUTUN, ATÂT DE MULTE CĂ NU SE MAI VEDEA CERUL

De mai bine de un sfert de oră, cu balonul lipit de picior, Doru zbura dintr-un capăt în celălalt al terenului, driblându-i pe toți care-i ieșeau în cale, când, deodată, se prăbuși ca secerat în iarbă, într-o rână, pe coasta stângă, fără ca cineva să-l fi atins, se prăbuși într-o poziție nefirească, cu mâna stângă vraiște în lături și cu dreapta prinsă sub un picior, sub piciorul drept. Alexandru se aplecă deasupra lui și îl zgâlțâi înfiorat. Doru se răsturnă pe spate.

– A murit, Pavel Ivanovici!

Jocul se întrerupse. Toată lumea alergă spre punctul cu var, unde Doru zăcea fără suflare, năruit pe spate. Alexandru și Angelo îl apucară, unul de-o mână și altul de alta, și încercau să-l ridice în capul oaselor. Dar nu reușeau. Doru era mai greu ca un sac cu ciment și inflexibil. Le aluneca din mâini. Cădea înapoi în vreme ce soarele frigea îngrozitor. Broboane de sudoare îi curgeau lui Alexandru în gură.

– Nu mai răsuflă, răcni cu aceeași voce gătuită Alexandru și începu să scâncească.

– Toată lumea la o parte, urlă Pavel Ivanovici, croindu-și drum printre elevii săi cu o căldare cu apă în mână.

– Să mai aducă cineva o căldare, țipă Pavel Ivanovici, în timp ce-i arunca lui Doru apa în față. Acesta nu dădu niciun semn de viață. Alexandru îl ocoli pe Pavel Ivanovici, care-l apăsă cu mâinile pe piept pe colegul lor scurs în iarbă. Alexandru îi deșertă în cap apa rece ca gheața, pe care o aduse în fugă de la fântâna din spatele porții, spre care colegul lor cotilise balonul, acum uitat de toți, undeva în spatele lor.

După fântână începea pădurea. Doru sări ca fript în picioare, îi smulse lui Alexandru găleata din mână și-o azvârli cât colo, înverșunat.

– Tu niciodată, de când te știi, n-ai jucat cinstit, tocmai te driblase și scăpasem singur cu portarul, când mi-ai aruncat căldarea asta în ochi. Sunt sigur că v-aș fi bătut gol, dacă nu-mi aruncaai căldarea asta nenorocită în față. Cu metodele astea vreți voi să câștigați partida?

Alexandru se holba la Doru, neștiind ce să-i răspundă. Inima începu a-i ticăi în piept.

– Pentru că nu vrei să te împaci cu faptul că sunt mai bun ca tine, tu mereu încerci să-mi bagi strâmbe, nenorocitele.

Rămas în spatele lui Doru, Pavel Ivanovici îi făcu un semn lui Alexandru să-și țină gura. Alexandru tăcea, dar îl privea șocat pe Doru, din ce în ce mai pornit contra sa, nerealizând că, acum câteva clipe, toți îl credeau mort sau chiar fusese mort. El nu știa nimic despre asta, îi pică fisa lui Alexandru. După ce mă driblase i se rupse filmul și el nu ținea minte că leșinase. El nu știa că-și pierduse cunoștința. Știa că i-am aruncat o căldare cu apă în ochi, dar nu și că leșinase. Despre asta nu știa nimic. Absolut nimic. El nu știa că acum câteva clipe murise.

Alexandru se uita roată la colegii săi, dar toți își înghițiseră limbile și-i ocoleau privirile, neîndrăznind să-i spună lui Doru adevărul despre ce i se întâmplase.

– Eu zic să luăm o pauză, interveni Pavel Ivanovici, alb la față ca zăpada de anul trecut, ascunzându-și căldarea la spate.

– O pauză? se miră Doru. De abia am început partida și deja luăm o pauză?! Cum așa? Haideți mai bine să continuăm meciul, se revoltă cel care adineauri era mort, și acum împingea mingea cu piciorul spre buricul terenului. Vrând să-i convingă să reia meciul. Cu toate că acesta, nu era un meci propriu-zis. Era un meci amical, între ei. Un simplu antrenament, fără vreo miză specială.

Toți se zgâiau la el perplexi, dar nimeni nu-l urmă. Numai Pavel Ivanovici îl ajunse din urmă și-l deposedă de minge.

– Aici eu comand și nu tu. Toată lumea la masă.

Vrând-nevrând, Doru se supuse și părăsi stadionul, ultimul. La vestiar, se dezbracă în tăcere și își scurse maioul ud direct pe podea, până nu mai avea ce stoarce din el. Apoi îl îmbracă și se îndreptă spre cantină. Maioul jilav i se lipi de corp. Nici vorbă, avea el în geanta de sub pat și un tricou uscat, dar îi era lene să se ducă în dormitor. Se gândi că o să se usuce pe el până va termina de mâncat. În cantină, se așeză la o masă la care nu stătea nimeni. Văzându-l singur, Alexandru veni la masa lui. Când însă vru să se așeze pe scaunul din fața lui Doru,

acesta sări ca ars în picioare ca acolo pe teren când i-a aruncat căldarea cu apă în față.

– Dacă te așezi la masa mea, eu mă car în altă parte.

– Încă mai ești supărat?

– Da, mai sunt, fraiere.

– Dar de ce?

– Pentru că tu niciodată nu joci cinstit. Niciodată. Umbli mereu cu șmecherii. De când te știi.

Doru era cel mai bun din echipa lor și era cam arogant, dar toți îi treceau cu vederea neajunsul ăsta. I-l trecea și Alexandru, cu toate că în sinea sa clocotea și îi purta pică. Alexandru recunoștea că Doru era mai bun ca el, dar nu și în public sau în iarbă. Jucau pe același post. La meciuri, Doru era titular, iar Alexandru, veșnica sa rezervă. Numai când Doru obosea să-și mai amestească adversarii cu driblingurile sale uluitoare cu piciorul stâng și să mai bată atâtea goluri, iar victoria era ca și pecetluită, Pavel Ivanovici îl scotea pe teren și pe Alexandru. Amândoi erau atacanți, numai că Doru dribla mai bine, alerga mai iute și bătea o ploaie de goluri.

Alexandru plecă cu coada între picioare de la masa lui Doru. Spre care se îndreptară Angelo, Toma și Iulius, care nu-l înghițeau deloc. Nu scăpau nicio ocazie ca să-l ia în căruță că e de la țară. Dar și Doru era de la țară, însă cu acesta se purtau altfel. De la masa de lângă fereastră la care stătea singur îi auzi cum îl forfecau.

– Da frumos l-ai mai driblat azi pe văcarul acela din Flutura, vociferă Angelo, adăugând tot mai mulți decibeli ca să-l audă toți. Inclusiv Alexandru.

– Tipul acela nu se pricepe deloc la fotbal, îl mai auzi și pe Iulius concluzionând. Eu nici nu înțeleg de ce îl mai ține Pavel Ivanovici în echipă. El o să fie veșnica ta rezervă.

Doru mânca în tăcere și zâmbea în colțul gurii, fără să se amestece în discuție. Văzându-l că vrea să riposteze, antrenorul îi făcu un semn lui Alexandru să nu se bage.

Apoi Pavel Ivanovici se ridică în picioare și i se adresă întregii echipe.

– Luăm o pauză până mâine-dimineață.

– Cine vine cu mine la o bere? întrebă Doru în fortissimo și-l urmă aproape toată lumea. Pavel Ivanovici se făcu că plouă, cu toate că le interzisese în cantonament să bea alcool. Era prea afectat și prea bulversat de faptul că Doru își pierduse cunoștința pe teren ca să se mai opună. Deși nu-i era în fire, se uita încurcat pe fereastră, fără să încerce

să-i oprească din drum. Mai mult, începu și să fumeze, chiar de față cu ei. Toți își dădeau seama de ce, afară de Doru.

Numai pe Alexandru nimeni nu-l invită la bere și el se duse pe stadion, cu mingea la picior, și alergă două ceasuri depline de la o poartă la alta. Cu cămașa udă în spate, încerca să imite driblingurile și fentele lui Doru. Încerca să bată și el goluri din corner.

Seara, toți se întorseseră mucii. Au năvălit în dormitor ca într-o cazarmă, cântând și țipând. Doru, ultimul, cu o fată la braț. Și, din nou, Pavel Ivanovici o făcu pe niznaiul, cu toate că le interzise categoric să aducă fete în dormitor. Ba mai mult decât atât, nu-l apostrofă pe Doru s-o scoată afară, ci ieși el în curte, de unde nu reveni decât peste două ore. Pavel Ivanovici dormea în aceeași cameră – imensă – cu ei. Doru merse s-o conducă pe Irina acasă și reveni abia când se crăpă de ziuă.

Dimineață, înainte de micul dejun, Alexandru își trânti pe el echipamentul sportiv și alergă spre terenul de fotbal, unde, spre deosebire de ce se întâmpla acolo în ultimele două săptămâni, nu era nici țipenie. De regulă, la șapte dimineața, pistele de alergat gemeau de colegii săi, dar azi erau goale. Alexandru coborî valea, șocat. Își găsi colegii în cantină. Toți păpau posaci, nu știu cum schimbați, dar cel mai posomorât dintre toți era Pavel Ivanovici. Nebărbierit și cu fața trasă, acesta îl chemă să se așeze la masa sa. După care îi anunță, cu o voce strangulată, că le dă liber două zile. Unde s-a mai văzut ca Pavel Ivanovici să le dea liber două zile înainte de meci? Și încă înainte de ce meci. Primul meci de la spartachiadă. Se vede că l-o speriat prea tare leșinul lui Doru odată ce i-a trimis pe două zile acasă, se gândi Alexandru. Era pentru prima dată de când îi antrena, când îi lăsa acasă înainte de un meci decisiv – primul meci de la spartachiadă. Lui Alexandru nu-i intra în cap de ce-o făcea, odată ce acel prim meci era atât de important. Iar de felul cum vor juca ei la spartachiadă depindea soarta lor de mai departe. Alexandru nu ar fi vrut să plece din cantonament, ar fi preferat să se antreneze. Să se antreneze la fel de intens ca până acum, câte opt ore pe zi, dacă nu și mai mult. Chiar îl întrerupse pe antrenor și-i spuse toate astea, dar acesta nu vru să-și schimbe decizia. Iată de ce Alexandru nu-l putea înțelege pe Pavel Ivanovici și nu-l recunoștea în tipul posac și deprimat de acum pe antrenorul lor energic, vulcanic, optimist și ahtiat de succes. Până la urmă, își strânse și Alexandru echipamentul sportiv într-o pungă și părăsi dormitorul.

În fața cancelariei era coadă. Toți colegii lui prinseră rând ca să-și sune la telefon părinții. Numai Alexandru nu, pentru că acasă nu avea telefon. El era singurul din echipă fără telefon acasă. În satul lor,

existau doar două telefoane: la școală și la poștă. Dar nimănui dintre colegii lui nu-i spusese că nu are telefon acasă ca să nu se facă de cacao. Afară de el și Doru, toți ceilalți locuiau în oraș, în Ungheni, și tare se mai mândreau cu asta.

Alexandru intră în cancelarie ultimul. Culese la nimereală câteva cifre și își lipi receptorul de ureche. Bineînțeles că sună ocupat.

Cu punga la spate, se ascunse după bustul lui Lenin, de unde îi urmărea pe șestache pe colegii lui ieșiți în curte, cu genți albastre sau roșii bălângănindu-li-se pe umeri.

– După tine cine o să vină? îl întrebă Leo și Alexandru fu nevoit să iasă din umbra protectoare a lui Lenin. Leo era mijlocăș. Nu avea o tehnică prea grozavă, însă fugea foarte repede și era folosit mai mult pe post de câine care scoate animalul din vizuină. Leo era și el de la țară.

– Da după tine?

– Eu primul te-am întregbat.

– După mine n-o să vină nimeni.

– Dar taică-tău?

– Taică-meu e prea ocupat și nu poate să vină după mine.

– Da cu ce e ocupat?

– A fost chemat la o adunare la direcția colhozului.

– Da ce lucrează tatăl tău?

– E brigadier la plantația de vie.

– Ca să vezi, ca și al meu. Din aceeași cauză, nici el nu poate să vină după mine, așa că am să merg cu autobuzul spre Todirești.

– Spre satul vostru merg autobuze?

– Da. Dar spre al vostru, nu?

– Nu. Merg doar până în satul vecin.

– Și ce ai să faci?

– O să-l mai sun o dată pe taică-meu.

– Dar eu am să merg cu autobuzul, îi spusese Leo, și părăsi fluierând curtea, cu punga în mână, de care nu se sinchisea deloc, spre deosebire de Alexandru, care, de cum rămase singur, se tupilă din nou în umbra bustului lui Lenin, numai ca să nu-i vadă nimeni punga, pe care o ținea dosită la spate.

Una după alta, în curte au dat buzna câteva *Volgi* negre și câteva *Lade* albe ca făina, în care dispărură pe rând coechipierii săi și ograda școlii deveni pustie. Doar vântul mai plimba dintr-un capăt în celălalt al curții câteva hârtii de ciocolate rămase după ei. După ce curtea deveni pustie, Alexandru ieși din umbra lui Lenin și străbătu curtea, dar nu în direcția cancelariei, unde se retrase Pavel Ivanovici. Nu se porni spre

cancelarie, pentru că nu aveau telefon acasă și tatăl său nu avea mașină. Dar nu avea mașină, pentru că nu era brigadier la plantația de vie, ci un simplu țăran, care lucra cu palma. Lui Alexandru însă îi era rușine că tatăl său era colhoznic și-i mințea pe toți că era brigadier pe o plantație de viță de vie. În sinea sa însă suferea că tatăl său era un simplu țăran. Își plângea de milă că părinții săi sunt țărani: amândoi, atât maică-sa, cât și taică-său, erau țărani și smulgeau frunzele pe o plantație de tutun și le uscau la ei acasă. Măcar dacă ar fi fost și ei vânzători la magazin, așa cum erau părinții lui Angelo. Ar fi fost altă treabă. Să ai părinți vânzători la magazin. Poate că și fotbal ar fi jucat mai bine.

Nu avea bani să-și cumpere un bilet până în Florițoaia Veche, și o luă spre Flutura pe jos. Ar fi putut să se împrumute de la vreun coleg, dar nu o făcu ca nimeni să nu afle că îi cam iese părul prin căciulă. De aceea, ieși din Ungheni, pe jos, pe o stradă laterală.

Pentru prima dată în ultimele două săptămâni nu alerga, ci mergea agale. Făcu ceea ce nu mai făcuse niciodată până atunci: se așeză pe o piatră și urmări un stol de pescăruși, ce roia deasupra lacului. Numai ploaia îl făcu să sară în picioare și să fugă la șosea. Nicio mașină nu vru să se oprească și el ajunsese la Flutura ud pepene. Trecu podul și înainte îi ieși un văr de-al său, cu doi ani mai mare ca el, care picase la facultate și rănea bălegarul vacilor, la ferma de lângă baia satului. Beat tufă, începu din senin să ragă la el și să-l fugărească așa, fără niciun motiv, doar de aceea că i se năzări că Alexandru nu l-a salutat cu bucurie. Din magazin ieși tanti Maria, mama lui Ivan, și vărul său se potoli.

Ori de câte ori îl întâlnea pe vărul-său, lui Alexandru îi piera buna-dispoziție și asta pentru că, până să pice la facultatea de jurnalistică, și Ivan jucase fotbal și chiar jucase foarte bine. Avea un dribling aparte. Era așa de bun la driblat că toată lumea îl urmărea cu gura căscată. Oamenii veneau la stadion doar ca să-l vadă pe Ivan driblând. Veneau numai pentru el. Dar Ivan nu vru să urmeze o facultate de sport și a dat la jurnalistică și n-a intrat. Picând la facultate, s-a întors să lucreze în colhoz și s-a angajat la ferma de lângă baie, ca grăjdar, iar de când a început să rânească bălegarul, a renunțat cu totul la fotbal. Umbla mai tot timpul cherchelit. Uite ce soartă mă așteaptă și pe mine, își spuse Alexandru, privindu-l pe Ivan cum se îndepărta clatinându-se în direcția fermei de vaci.

Ajuns acasă, se opri și ploaia. Mama sa pătrunse pe poartă cu o sarcină de frunze de tutun în spate, pe care le înșiră la uscat pe sfori, până acoperi cu ele toată curtea, încât Alexandru nu mai văzu cerul. Cerul îl mai putea vedea doar dacă ar fi ieșit din ogradă. Cât a stat aca-

să, văzu doar frunze galbene de tutun legănându-se deasupra capului.

Tatăl său săpa în grădină. Alexandru își aruncă geanta pe prispă și se apucă s-o ajute pe mama sa. Dar în timp ce înșira o frunză pe frânghie își aminti cum, o lună în urmă, picase examenele de admitere la facultatea de drept, și visul său de-a pleca din Flutura îi plesni ca o bulă de săpun. După ce va reveni de la spartachiadă, va trebui să muncească și el la tutun alături de părinții săi. Va trebui să rămână în sat, pentru totdeauna. În satul ăsta, spre care nu rula niciun autobuz, dacă nu va fi remarcat de vreun impresar. Pentru asta era musai să iasă și el pe teren, dar cum să iasă, odată ce Doru juca mai bine ca el, juca atât de bine?

Zeci de sfori spintecau ograda dintr-un capăt în celălalt, cu frunzele de tutun ca niște rufe ude.

– Să-ți dau ceva să mănânci, puișor? îl întrebă mama sa și îl îmbrățișă în mijlocul frunzelor de tutun ce se zvârcoleau pe sfori în bătaia vântului.

După ce se spală pe mâini, mama îl invită la masă, iar după ce mănăcă, Alexandru își trânti pe el maioul galben cu numărul 10, își trase chilotul galben, își încălță ghetetele, își puse ghetetele și se opri în fața oglinzii și asta în timp ce mama sa afară continua să întindă tutunul la uscat. Taică-său izbi ușa de perete și se porni spre el, cu o falcă în cer și alta în pământ.

– Tu pesemne că ai să dormi în chiloții iștia răpănoși. Mergi tot acum afară și ajut-o pe mamă-ta. Tot acum.

Vrând-nevrând, se dezbracă și-și stivui echipamentul sportiv într-o pungă. Taică-său stătea în prag și-l urmărea cu ochii.

– Dacă nu vrei s-o ajuți pe mamă-ta, atunci am să te iau cu mine la cosit. Vii cu mine la cosit?

– Nu, mai bine am s-o ajut pe mama, îi spuse el și în timp ce își ajuta mama la întins tutunul pe sfori, își văzu viitorul cu ochii și se îngrozi. Asta îl aștepta și pe el după ce se va întoarce din cantonament. Dacă nu-l va remarca niciun impresar, va trebui să se angajeze și el la strâns tutun. Sau să hămălească cot la cot cu vărul său Ivan la rănit bălegarul de la vaci. Nu avea o altă alternativă. O să îmbătrânească în Flutura asta mizerabilă pe plantațiile de tutun sau la ferma de vaci. Alexandru înșira tutunul pe sfori și, deodată, realizează că singura lui soluție de-a putea pleca din Flutura era fotbalul. Era spartachiada la care urmau să ia parte peste două zile. Acolo urmau să vină câțiva impresari importanți din Chișinău și din Tiraspol. Dacă îl vor remarca, atunci va putea pleca din Flutura, dar pentru asta ar trebui să joace, dar cum să joace, dacă Doru era de o sută de ori mai bun ca el?

Lui Alexandru îi veni să plângă, nu altceva, în timp ce înșira tutunul prin curte, când realizează că nu o să poată să plece niciodată din Flutura. A doua zi, însă, de cum se sculă, își adună echipamentul sportiv într-o pungă de celofan și o tăie spre poartă. Taică-său îl ajunse din urmă și-i smulse punga din brațe.

– Până nu terminăm de strâns tutunul nu ai să pleci nicăieri.

– Dar, tată, ce o să spună Pavel Ivanovici când o să afle că nu m-am antrenat deloc cât am stat acasă?

– Mă doare pi mine undeva de Pavel Ivanovici. La tutun. Marș la strâns tutunul. Numai după ce o să strângem tot tutunul o să te las să pleci.

Alexandru începu să scâncească, dar taică-său nu vru să cedeze.

– Hai dă jos frunzele de tutun de pe sfori și stivuieste-le aici. Învață-te cu munca, Alexandru, că, dacă ai picat la facultate, altceva ce-ți mai rămâne să faci?

Plângând, Alexandru desprindea frunză după frunză de pe sfoară și le stivuia pe o pătură, întinsă de taică-său în curte. La poartă se ivi Vlad.

– Nea Vasile, dă-mi căruța până diseară.

– Intră, Vlad.

– Mi-o dai?

– Ți-o dau, da mai întâi hai să bem un pahar cu vin.

Tatăl lui Alexandru îl trase pe Vlad în ogradă și-l forță să se așeze pe prispă, iar el coborî în beci, după vin. În răstimpul ăsta, Alexandru înșfăcă punga în brațe și-o întinse spre stadion. Trecu râpa. Descoperindu-i fuga, taică-său alergă până-n drum, umplând valea cu răcnele lui. Ar fi fugit după Alexandru, dacă pe prispă nu l-ar fi așteptat cumătru-său Vlad, cu un pahar de vin în mână. Alexandru prinse să alerge și mai tare. Cu atât mai tare alerga cu cât mai tare răcnea taică-său să se întoarcă acasă. Nu se opri din sprintat decât după ce ieși în coada iazului. Cât cuprindeai cu ochii, drumul pustiu era potopit de colb. Lipăia desculț, prin praful fierbinte, visând cu ochii deschiși că, la Fălești, Doru se va accidenta și Pavel Ivanovici o să-l bage pe el în teren. Măcar pe zece minute. Destul ca impresarii să-l remarce.

Trecu prin inima unei plantații de vie, unde țăranii culegeau struguri. Printre ei, și câțiva colegi de-ai săi de clasă, care picaseră examenele la facultate. Cu fețele tucurii, cu hainele soioase și cu mâinile jegoase, aceștia nu se mai deosebeau prin nimic de ceilalți viticultori. Alexandru îi salută de departe, dar nu se apropie de ei. Îl strigă Victor, fostul său coleg de bancă, pe care Alexandru nu mai putea să-l evite și-l

așteptă. Victor fusese unul dintre cei mai buni la matematică. Era murdar pe față și pe mâini. Îi strânse mâna și îl murdări și pe Alexandru. Fuma un *Belomorkanal*. Victor tăcea și Alexandru îl întreabă când vor termina de cules via, doar ca să nu tacă și el. Altfel, ce ar mai fi putut să-l întrebe pe fostul său coleg de bancă?

Mătușa Liza, care i se plânse mamei lui că-i omorâse o găscă, se furișă spre el. Dar oare era vina sa că găscă aia ciugulea iarba în spatele porții? Se grăbi să-l părăsească pe Victor, pentru a fugi de mătușă-sa Liza, care înconjură o tufă de vie, ca să-i iasă în față. Nu prea-i plăcea să stea de vorbă cu mătușă-sa Liza pentru că aceasta îl supunea unui tir necruțător de întrebări despre părinții săi. Sau despre el. Nu se lăsa, până nu afla totul. Tot ce o interesa. Cât ai bate dintr-un picior, se cufundă în liziera din Valea Seacă, lăsând-o pe mătușă-sa Liza să-l caute prin vie.

Deodată, se răzgândi și nu se mai duse spre stadionul din satul lor, ci o cârmi spre Ungheni, unde, spre marea sa mirare, își găsi toți colegii săi adunați în curtea școlii. Cu genți pe umeri, aceștia forfoteau plouați încolo și înapoi, și nimeni dintre ei nu se grăbea să intre înăuntru. Alexandru îl căută cu ochi pe Pavel Ivanovici, dar acesta nu se vedea nicăieri. Veni spre el Angelo și Alexandru își ascunse punga la spate. Angelo își mută geanta sa albastră de pe un umăr pe altul și îl întreabă ce dracu se întâmplă că nimeni nu intră în școală. Dar nici Alexandru nu știa. Au mers împreună la Leo.

– Cum, nu știți, le-a spus acesta cu o voce pierită, privind spre pădure, a murit Doru.

Lui Alexandru i se iviră în ochi câteva boabe fierbinți și îl săgetă ceva în inimă. Simți cum îi fuge pământul de sub picioare și se apucă cu mâinile de gard ca să nu cadă.

– A murit Doru, repetă și Toma, cu o voce îndoliată, în timp ce-și muta geanta sa albastră pe celălalt umăr. Avea o geantă nouă, cumpărată la sfârșit de săptămână. O geantă ca a lui nu mai avea nimeni în tot cantonamentul. Dar nimeni nu-i acorda nicio atenție și, în general, evitau să se uite unul la altul. Pe Pavel Ivanovici care ieși alb la față ca o sugativă din clădirea văruiată a școlii îl împresurară cât ai clipi din gene, cu gențile lor roșii sau negre spânzurându-le pe spate sau pe umăr. Numai Alexandru li se alătură cu punga la spate.

– Au venit toți?

– Da, toți.

– Lăsați-vă gențile în dormitor și reveniți în curte! Între timp, ar trebui să apară și autobuzul.

Pe coridor, în timp ce avansau spre cameră, Alexandru îl iscodi pe Leo cum a murit Doru.

– A fost călcat de o mașină, îi spuse acesta cu o voce sleită și atât de stinsă că abia de-i auzi cuvintele. Lui Alexandru i se așeză o piatră pe inimă, de care scăpă doar după ce-și băgă punga sub patul său, și se întoarse în curte, cu pași mari și cu gâtul dezdoit. Pavel Ivanovici merse în cancelarie ca să-i telefoneze pe cei de la primărie pentru a afla de ce nu trimit autobuzul.

– A pacemu Doru umer? îl întrebă Angelo pe Toma. Cei doi treceau la rusă imediat cum rămâneau singuri.

– Mașina zbila.

Pavel Ivanovici reveni din clădire cu pași șovăitori. Când le vorbi, ochii îi fugeau în toate părțile.

– Autobuzului i s-o spart o roată, ceea ce înseamnă că nu avem cum să ajungem la înmormântare.

Leo le propuse să o ia prin pădure oblu. Pavel Ivanovici fu de acord. Au pătruns în lizieră în șir indian. Alexandru își târa picioarele în urma celorlalți și se întreba oare, după moartea lui Doru, Pavel Ivanovici pe cine îl va trimite pe teren pe postul lui? Pe mine sau pe Andrei? Tare ar fi vrut să-l aleagă pe el. Își dorea foarte tare asta.

Cu Pavel Ivanovici în capul coloanei, s-au cufundat într-o vale împădurită. Numai el știa drumul și toți îl urmau muțeste, ținându-se ață după el. Pavel Ivanovici tropăia printre copaci în tăcere. În tăcere înaintau și ceilalți băieți. Se auzeau doar trosnetul crengilor uscate și fâșâitul frunzelor date într-o parte. Cerul leșietic se dosi în spatele coroanelor învolte ale copacilor. În poiană, iarba verde era înnegrită de un stol de ciori care țâșni din iarbă, croncânind amenințător. Începu să țârcâie. Fulgerele scăpărau printre copaci ca niște petarde. Uzi ridiche și cu pantofii tot mai grei, de parcă ar fi avut plumb înăuntru, după vreo două ore de orbecăit prin pădure, copacii au prins să se facă tot mai rari și mai rari, și s-au trezit în lizieră, pe unde au intrat în urmă cu două ore. Tocmai atunci se opri și ploaia. Se rătăciseră. Fără să vrea, au revenit de unde au plecat. Au încurcat drumul.

– Și ce facem acum?

– Da cât e ceasul?

– E două.

– Mai încercăm o dată?

– La ce bun dacă tot nu știm drumul?

– Haideti să mai încercăm o dată, insistă Leo.

– Nu, ne întoarcem, hotărî Pavel Ivanovici. O să-l pomenim pe Doru la cina din cantină. Sunteți toți?

Băieții au început să se zgâiască unul la altul.

– Lipsește Alexandru.

– Nu e Alexandru, Pavel Ivanovici!

– O rămas în pădure.

– S-o rătăcit în pădure, Pavel Ivanovici.

– Să mergem să-l căutăm, tovarășe antrenor!

– Nu, stați pe loc, se răsti la ei Pavel Ivanovici. Toată lumea să se îmbrace pentru antrenament și să iasă pe teren în zece minute.

– Și cu Alexandru ce facem, Pavel Ivanovici?

– Merg eu să-l caut. Dar voi, toți ceilalți, îmbrăcați-vă și începeți să alergați. Alergați până mă întorc eu, le ordonă Pavel Ivanovici și se cufundă din nou în pădure ca o căldare în fântână.

Băieții alergau pe pista albă a stadionului. Până la ei răzbăteau răcnetele tot mai sleite ale lui Pavel Ivanovici.

– Alexandru, unde ești, băiatule?

Se lăsă întunericul.

– Mergem la cantină, le ceru Pavel Ivanovici.

– Și dacă i s-a întâmplat ceva lui Alexandru? se împotrivi Leo, care le propuse să meargă cu toții ca să-l caute în pădure.

– Unde dracului să-l cauți pe întunericul ăsta?

– Nu e bine să-l abandonăm, Pavel Ivanovici, crâcni și Angelo. Dacă și-a rupt vreun picior ceva și are nevoie de ajutor?

Antrenorul se înduplecă și s-au întors în pădure. Mergeau unul lângă altul ciopor și-l strigau pe Alexandru. Dar n-au înaintat prea mult pentru că se temeau să nu se rățăcească și ei în pădure. Orbecăind, s-au întors înapoi.

Când colo, se izbiră de Alexandru chiar pe terenul de fotbal.

– Ce faci, frate, noi te căutăm prin pădure, da tu alergi pe stadion? îl luă la trei parale Pavel Ivanovici, roșu la față de furie. Era atât de mânios că-i puse lui Alexandru unghia în gât.

– De ce nu ne-ai dat de știre că te-ai întors? Unde ai fost în tot răstimpul acesta?

– La înmormântarea lui Doru, le spuse Alexandru, cu o voce pierită.

Pavel Ivanovici dădu supărat din mână și îi întoarse spatele.

Rămași singuri, Leo îl întrebă.

– Dar cum de nu te-ai rătăcit și tu prin pădure?

– Eu știu drumul.

– A-a.

– Văzând că Pavel Ivanovici a cotit-o de pe drumul care mergea spre satul lui Doru, m-am rupt de grup, ascunzându-mă după un tufiș, de după care am ieșit când nu v-am mai auzit glasurile. Abia după aia mi-am continuat drumul.

– Adică tu crezi că Pavel Ivanovici n-a vrut să ne ducă la înmormântarea lui Doru?

– Cred că i-a fost frică să dea ochii cu mama și tata lui Doru. Care, să știi, cred că Doru a murit de la prea mult efort fizic.

Apăru Pavel Ivanovici în ușa dormitorului și Alexandru își înghiți cuvintele. Avea ochii roșii și fața buhăită. Era neras și cămașa îi era pătată de vin. I-a scos la cantină să mănânce. Acolo, i-a anunțat cu voce tare că, la primul lor meci de la spartachiadă, vor asista impresari din Odessa, Tiraspol și din Chișinău, veniți să-i aleagă pe cei mai buni dintre ei pentru *Cernomoreț*, *Nistru* și *Sheriff*. Antrenorul îi mai anunță și echipa de start, iar printre cei unsprezece Alexandru își auzi și numele său. Nu doar în meciul de mâine, dar și în celelalte meciuri, el urma să joace în locul lui Doru. Dar nu știu de ce, vestea asta nu-l mai bucură deloc.

Gheorghe CALAMANCIUC

Născut la 7 februarie 1945, în s. Mihoreni, r. Herța, Ucraina. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți (1970).

Cărți (selectiv): *Vise cu brândușe*, povestiri pentru copii, 2007; *Să-ți fie dor de tine*, nuvele, 2009; *Donjuan de mucava*, roman, 2011, reeditat în 2016; *Donjuan în derivă*, roman, 2012, reeditat în 2016; *Vise cu Dumnezeu*, proză pentru copii, 2013; *Donjuan, proscrisul*, roman, 2013; *Celebritatea ghinionistului*, roman, Chișinău, 2015; *Donjuan izgonitul din visuri*, roman, 2016; *Cerul din ILICATINCA. Romanul celor doi protivnici*, 2017; *Numele meu e Femeie*, nuvele, 2018. A mai editat piese pentru copii și maturi și cărți de poezie.

Este deținătorul mai multor premii literare, inclusiv Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova (2007).

Gheorghe CALAMANCIUC

VĂDUVA ANA

În memoria mamei dnei Raisa Guțu

Când m-am aburcat să trec dealul clasei primare, am început s-o întreb pe mama, de ce i se spune văduvă, pentru că tata doar... n-a murit? Iar ea îmi spuse, când eram mai mărișoară, că plecase să cutreiere lumea. Era visul lui. La ureche îmi spuse, pentru că el o rugase, tare mult o rugase să-mi spună, dar când voi crește mare...

– Și nu putea s-o cutreiere cât îi place, iar, până la urmă, să vină acasă? nu mă lăsam eu. Sau să te... („... să te fi luat și pe tine cu dânsul!”) N-am îndrăznit atunci s-o mai întreb, dându-mi seama că n-o să-i placă.

Dar ea s-a priceput, sărmana. Băga câte-un lemn în sobă, iar cele care rămăseseră, sub genunchii ei tremurători, trecuseră, mai întâi, prin lacrimile ce-i țâșniră, năprasnice. Dar am început, cu sughițuri, să plâng eu! Cu capul în pernă.

Ea închise portița și veni lângă mine. Mă mângâie pe cap, rugându-mă să tac. Nu-i vina lui, zice, că ne-a lăsat. Că a rugat-o atunci să nu se supere și să-mi spună și mie să fiu înțelegătoare, când voi crește mare. Că are să-mi ducă dorul, zice. Dar vremurile erau tulburi și... nu se putea altfel. Am că cresc mare și am să înțeleg singură...

Dar nu reușiseră să-și scuture merii din fundul grădinii floarea de două-trei ori, că eu m-am hotărât s-o scutur de enigme pe bunică-mea, Catinca. Îmi ștersei papucii cu mătușica și intrai taman când mam' bătrâna răsturnă o mămăliguță de care s-ar sătura doi hulubi, împărțind-o frățeste:

– Draga bunicii! Dacă știam că vii, aș fi făcut-o mai mare. Da' ne-ajunge la amândouă... Spală-te pe mâini și ia loc... pe scăunel, că-i mai comod.

Îmi întinse și mie o farfurioară cu brânză cu smântână, ambele erau de la vaca vecinului ce-o pășteam eu, care m-a împuns de câteva ori, dar nu tare, parcă o făcea în glumă cu mine, când n-o lăsam să pască pe parcela ceea a noastră de trifoi ce se mărginea cu Dealul Ursului. Pe care l-a cântat în câteva poezii un poet de la noi din sat, cărțile cărui bibliotecara noastră, dna Maria Luncașu, le ține într-un ungheraș, la indicația directorului Vasile Dimitrievici. Nu-i zic pe nume, că nu-l știu. Toți învățătorii noștri, și după *perestroika* lui Gorbaciov, preferă să fie numiți așa, cum li se spunea cândva la sovietici. Doar profesoara noastră de română, Mihaela, cu studii la Suceava, protesta la început. Dar s-a liniștit – cum să mergi, una singură, împotriva colectivului? Și a rămas să-i spunem cum ne-a recomandat ea: doamna profesoară sau dna Lupu. Eu-i zic și dna Mihaela, că suntem vecini și nu se supără.

Dar am luat altă vorbă. Vă spuneam că am intrat la bunica. Pe linia mamei. Că bunicii amândoi, pe cealaltă linie, au rămas undeva, unde sunt păduri mari, nesfârșite, prin Siberia. Mai întâi, se spune, a plecat în lume taică-meu, eu nici nu împlinisem un anișor, iar peste câțiva ani, au plecat bunicii. Adică i-au plecat cu de-a sila, soldații ruși, că aveau casa cea mai arătoasă din sat, a rămas și până acum centru medical. N-am avut noroc de bunicii ceia. O am pe asta a mea, care a născut-o și crescut-o pe mama. Locuiește singură de când o știu, după ce i-a murit în război bunicul. Acum am venit s-o descos:

– Spune și mata, bunico: a făcut bine mama că i-a dat voie tatei să plece? Cum să cutreiere lumea de unul singur? Nu era mai bine dacă ar fi plecat amândoi?

Bunica Catinca a frământat cu gingiile boțul de mămăligă, apoi mă întrebă:

– Tu în ce clasă ești?

– Credeam că știi: într-a noua.

– E timpul să-ți spună adevărul.

– Mi-a spus... că a rugat-o că vrea să cutreiere lumea. Și să nu se supere...

– Măi, măi, să nu se supere! Că avea poftă, sărmanul, să cutreiere lumea! Și bunica răsturnă, supărată, peste boțul de mămăligă farfuria ei din care încă nu mâncase: Avea poftă pe dracu'! I-au dat douăzeci și cinci de ani de pușcărie... pentru că i-a înjurat pe tică-

loșii ceia când au venit să ceară *postavka* (impozitul)! Că era mândru de tot băiatul cela, rămâne-iar de cap! Ce să mai...! Feciorul celui mai bun gospodar al satului! Și pentru că citi în ochii mei ceva ce-o înspăimânta: Du-te și întreb-o pe mamă-ta... să-ți spună ea cum a fost. Că e timpul... Și începui să plângă pe umerii mei. Încet, fără sughituri, și cuvintele ei îmi frigeau ceafa: Of, de-ai ști câți băieți o plăceau pe maică-ta!.. . Când flăcăii făceau bal, înainte de a pleca în armată, bunicul tău și cu mine nu știam cui dintre dâșii să i-o dăm să plece cu ea la joc – că la noi, în vremea ceea, fetele nu se duceau singure la joc. Și numai un dans, primul, cum se obișnuia în sat, flăcăul ce-o lua și-o ducea la club avea parte de dansa – încolo, trecea din mână în mână. Ileana Cosânzeana, nu alta! Dar și la țesut covoare, păretare n-o întrecea nimeni... Și trebuia să se ducă după dânsul! Proasta! Și se desprinsese de umerii mei. Ochii ei, deja uscați, speriați, țintiră spre icoana Maicii Domnului, care ne privea abătută și tristă de tot: Iartă-mă, Maică, dar mă doare, tare mă doare cum s-a aranjat soarta copilei acesteia a mele! Și mie: Tu o mai ajuți, și faci bine, la prășit sfecla („O ajut, mam’ bătrână, cum să n-o ajut?”), dar – of, of! – cum s-au retras românii, au venit rușii să ne măture podurile! Ajuțați de *bosacii* (sărântocii) satului! Și îi pieri bunicii Catinca lacrimile: Și trebuia, nesocotitul, să-i înjure? Și, după o pauză bună de înmormântat, o disperare târzie: Ticăloșii și așa l-ar fi trimis, cu cuscii, în 1949, la tăiat lemne pe malul lacului Ladoga – oricum nu scăpa. Și după o pauză, cerându-și iertare de la Maica, care ne privea de-acum oarecum înfiorată: Dar ar fi luat-o atunci, poate, și pe copila mea, of, Doamnel!...

Acasă m-am întors zdruncinată. Cu toate că mam’ bătrâna mă sărută pe frunte, în alte locuri ea nu săruta niciodată, sfātuindu-mă să fiu foarte cuminte cu mama („Ea și așa, sârmana, s-a chinuit singură să te crească – că ar fi luat-o orice flăcău din sat” – cunoșteam refrenul), dar de întrebat trebuie s-o întreb, zice, că nu se poate să n-aibă ea niște vești de la dânsul... Pe care le ține în secret. Că e și vremea de-acum să plec și eu la dânsul să-l văd. E drum lung până acolo, firește („Dar am să-ți dau și eu din pensia mea, c-am strâns cum am putut, că nu mă-ți lăsa voi neînsmormântată”), dar cum să nu mă duc eu să-l văd, a mai zis, că va mai muri prin străini și nu-i vom găsi mormântul. Că acolo îi îngroapă pe toți de-a valma. Și rușii ceia fără Dumnezeu din părțile acelea mai au grijă să le pună vreo cruce?

Mama dădea cu var în tindă. Mă întrebă, fără să mă privească, de parcă vorbea cu peria:

– Ai fost la bunica?
– Am fost...
– Și... ți-a vorbit ceva de taică-tău?
– Da. În continuare vorbii cu lacrimile: a fost judecat pentru douăzeci și cinci de ani! Vezi? Nu colindă lumea, dar stă în pușcărie! Și intrai în cameră să le înghit. Lacrimile.

Deschisei geamul. Rândunica care sosi cu ceva în cioc pentru pui se sperie mai întâi, dar și-a dat seama că nu-i pericol și ateriză lângă jucăria ce-o clădise cum primăvara și-a deschis cerul („Oare-i crește singură, fără rândunel?”). Puișorii ridicară căpșoarele, ciugulind din ce le aduse mama. Și peste grădina cu bujori, trandafiri înfloriți din fața căsuței lor coborî atâta jale tăcută și nespusă până atunci, încât mă întrebai: merită acum s-o mai răscolesc? Nu merita, peșeme, că dincolo, după o ușă, văruia pereții o femeie care gustase mai mulți ani dintr-o jale care era nu numai a ei, ci a întregii Basarabii și jalea asta cuprinsese și pământul Bucovinei, datorite de Stalin Ucrainei – și-acolo mama avea o soră măritată cu un român din Ținutul Herței, trimis și el în Siberia, căci avea moara lui pe malul Prutului. Era și timpul ca jalea ceea să nu mai macine inimile oamenilor, dar ea, vezi bine, le mai macină. Și prietenul meu, Sergiu, care-mi duce geanta până la poartă, mă întrebese alaltăieri, după terminarea orelor:

– Tu chiar nu știi nimic... de taică-tău?
– Ce ți-a venit să mă întrebi?
– Nu te supăra, dar eu, în locul tău, aș face pe dracu-n patru și aș afla unde-i și m-aș duce neapărat să-l văd... Cum să nu-l vezi tu pa tata, dacă-i viu?

– De unde știi tu... că-i viu?
– Bunicu-meu vorbește că era... cel mai curajos bărbat din sat. Nu putea, zice, să se piardă așa, fără urmă, așa un băr... Dar se opri, se aprinse-n ochii mei o scânteie.

Simții ușa deschizându-se. Intră mama. Se așează pe scăunelul din fața plitei. Tăcu o vreme. Se așternu o liniște – s-o tai cu cuțitul și să n-o dai nici câinelui Bobu s-o mănânce. În sfârșit, vorbi mama. Cu glas strecurat printr-un regret care trebuia lăsat în pace și nicidecum răscolit într-o zi de primăvară, când rândunelele încă nu și-au învățat puii să zboare:

– Tu ai văzut sau... îi fi auzit pe cineva să spună că vreun bărbat a trecut pragul casei noastre? Vreun bărbat tânăr, care să-mi... propună să mă ia de nevastă, că am plăcut la mulți...

Eu îi luai o palmă și mi-o lipii de obraz:

– Mai ești, mamă... Ești atât de frumoasă!...

– Mulțumesc, draga mamei. Că nu-mi închipui... un altul să pună mâna pe trupul meu... I-am jurat atunci... lui taică-tău, să-l aștept. Oricât ar trebui... Când trei zile l-am pândit de la fereștriuca ceea cu zăbrele... din clădirea unde e acum poliția la Bălți... Știa că au să-i dea douăzeci și cinci de ani. Atunci m-a rugat să dau imediat la divorț. Să declar că nu vreau să trăiesc cu un dușman al poporului. Că, altfel, mă ridicau și pe mine... Și au să ne despartă și au să ne ducă în locuri diferite... Așa și am făcut. Chiar în aceeași zi. Dar i-am jurat, îngenuncheată la fereștriuca ceea, că am să-l aștept până va veni. Și m-am întors acasă fără inimă... Da, da! Și el m-a rugat să-ți spun... că a plecat în lumea mare și nu știu când se va întoarce... Dar să te rog să fii cuminte... că are să-ți ducă dorul... și n-are să ne uite pe amândouă niciodată...

– N-a murit, mamă, încă n-a murit?

– Sigur că nu, copilă dragă... E bărbat tare – cum putea să moară?

– Au să ne dea voie să-l vedem? Știi în ce închisoare e?

– Nu-l țin închis. De-acum e sub supraveghere. Și lucrează tehnician dentist pentru dâșii...

– Tehnician dentist? Învățase de asta?

– Are mâini de aur. La toate se pricepe...

– Când plecăm, mamă?

– Să strângem bani – e foarte departe până acolo...

– Ne dă bunica! Ne-a spus că ne dă. Din pensia ei...

Mama căzu pe gânduri. Întoarse capul spre geam („Vai, are să-i vadă lacrimile rândunica și e prietena ei, mereu îi vorbește și, de mulți ani, numai la noi își face cuibul...”) și începui să mă indignez: ei, de ce i-a venit acum să plângă? În loc să se bucure că, în sfârșit, am aflat și eu adevărul și suntem gata să plecăm și, după atâția ani, să-l vedem! Ce gânduri ascunse mai are mama? În loc să fie bucuroasă, uite că a căzut pe gânduri și gândurile acele o frământă, îi despică inima:

– Ce ai, mămico? Nu te bucuri?

– Nu că... nu m-aș bucura, copilă, dar nu mi-a scris niciodată, de când i-au dat drumul și lucrează, că... aș putea să mă duc la el...

– Și ce poate să însemne asta?

– Că și-ar fi găsit acolo altă femeie... și că ar putea avea... vreun copil cu ea, cine știe...

– Dă-mi scrisorile! Vreau să le citesc!

Mama mă privi piezis, cu un fel de spaimă:

– Să nu îndrăznești. Numai, după moartea mea...

Se ridică. Își luă peria de văruit de la picioare și ieși.

Uite-așa! Și eu care credeam până atunci că îmi poate încredința toate secretele de pe lume! Știam că primește, rar de tot, câte-o scrisoare de la cineva. Mă intriga uneori, chiar mă supăra asta, dar mă împăcam cu gândul: asta e dreptul ei.

Dar auzii deschizând ușa la casa cea mare. Reveni cu un teanc de scrisori. Le vărsă în poală. Luă un plic, tremurând, frigându-și parcă degetele, scoase scrisoarea, o desfăcu. Și citi. Nu, glasul nu era al mamei. Unul sugrumat, de parcă îl aducea din altă lume, cu vânturi uscate: „După ce m-au condamnat, am trecut prin mai multe închisori: Vorkuta, Magadan, Irkutsk. Lucrăm în minele de aur, scoatem cărbune. Apă ne mai dădeau, dar mâncare aproape deloc... În fiecare zi, mureau câte doi-trei...” Ia alt plic: „Dragii mei, cu mine fac pușcărie preoți, generali, procurori... Las’ că mă întorc eu acasă și vom trăi mult mai ușor...”. Deschide altul, caută: „Ne-au mutat în cea mai mare închisoare din URSS, Potima, din Mordovia. Am ajuns cam un sfert dintre toți care am fost la început la Kolâma. Unde am fost transferați într-un lagăr și am dormit iar în camioane descoperite, la podea. Soldații ce ne păzeau huzureau în cojoace, pâslari și *ușănci*, dar noi, lipsiți de haine de iarnă, dormeam unii la podea, iar ceilalți ne culcam de-asupra lor, să-i încălzim, și ne schimbam din oră-n oră. Dimineața, cei morți sau amorțiți de frig erau aruncați în taiga să-i mănânce animalele...”

Începui să plâng în mine. Mă înăbușeam. Dar mama termină, ultima frază citind-o cu două luminițe vii aprinse în ochii ei mari, semn că viul din ea n-o părăsise: „De mine să n-aveți nicio grijă. Și spune-i asta și copilei: eu sunt cel mai tare, pe mine nu m-apucă nici răceala... Se mai scaldă cineva în iazul de la Buhăeț?”

– Îmi explică: Nimeni nu mai făcea așa ca dânsul... În iazul cela al nostru – și toamna târziu, și iarna, spârgea gheața și se scaldă...

Luă plicurile. Îl netezea pe fiecare, dându-le drumul într-o trăistuță. Cu care am mers eu prima oară în clasa întâi. Custută dintr-un păretar, țesut de mâinile ei. Cu un bujor aprins pe-o parte și cu altul, pe cealaltă. Minunată trăistuță! Am dus cărțile și caietele până-n clasa a patra, mi-amintesc. Mă invidiau colegele. Ele aveau trăistuțe, dar fără bujori aprinși. Și, după ce duse trăistuța într-un loc cunoscut numai de dânsa, se întoarse, îmi adună capul la pieptul cu taine numai de ea știute și spuse:

– Ca taică-tău, n-a mai cunoscut flăcău satul nostru, crede-mă... Se îmbrăca elegant... Cânta foarte frumos... Călărea pe calul cel mai arătos, roib... Umbla la vânătoare... Dar ce să mai vorbim! Toate fetele, cele mai frumoase, din sat îi duceau dorul. Dar era tare mândru! El m-a scos la joc prima oară și... cam se înciuda când la horă treceam din mână-n mână... Dar ce nuntă am mai avut! A adus muzicanți tocmai de peste trei sate, tocmai de la Mihoreni, și fanfara ceea a ținut trei zile lumea în picioare, până mi-au scos vâlul de mireasă...

Sării în picioare, ca nebuna:

– Dar de ce n-ați făcut nimic ca-l scăpați de pușcărie?! Dacă numai i-a înjurat pe ticăloșii ceia care le-au luat toată pâinea! Numai pentru asta... să-i dea atâția ani? De ce nu te-ai plâns la nimeni, mamă? De ce n-ai bătut la nimeni în ușă, de ce?!

Mama nu răspunse dintr-odată. Își șterse cu batistuța urmele lacrimilor de pe obraji, apoi spuse, parcă cerându-și iertare pentru toate tănuitele de mine de până-n acea zi:

– Ei, dragul mamei, parcă puteam eu să-ți amărăsc inima ca să-ți înșir pe toate câte le-am făcut eu pentru ca să ai și tu cui îi spune tată? Ca să nu te întrebe mereu colegele când se întoarce taică-tău din călătoria cea lungă? Da' eu, în loc să tai o găină să-ți fac ție o zeamă și bunicii să-i dau, eu mă duceam cu ea la avocat! Și așa le căram pe toate, așteptând cu sufletul la gură vreun răspuns de la Moscova. I-am scris și lui Nikita Sergheevici Hrușciiov, și soției lui, dar cui să-i pese de durerea unei moldovence din nordul Basarabiei, cu copil fără tată, băgat în pușcărie pe degeaba? Sute de mii de pedepsiți erau ca mine. Rușii s-ar alege încă cu un Baikal, dacă s-ar aduna într-un loc toate lacrimile ce le-au vărsat basarabienii din cauza lor...

– Am să-i transmit fraza asta de la urmă profesorului nostru de istorie! făcui eu încântată.

– Lasă, nu-i mai spune. Nu știi cum se întoarce vremea...

Mama toată viața ei l-a așteptat pe tata. Și această așteptare, ca o boală contagioasă, mi s-a transmis și mie. Cu toate că-l știam numai după două fotografii – una când era mic și alta, mire, cu mama. Mireasă mai frumoasă ca ea nu-mi văzură ochii. Și el era pe potrivă – un pic mai înalt ca dânsa, lat în spete, cu ochi mari, nas drept, cu obraji osoși de bărbat viguros, tare ca cremenea.

Năvălea peste mine un dor dureros, crâncen de tata, mai ales, când rămâneam acasă singură. Mi-amintesc, într-o seară..., puricii întunericului împlură ferestrele și mama întârzia să se întoarcă de la moară. Plecase și ea cu doi saci de grăunțe, cu o căruță a nu știu

cui, să facă făină pentru mămăligă, că se terminase. Bani nu primise pentru trudozile și pâine nu mai aveam pe ce cumpăra, dar și o aduceau la magazin o dată-n trei zile. Nu știu de ce mi-era frică să aprind lumina-n odaie. Și se făcuse nădușeală. Și chiar atunci mă pălise gândul (o, nu-l simțeam pentru prima oară!) că acum, când mama era plecată la moară, eu trebuia să fiu acasă cu cineva. Ba nu! Trebuia să fiu cu mama! Dar cel care urma să se ducă cu sacii la moară trebuia să fie tata! Numai de cât tata, pentru că – mă luase o dată și pe mine mama la moara ceea din deal, Dealul Morii se numește – erau numai bărbați acolo! Mama se nimerise atunci a fi singura femeie – își amintește foarte bine.

Acum, rămasă singură, începuse să mă crâmpoțesc la inimă o ciudă cum nu se mai poate („Să lase el lumea, în care se plimbă de unul singur! Să vină acasă! Să se ducă la moară, să cosească fân și să clădească lângă grajd un stog mare, cum e la ceilalți gospodari. Și să cumpere o vacă. Să avem laptele nostru, că ne jelesc vecinii și ne dau din când în când. Că am s-o pasc eu cu dragă inima...”) și, văzând pe fereastră grămada de tizic, pe care îl pregăteam de cu vară amându-o, mă repezii, pusei mâna pe clampă și... mă săgetă la inimă. Mi-era frică să ies. Dar mi-amintii pe dată că am un tată tare curajos – așa îmi spune deseori mama – și deschisei! Vai! Lunecă printre picioare Fulguța! O prinsei, o luai în brațe și fugii spre stiva de tizic. Era cald. Tizicul. Îmi învelii picioarele în el, strânsei pisica la piept („Miau!”) și privii la lună. O strânsei și mai tare, că de la razele lunii venea un soi de frică („Miau-miauuu!”). Îi spusei să tacă. Ea scoase o lăbuță afară, smucindu-se să iasă. Îi dădui drumul. Mama întârzia să vină de la moară. Câțelul de la bădia Luțu, vecinul, contenise hămăitul. Luna era plină, mai plină ca-n alte dați („Ce-ar fi dacă ar veni tata? Acum, în lipsa mamei, m-ar recunoaște oare că-s copila lui?”) și razele ei deveniseră așa de blânde, de parcă voiau să mă mângâie. Oare există viață pe luna ceea? („Că mama niciodată nu încuie porțița, dar nici n-are cu ce s-o încuie...”), dar, dacă diriginta noastră zice că nu există, apoi ar putea să nu existe... Vai, ar fi minunat să vină acum tata, îmi ziceam, că, dacă ar veni cu vreo mașină, am putea să ne repeadă până-n Dealul morii, și-ntr-un sfert de oră ne-am întoarce cu făina. Mama ar fierbe o mămăliguță din mălai nou, că tata s-ar putea să fie flămând, venind cu trenul cela de departe. Iar mâine ne-am putea duce la școală amândoi, să-mi ducă geanta cu cărți și caiete măcar până la ușa clasei, ca să vadă colegele ce tată frumos și puternic am eu... Mă găsi mama dormind pe grămada ceea de tizic.

Acum nu mă oprește nimeni! Termin anul de învățământ și plec! Plec la tata. Atâta doar, să-mi dea bunica bani... Anticipez și vă spun că bătrâna mi i-a dat, dar, motivând că-s prea mică încă, numai după ce primii atestatul de maturitate. Mama, cu lacrimi în ochi, mi-a lămurit că va pleca după mine, cu sora ei, că se teme să plece de una singură („Pe mine mă lasă, dar ei de ce să-i fie teamă?”) și n-are încă destui bani...

Am avut două trenuri: unul până la Moscova, un al doilea, până la Potima din Mordovia. Și am avut noroc de o femeie, care venise la feciorul ei, cu care am așteptat în gară până dimineață. Cele mai grele au fost orele, până l-au adus. Tremuram din cap până în picioare. Simțeam că am febră. Acum nu era deloc mirele cea din fotografie: slab, cu tâmplele încărunțite. S-a apropiat, a îngenuncheat la picioarele mele, mi-a luat mâinile amândouă, mi le-a sărutat, pe rând, apoi m-a privit cu ochii lui umezi, adânciți în orbite, șoptindu-mi:

– Ai mâini tare frumoase... La fel ca ale mamei tale...

Pe tatăl meu, care a murit la o săptămână după vizita mamei (n-am aflat niciodată de ce) îl chema Alexandru. E numele lui adevărat. Ca și, cu mici ficțiuni, de care are nevoie o proză artistică, întreaga această istorie. Tristă. Ca o înmormântare în Duminica Floriilor. Când o pretrecusem pe ultimul drum pe bunică-mea...

Victor FULGA

S-a născut la 5 ianuarie 1954 în localitatea Boldurești, r-nul Nisporeni.

A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1981).

Locuiește în Orhei și a activat la Clubul copiilor din oraș.

A publicat o carte pentru copii și adolescenți, *Cartea Mihaelei* (2014).

Victor FULGA**24 Ș.C.L.***pentru Crista*

Sibi deschise ușa. Să vă dea Domnul sănătate; daați-mi și mie de o pâine! scânci ologul. Dumnezeu să vă binecuvânteze! Sibi deschise următoarea ușă. Ăăăă... făcu ologul a pagubă. Privești, privești..., spuse Moartea și făcu vânt coasei. Coasa reteză de la mijloc sacul legat la gură. Totul căzu grămadă pe jos. Din tăietura sacului se ridică încet o ceață alburie. Moartea deschise ceva ce ar fi semănat cu un clasor, apucă ceața alburie și o puse pe o pagină. Închise clasorul și își luă coasa. Asta ți-e meseria? întrebă ea neutru. Nu-ți este frică? Bine, pleacă la treburile tale. Și Sibi plecă. Haideti, fetelor, zise șeful. Sunt și eu om. Vreau să ajung mai devreme acasă. Șah! declară regele. Mda..., spuse celălalt rege, nu e o problemă... Vom sacrifica un pion. Nu eu! strigă revoltat pionul mutat. Eu vreau să ajung pe ultima linie! Aha... Majestatea Sa dorește să-și lichideze paranoiciii cu mâinile mele... Totuși unii pioni au o educație proastă, ce zici? întrebă regele. Da..., se bălbâi Sibi și avu copilăreasca senzație că regele o va prinde cu mâna lui atotputernică și o va împinge sub focul mitralierelor dușmane. Prostii, își spuse ea și plecă. Se lovi întâmplător de tipul din fața oglinzii. Uită-te la distanța dintre jarul de țigară real și cel reflectat de oglindă, zise tipul. Dacă mișc țigara spre oglindă cu un centimetru, distanța se micșorează cu doi centimetri... De aia rămâi în întuneric, ca să-ți tâmpești mintea cu sofisme? întrebă Sibi. Bicisnicul, gândi ea și intră în baie. Pe polița de deasupra chiuvetei

– briciul lui. Briciul uitat de el. Lama briciului trecu fulgerător peste încheietura mâinii. Se cutremură de o durere dulceagă. Înfiorător fu contrastul sângelui picurând pe chiuveta albă. Sunt impulsivă și violentă, gândi ea și așeză plapuma copilului. Numește-mi o planetă, o rugă copilul. Terra, spuse Sibi. E în sistemul nostru solar? întrebă copilul. Dormi, sistemul meu solar. Dormi, universul mamei, spuse ea și mângâie spinărușa copilului. Căutând în sertar crema de față, găsi niște prezervative. A vrut să le facă vânt pe geam. Dar se răzgândi. Aruncă pachetul înapoi în sertar. Luă crema. O puse îndată la loc. Veni în fața oglinzii. Își trecu mâinile prin păr. Degetele se încleștară de plete. Trase cu putere. Gura se deschise enorm de mare. Din hăul sufletului izbucni un aaaaaa!!! interminabil. Tăcerea reveni temătoare și tremurândă. Când pierе zbuciumul sufletului, atunci apar ridurile, spuse oglinda. Du-te-n mă-ta! strigă Sibi oglinzii. Se trânti în pat. Își acoperi fața cu mâinile. Doamne, șopti ea, atâtea uși, și nicio ieșire... Nu mă părăsi... Dumnezeu meu, ești idealul meu intangibil... Nu mă părăsi, ultima mea iluzie. Luă de pe noptieră telecomanda. Apăsă butonul somn, întunericul căzu. Apăsă butonul deșteptare. Întunericul se retrase. Se ridică din pat și deschise ușa. Vai, se precipită ea, masca... Am uitat masca. Se reîntoarce. Deschise ușița dulapului. Ceva căzu. Sibi ridică de pe jos masca. O îmbracă. Îi venea perfect. Îmi stă bine, își spuse ea, fără să observe că masca se deformată puțin în cădere. Domnul să vă miluiască, spuse ologul. Cu sfânta zi de astăzi... A, dumneata erai... Sibi trecu în următoarea încăpere. Asta nu dă niciodată nimic, bolmoji ologul și se ridică într-un picior. Trase de o sfoară și își eliberă de la spate cel de al doilea picior. Mi-a amorțit de nu pot să calc în el, bodogăni cerșetorul și se deplasă șontăcând în direcție inversă.

O POVESTE SCURTĂ

Noapte caldă de mai în Piatra-Neamț. Verdele explodase în tot orașul. Într-un colț din părculețul de lângă Teatrul Tineretului, pe o bancă solitară, ședea o femeie. Se apropie un bărbat. Se așeză pe aceeași bancă. Nu zise nimic. Într-un târziu, scoase din buzunar un pachet și oferi femeii o țigară. Femeia o luă. Acesta se dă la mine, gândi ea și spuse: mulțumesc mult; foarte drăguț din partea dumneavoastră. Bărbatul oferi foc. După un timp zise: frumoasă noapte. Mă ia cu peisajul, gândi femeia și spuse: splendidă. Bărbatul zise: în

o asemenea noapte ai impresia că ești fericit; nu aveți sentimentul că sufletul se dilată? că ați putea zbura? Acesta se bagă în sufletul meu, de fapt, vrea să mi se bage sub fustă, gândi femeia și spuse: ba da, aveți dreptate. Bărbatul spuse: parcă ai vrea să faci ceva...; ceva... De ce să nu faceți, dacă vă tentează? spuse femeia și gândi: o să încep să mă pipăie; îl plesnesc, de-l sparg. Într-adevăr, de ce n-aș face-o? zise bărbatul și se ridică de pe bancă. Scoase de undeva o funie subțire și rezistentă, urcă cu picioarele pe bancă și aruncă un capăt de funie peste o cracă. Celălalt capăt, în formă de laț, și-l îmbracă în jurul gâtului. Femeia privea cu ochi dilatați. Bărbatul întinse funia. Mai dădu peste cracă, de mai multe ori, capătul liber al funiei. Când se convinsese că funia e fixată bine se desprinsese de bancă, începând o mișcare de pendul. Femeia exclamă: vai!!! Nu știu ce fel de copac era acela, numai că, sub greutate, creanga se îndoi. Când bărbatul ajungea cu vârful pantofilor de pavaj, creanga se ridica. Neavând cunoștința pierdută, bărbatul strânse picioarele sub el. Creanga se îndoi, se îndoi și se frânse. Bărbatul se tăvălea sub cracă, pe cărarea pavată a parculețului, horcăind și trăgând cu mâinile de funia din jurul gâtului. Femeia își spuse: acesta face parte din cretinii cărora nu le reușește niciodată nimic. Aruncă țigara, își luă gentuța și plecă plictisită.

NEGRU CORB, NEGRU CORB

Intrarea, pentru majoritatea vizitatorilor, în primăria din Piatra-Neamț, e prin curte. Urci patru, cinci trepte, lăsând în spate gardul de piatră, cam la o aruncătură bună de chiștoc, și ești în primul coridor, care e și sală de așteptare. Sunt aici de pe la nouă, ca să nu prind rând. Lume multă. Dacă intri joia și e lume puțină înseamnă că primarul e plecat și primește adjunctul. Te înscrii luna pentru audiență, și joia aștepți rândul. E unșpe și ceva și sunt plictisit de repetarea în sine a acelorași fraze pe care va trebui să le spun. Ceva de tipul: Domnule primar, sunt conștient de faptul că toată lumea vine să vă dea, numai eu am venit să vă cer (sau va zâmbi, sau va sta țeapăn); și eu vreau să fac o cărțuție, dar nu am niciun ban; directorul editurii mi-a zis că doar Dumneavoastră ați putea să mă ajutați, dacă ați putea. Și mă simt intimidat că trebuie să cer, și mi-e lehamite. Azi e a patra oară când vin și sunt obosit de propriile emoții consumate în gol. Mai sunt cinșpe persoane până voi fi strigat și mai am o țigară. Ies să o fumez pe trepte. Când îmi aprind țigara zic: o, ca să vezi...

o muzică cunoscută... cum de a îndrăznit să se audă în stradă, unde răsună numai ieftinătură lipicioasă și vomitivă? În spatele gardului pomenit – o stradă pavată. Peste drum, o casă drăguță. Nu fiecare își poate permite o asemenea căsuță. Curte mică, cu iarbă. De la poarta din lemn ornat, prin iarbă – cărare din dale de piatră. Muzica vine din camera de la etaj, prin ușa deschisă spre o terasă de lemn. Pe terasă – o femeie. Ia o gură de cafea și se plimbă cu țigara între degete. Să fie trecută de patruzeci? Totuși, e un pic de distanță... Are păr negru bogat, lăsat liber... și îl leagă în ritmul muzicii. E înaltă și în pijama largă. Femeia aceasta trăiește muzica fără să țină cont că o face în prezența cuiva! Simt cum ochii mei prind viață. În țara unde, în afară de țigani, oamenii își acoperă cu echilibru și politețe sentimentele refulate, o femeie trăiește muzica în văzul trecătorilor... Pe stradă trec două bătrâne. Se opresc. Privesc spre terasă. Un fior rece îmi trece din creștet până în călcâie. O tristețe dulceagă îmi încleștă sufletul. De ce?! O, nu! Nu! Femeia de pe terasă se apropie repede de balustradă. Strigă celor două din stradă: știți de ce sunt atât de fericită? fiindcă ascult „Simfonia destinului” de Beethoven! Și se îndepărtează de balustradă, continuând să se miște pe terasă. Cele două din stradă comentează un timp, apoi pleacă. Ei! urlu în gând către femeia de pe terasă, nu mai bea cafea! Auzi tu? Nu mai bea cafea... Ea se plimbă încolo, încoace; se apropie, se depărtează; își agită brațele. Negru corb, negru corb! Iar ți-ai încleștat ghearele în sufletul meu... Femeia își scoate pantalonii de la pijama; se lasă în șezlong, ia o carte, o lasă; își îmbracă pantalonii de la pijama, se plimbă agitată. Femeie frumoasă, vreau să-ți mângâi părul tău negru ca smoala. Am să te cuprind și am să te legăn ușor, ușor. Și norii vor luneca încet sub clar de lună ca lebedele grațioase din muzica lui... Și n-o să mai fii singură, femeie frumoasă. Scote-ți hainele, pune-ți-le la loc; fă ce vrei; dansează, cântă... Numai nu zbura! Auzi tu? Numai nu zbura! Fir-ar să fie! Sunt patru metri până jos. Și jos – dale de piatră! Să nu-ți treacă prin cap să-ți iei zborul, femeie frumoasă... Încetează muzica. Apare o adolescentă. Vorbește ceva. Ambele intră în cameră. La poartă opresc două mașini. În curte intră un bărbat bine, după el unul în halat alb, urmat de un polițist. Toți trei intră în casă, după un timp apare femeia. Aleargă în pijama. Polițistul o ajunge la poartă. O ia de braț. Femeia strigă: lăsați-mă! ce aveți cu mine? lăsați-mă. Femeia vrea să se salveze trecând strada în fugă. Dar aleargă direct spre ambulanță. Polițistul doar se ține cu o mână de brațul ei. Din ambulanță coboară iute un al doilea bărbat în halat alb. O prinde de celălalt braț. Ambii

o conving de ceva și o urcă ușor în ambulanță. Portierele se închid după toți trei. Nu durează mult și din casă ies bărbatul bine și cel în halat alb. Se mai discută în stradă. Pe aici predomină boala aducerii a o mie și unul de argumente. Mașinile pleacă. Și e liniște. De fapt, Piatra-Neamț e un oraș liniștit. Duc țigara la gură. Nu mai pot trage din ea. S-a consumat. Filtrul e topit la capăt și rece. În gură – putoare de materie sintetică arsă. Mă ustură degetele arse. Intru în interior. Pe coridor, lume puțină. Acum urmez eu, apoi dumneata, zice un nene. Mi se pronunță numele. Intru. Bună ziua. Mă așez. Două tinere cu moaca proaspăt scoasă de la frigider, flanchează pe omul de la birou și notează ceva în registre. Eu: nu cred că mă puteți rezolva..., îmi trebuia domnul primar... Domnul care l-a înlocuit pe primar: atunci, de ce ați venit la mine?! Eu: asta mă întreb și eu, (în gând: m-am înscris în audiență la tine, boule?) Vă doresc o zi bună. Mă ridic. Ies. Luni o s-o iau de la capăt. Trec de poarta primăriei și mă gândesc că nu cunosc o groază de lucruri. Adică bucata aia se numește „Simfonia destinului” ...Negru corb, negru corb! Numai pe tine te am. Cramponat de suflet.

Noul val

Oana Vrînceanu

Oana Vrînceanu este studentă la Facultatea de Biologie și Geologie din cadrul Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca. A participat la diferite concursuri literare, printre care la Festivalul național literar Vox Napocensis – Premiul Lucian Pop pentru proză (2018) și Premiul Florentina Florescu pentru proză (2019) sau la Festivalul național de proză Liviu Rebreanu – premiul I (2019).

Prozele sale scurte au fost publicate în câteva antologii, cum ar fi *Plantația de cuvinte* (2020) sau în diferite reviste literare, între care „Mișcarea literară” și „Semn”.

DICȚIONARUL UNUI ALIENIST

Era o zi înnorată de martie. Ploaia se simțea aproape, dar eu nu mai eram afectată de simple coordonate meteo. Mă aflam departe. Un european tipic care se adăpostea în templul artei. Mă plimbam din încăperi fascinante prin tematica lor, în alte locuri cu picturi unice. Uitai de lucruri în astfel de locuri. Un detectiv trebuia să fie atent mereu la detaliile din jur în timpul anchetei. Așa trebuia să se simtă... mereu în gardă, mereu cu o privire dublă. Nu erau mulți oameni în jurul meu. Strategia mea a fost vizita în timpul săptămânii pentru a nu-mi deranja spațiul personal din cauza unor siluete străine. O bancă medie acoperită de o catifea roșie se afla într-o parte din încăperea cu un aer aparte. M-am decis să mă așez pentru a analiza mai bine un tablou discret în alb-negru pentru care am venit: *Clearing after Rain over Streams and Mountains* (a Qing Dynasty Ink Drawing created by Wang Hui 王翬 in 1662). Într-un mod ciudat, pictura mă liniștea, mă elibera de oraș și de versiunea societății. Lipsa culorilor era esența pentru mine și pentru a putea vedea detaliile. Nu doar culorile pot fi vizibile în prezent. Mă gândeam ce interesant ar fi să mă închid în acea pictură. Înghițită complet de ceața muntelui. Mă teleportam în acest fel în pielea exploratorului. Îmi doream sincer să plec din spațiul meu cunoscut. Am înțeles că toți oamenii ajunseseră în mijlocul călătoriei lor personale și doar eu credeam că se vor întoarce la mine. Mă înșelam. Eu stagnam. Trebuia să plec în propria călătorie și dacă într-o zi îi voi revedea pe cunoscuți, atunci voi ști că am contat pentru ei și ei pentru mine.

În această viață încercăm cu toții să ne păstrăm echilibrul pe o sfoară fragilă, pentru a ajunge la capătul dorit în final. Puține persoane

încearcă să te înțelegă cu adevărat, iar prin intermediul acestei picturi simțeam că peisajul este alături de mine. Ascundea locuri care nu doreau să fie văzute. La fel ca mine, la fel ca și ceilalți, alegerea de-a ascunde tot în interior e mai simplă. Petrecem prea mult timp din prezent în brațele grijilor, apoi printr-o piruetă ajungem să ne ținem de mână prea strâns cu sentimente pe care nu le înțelegem și pe care le complicăm mai mult decât ar fi necesar. Îmi doream să mă opresc din dansul condițiilor. În muzeu, liniștea era adâncă și toate sentimentele erau împăiate demult în rame antice. Eram atât de absorbită de acea pictură chineză, încât nu am auzit cum cineva (să fie o siluetă masculină?) se așezase pe banca din spatele meu. Într-un mod discret, m-am uitat peste umăr. Un tânăr înalt, păr negru. Hanorac maro deschis. Atent la pictura din fața sa. Pictura – păsări pe crengi de cireși înfloriți. Brusc, și-a întors privirea spre mine, iar în acel moment mi-am redresat întregul corp. Pictura. Am auzit un râs ușor și am simțit cum mă înroșesc...

– Nu am vrut să te deranjez... doar că îmi place mult pictura și am vrut să o revăd.

Vorbea cu mine. Politețea îmi impunea să îi răspund.

– Niciun deranj! E o pictură frumoasă! Muzeul este deschis oricui dorește să devină curios.

Și-a întors ușor corpul spre mine iar eu mi-am îndreptat privirea în direcția lui. Nu îmi venea să cred! Îmi zâmbea larg ca unui vechi prieten.

– Da. Este adevărat! Păcat de cei care nu sunt curioși! Mă numesc Haru. Tu?

Îmi întinsese mâna în timp ce încă zâmbea... un gest european pentru o străină.

– Lili.

– Încântat de cunoștință, Lili!

I-am întors gestul și în același timp simțeam cum liniștea mea solitară era întreruptă de acest băiat nipon.

– Ai mai vizitat muzeul?

– Nu. Am venit în oraș acum o săptămână special pentru a vedea pictura lui Wang Hui.

– Doar pentru o pictură? Asta înseamnă o iubire pentru artă. Înțeleg. De unde ești?

– Din Europa. Dar tu?

– Stau destul de departe – Kyoto.

– Crezi în budism? Am auzit că nu toți au această credință. Din curiozitate întreb.

- Da, dar tu?
- Îmi place ideea religiei, însă nu este religia mea. Templele din țara ta sunt cu adevărat frumoase... arhitectura e aparte. Mereu mi-am dorit să le vizitez într-o zi!
- De ce nu ? Contează că dorința e prezentă în mintea ta și mai urmează doar alți pași. Am călătorit în multe zone datorită job-ului. Sunt fotograf și mă ocup de preparatele gastronomice.
- Cred că e grozav să poți vedea atât de multe locuri și să nu simți că muncești! E un ideal pe care nu mulți îl ating.
- Nu mulți, dar nimic nu e imposibil. Trebuie să mergi până la capăt și apoi să decizi ce poți face de acolo.
- Nu e chiar atât de simplu. Uneori intervin alți factori. Hai să nu mai vorbim despre lucruri abstracte sau care sunt prea apropiate de noi. Am tendința să cobor spre negativism. Asta ar spune unii. Eu cred în realism. Ne putem bucura de artă, în schimb.
- Sigur! Arta – în diferite forme, în diferite clipe.
- Ne-am îndreptat în tandem spre celelalte încăperi din muzeu. Mă îndepărtam de scopul meu. Aveam în memorie muntele, casele șterse de ceață și necunoscutul din unele cadre. Mă întrebam de ce preferă el compania unei străine, în locul unui prieten? De ce este atât de deschis unui dialog incert? În final, de ce am ales să-mi părăsesc scopul non-color?
- Te gândea la ceva anume?
- Poftim?
- Nu îmi dădusem seama că vrea să mă-ntrebe ceva. Eram captivată de îngrijorări polițiste.
- Scuze! Eu... nu am fost atentă la ce m-ai întreat.
- E în regulă! Pot să repet. Aș fi vrut să știu de ce îți place acea pictură? Este unică, simplă, dar ușor vagă pentru mine.
- Din cauza ceții?
- Nu pot explica exact, dar poate și ceața îmi afectează gustul pentru acel peisaj.
- Peisajul pentru mine indică liniște... ca și cum nimeni nu mai poate ajunge la tine, natura fiind cuprinsă de un legământ de pace cu acele case. Unele locuri nu doreau să fie observate de priviri superficiale.
- Înțeleg. Seamănă cu Valul lui Hokusai din punctul de vedere al atmosferei.
- Poate fi o asemănare.
- Pictezi? Încerc să ghicesc ce loc de muncă ai putea avea. Ai un dar al descrierii!
- Nu. Nu pictez. Nu prea îmi place să vorbesc despre mine, dar

dacă chiar vrei să știi... mă ocup de jurnale de călătorii pentru o revistă.

– Am fost departe cu ghicitul. Atunci și tu călătorești destul de mult. În ce locuri ai fost?

– Când am ocazia, merg în diverse locuri. Am fost prin Asia, Australia, America de Sud, Africa de Sud. Tu?

– Asia, Noua Zeelandă, Australia și Europa. Mi-aș dori să ajung în Peru. Nu am fost încă în America de Sud.

– Sunt locuri pline de culoare, din punctul meu de vedere. Îmi amintesc că am citit un articol despre izolarea într-o lume SF... cuprinsă de un pericol. Articolul începea cam așa: Un astronaut nu va uita niciodată albastrul specific planetei noastre. E imposibil! Acel astronaut conștientizează în fiecare zi cât de mici sunt pământeni în spațiu, cât de ușor putem fi uitați și în final absorbiți de o simplă non-culoare. Pe pământ noi suntem elementele principale care scriu regulile. Suntem atât de obișnuiți cu realizările noastre din trecut, prezent și cu planurile gândite pentru viitor, încât am uitat cu toții de povestea simplă a astronautului. El a înțeles adevărul. Pământeni sunt scufundați în procente lor zi de zi. Fiecare oră e planificată minuțios, iar detaliile din jur se transformă în ceață. Un cireș înflorit devine o arhivă a memoriei, o altă arhivă sufocată de praf.

Prezentul a decis să facă o schimbare pe pământ pentru a le aminti pământeniilor cum arată un șah-mat al vieții. Astfel, lumea creată de noi s-a schimbat iar adaptarea a fost necesară pentru a trăi în continuare în galaxia personală. Casa a devenit nucleul galaxiei noastre și noi am început treptat să ne obișnuim cu valul schimbării. Ne simțeam departe de civilizație asemenea unui naufragiat pe o insulă fără nume. Într-o singură zi, puteam să percepem patru sentimente simultan: frică, tristețe cauzată de vulnerabilitatea corpului pământeniilor și acel sentiment care îți provoacă o dorință strânsă de-a putea revedea persoane dragi, retrăi clipe îmbrățișate. Totodată, puteam simți uneori anxietatea cum torcea lângă omenire ca o pisică și încet, încet își arăta ghearele. Apărea de fiecare dată când ne gândeam la viitor. Atâta timp cât galaxia noastră era intactă, noi puteam să ne reconstruim. Trebuia doar să găsim o crăpătură de lumină în peștera din noi, un fel de fericire prinsă într-o carapace.

– Și eu gândeam așa într-o vreme și simțeam că mă pot refugia mereu acasă. Casa mea era mică, dar era trusa mea de supraviețuire. În fiecare încăpere se aflau lucruri minimale, dar esențiale pentru mine. Se identificau cărți, mâncare, o canapea verde, un pick-up pentru zilele ploioase și pentru revitalizarea energiei mele, un spațiu de odihnă cu saltea. Într-un colț, un ghiveci cu o plantă sănătoasă, se regăsea și o pisică gri cu

o fundiță galbenă la gât. Timpul se mișca încet, la fel de încet ca în perioada petrecută în natură de acum două veri îmbătrânite. Imaginația mă ajuta, de asemenea, în ocuparea locurilor goale din jurnalul săptămânal al existenței. Astfel, îmi simțeam stupul plin de gânduri din cap... ușor. Îmi doream uneori să îmi împachetez galaxia într-un bagaj pentru a porni într-o călătorie nouă. Prezentul îmi oprea acest plan infantil și îmi indica politicos unde e realitatea. A trebuit să învăț cum să îmi plantez răbdarea față de componentele ceasului. Mereu am simțit puterea prezentului, dar nu am știut întotdeauna să-i apreciez calitățile.

– Cu toții credem asta, dar dacă ne adăpostim mereu într-un loc care este construit din confort și siguranță – ne va fi greu să ieșim singuri de acolo.

– Crezi că poate fi un sentiment imatur?

– Da. Trebuie să supraviețuim și nu vom ști cum, doar dacă vom vedea care ne sunt limitele și vom putea ulterior să traversăm acele limite...

Plimbarea noastră a ajuns până la ieșire. Era târziu. Muzeul se închidea pentru public. Se făcuse deja seară. Amândoi stăteam în fața muzeului și ne uitam la lună iar în fundal se regăseau clădiri imense cu sute de lumini.

– Poate crezi că sunt naivă, dar am conștientizat demult că destinul nu există, coincidențele sunt bizare iar Moș Crăciun e doar o poveste frumoasă și am fi dorit cu toții să fie reală.

– Ai vrea să jucăm un joc?

– Ce fel de joc?

– Din moment ce nu mai putem vizita muzeul, mă gândeam să ne plimbăm prin oraș și să încercăm un mic maraton de întrebări despre noi.

– Bine, dar de ce vrei să jucăm acest joc?

– Pentru o amintire. Poate nu ne vom mai reîntâlni, dar vom păstra aceste momente undeva în adâncul minții.

Presupuneam că își dorea să jucăm acest joc și pentru a estompa părerile mele prea serioase. În final, era doar un străin iar un joc presupune la sfârșit un câștigător. Să vedem ce va ieși!

– Prima întrebare...

– Un moment! Câte întrebări vor fi?

– Mă gândeam la patru și nu vor fi întrebări înguste la minte. Nu te voi întreba care este culoarea ta preferată sau care este filmul tău preferat. Îți voi adresa o întrebare, iar apoi, după răspunsul tău, voi urma eu.

– În regulă.

- Bun. „Avem 3 lucruri în comun? Dacă da, care sunt?”
  - Da. Avem cel puțin 3 lucruri în comun. Amândoi îndrăgim pictura, arta, apoi amândoi suntem curioși și, în final, călătoriile sunt parte din viața noastră.
  - Este foarte adevărat! Eu am observat alte detalii. Amândoi suntem mai simpatici când ne amuzăm, când zâmbim.
  - Serios? Doar atunci sunt drăguță pentru alți oameni?
  - Ha-ha! Mă refeream la faptul că arătăm mai luminoși la față, în momentul în care suntem pentru câteva minute fericiți datorită anumitor motive.
  - Bun argument! Celelalte două asemănări...
  - Amândoi îndrăgim acest oraș, acest muzeu. De aceea am decis să venim aici și suntem genul de persoane care pot purta dialoguri pe mai multe fronturi.
  - De acord. Următoarea întrebare ar fi...
  - Înainte de întrebare, îmi e foame și cred că și ție. Uite un magazin peste drum... are taco! Ți place taco? Ai vreo preferință?
  - Îmi place. Cel cu pui. Este mai bun.
  - Bine. Eu îl voi alege pe cel cu vită. Revin în cinci minute.
- Fata se uita la luminile de pe clădirile centrale iar la un moment dat a scos un aparat foto și, după bliț, încă analiza rezultatul. Zâmbea. Zâmbetul ei era special. El observase asta de la început. Amândoi erau interesați de ideile din mintea celuilalt, de misteriosul conținut al ei.
- Hei, comanda: un taco cu vită și unul cu pui. Da?
  - Da. Mulțumesc! Păstrați restul.
- Încă nu mă observase lângă ea. Când a ridicat privirea...
- Am reușit să fotografiez o clădire între timp.
  - Am văzut. Taco cu pui, nu?
  - Da. Mulțumesc!
  - Prima mușcătură este delicioasă și crocantă. Are un gust foarte bun. Nu mă așteptam!
  - Da. Este bun.
  - „Care este cea mai frumoasă amintire a ta?” O amintire dragă ție.
  - Tu primul de data asta. Eu mai gândesc.
  - Eram în parc cu tatăl meu și ne jucam de-a cercetașii. Am explorat în acea zi tot parcul, am urcat în copaci, am adoptat o familie de melci, am mâncat vată de zahăr la prânz și eram foarte fericit. Singura mea amintire cu el. A plecat acum 7 ani dintre noi.
  - Îmi pare rău! Este o amintire prețioasă.
  - Mereu va fi! E rândul tău.

– Când am văzut pentru prima dată oceanul. Nu este o amintire atât de puternică precum a ta, dar mereu am vrut să văd cât de vital și vast poate fi. Astfel, am mai reușit să găsesc un motiv pentru care să zâmbesc natural. Eu nu știu să înot, dar simplul fapt că mă aflu în fața unui gigant lichid... mă copleșea deplin.

– Nimeni nu are siguranță în ocean. Trebuie să te pregătești pentru a putea să-i faci față.

Cei doi camarazi de drum au continuat să-și păstreze curiozitatea aprinsă. În următoarele două runde de întrebări, au mai aflat despre ei câteva lucruri. Lili își dorea să controleze timpul dacă într-o zi se trezea cu puteri supranaturale iar Haru era simplist și ar fi dorit să zboare. Orașul părea aglomerat de sute de lumini multicolore, sunete și papuci diferiți. În teorie se spunea că e mult mai ușor să vorbești cu un străin despre problemele tale și treptat să îi ceri părerea. În mod obiectiv, străinul nu te cunoaște, nu te poate judeca după acțiunile din trecut sau după planurile pe care le gândești. Este nevoit să se concentreze doar pe tine, cel din prezent, din acel moment. Uneori este suficient. Cei doi au trecut, la un moment dat, prin fața unui restaurant karaoke. Oamenii își dedicau melodii, se amuzau naiv în mijlocul orașului cuprins de neoane. Erau mistere mici care nu voiau să evolueze. Există trei tipuri de oameni pe Terra. Cei care au descoperit repede în copilărie ce vor deveni în viitor, cei care caută încă în prezent un scop, un drum spre viitor și cei care au renunțat. Acei oameni dezamăgiți de viață și de ei înșiși se pot simți captivi. Închiși într-un deșert încins, în fiecare zi se întreabă care oază e reală. Orașul e complex și cuprinde milioane de gânduri, temeri și idei diferite. Lili și Haru erau cuprinși și ei în statistica urbană. Haru a mai descoperit despre Lili că nu a reușit niciodată să își depășească frica de înălțime iar Lili a aflat că Haru nu poate mânca ciocolată din cauza unei alergii.

– Ce viață amară! se gândea, amuzată.

În fața stației de metrou și-au luat la revedere. Lili a coborât spre linia ei iar Haru a încercat să prindă un taxi. Fiecare dintre ei aveau tot felul de sentimente împărțite. Au devenit cunoștințe. Treptat, s-au îndreptat spre o prietenie. O îmbrățișare sinceră a fost sfârșitul lor și între pași opuși, după umărul ei drept și după umărul lui stâng, privirile s-au întâlnit din nou și... au zâmbit. În final, doar pași, mașini și alte voci, dacă puteai să le mai distingi. Corpurile lor au plecat în spații diferite, dar ceva se schimbase, cel puțin în genetica sentimentelor. Unele dintre ele nu se mai simțeau neînțelese.

Lirik-up

Ioan Es. Pop

Poet și publicist. S-a născut la 27 martie 1958, în Vărai, județul Maramureș. A absolvit, în 1993, Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română – limba și literatura engleză a Universității din Baia Mare. În 1994 debutează editorial cu volumul de poeme *Ieudul fără ieșire*.

Alte cărți: *Porcec*, 1996; *Pantelimon 113 bis*, 1999; *Podul*, antologie, 2000; *Rugăciunea de antracit / The Anthracite Prayer*, antologie bilingvă, 2002; *Petrecere de pietoni*, 2003; *Confort 2 îmbunătățit* (împreună cu Lucian Vasilescu), 2004; *Lumile livide / The Livid Worlds*, antologie bilingvă, 2004; *Și cei din urmă vor fi cei din urmă*, volum bibliofil, 2007; *No Exit*, antologie, 2007; *O căruță încărcată cu nimic* (împreună cu Peter Srager, Robert Șerban), ediție bilingvă, 2008; *Unelte de dormit*, 2011; *Fețe jupuite. 12 interviuri cu Ioan Es. Pop*, 2015; *Arta fricii*, 2016; *Opera poetică*, 2017; *Un somn pe scaunul electric*, 2020.

A obținut premii literare, între care: Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor din România (1994); Premiul Primăriei municipiului București pentru cel mai bun volum din colecția „Poezii orașului București” (1996), Marele Premiu acordat de Ministerul Culturii și Cultelor Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”; Premiul Academiei Române pentru poezie, Premiul Uniunii Scriitorilor din România, 1999; Premiul ASPRO, Premiul Uniunii Scriitorilor din România, 2003.

Ioan Es. Pop

STĂM ACOLO, LA GREEN HOURS

stăm acolo, la green hours
 cu niște ceasuri primitive în față,
 măsurând a cui singurătate e mai mare.
 pe la patru după-amiaza, pleacă domnu' suciu,
 marele alfa al mesei, cu motanul sub braț,
 dezamăgit că nici de data asta n-a găsit
 vreo explicație la marea întrebare.
 spre cinci, se pregătește adilă,
 vinul nu-i mai place, gura nu-i mai tace.
 nu se ridică tocmai ușor, dar când reușește,
 se vede de la o poștă: la el
 sângele apă nu se face.
 iar pe la șase pleacă groșan,
 marinar de uscat, care se-ndepărtează
 împletind sub tălpi patru cărări în una,
 ca orice brav om din est.
 cu ceasul întins pe opt octave,
 tiberian frânează la șapte:
 realitatea lui începe după asfințit,
 la fel ca a mea, care puțin după aceea
 sar în picioare și-alerg soldățește,
 căci trebuie să ajung la intermacedonia,
 să nu se închidă-n lipsa mea –
 și sunt aproape fericit că ziua următoare
 vom fi iar împreună, și tot așa luni și ani la rând,
 de parcă aici, la green hours,
 singurătatea s-ar preface-n nemurire
 pentru măcar încă zece ani.

Made in DE

Norris von SCHIRACH
HÖHERE GEWALT

(Auszug aus dem Roman „Blasse Helden“)

Nastja, die wie eine Kopie von Madonna aussah, wartete ander Bar des Restaurants auf ihn.

„Du bist spät dran. Die Schiffer soll auch hier seins“, sagte sie, ihm die Wange hinhaltend. Er nuschelte ein merkwürdiges Kompliment, die Nähe des Zauberwesens klang noch nach. Der Arger über seinen unsouveränen Enthusiasmus beim Anblick eines Supermodels ebenfalls. Nastja trank hastig ihren Champagner und verströmte Gereiztheit, ausgelöst von der Schönheit oder dem Wohlstand der anwesenden Konkurrentinnen. Also von denen, die noch schöner und vermögender waren als sie, sfür beinahe alle galt. Mehr hinreißende Frauen als in diesem Club gab es nirgendwo.

Nastja hate jung geheiratet, aber klugerweise ihren bertühmten Nachnamen behalten. Sobald es um den Kalten Krieg ging, verbreitete er auch international noch immer Ehrfurcht. Ihr Großvater verkörperte als Repräsentant des Riesenreichs bei der anderen Welt-

macht den Inbegriff sowjetischen Urgesteins. Während der Beerdigung von JFK ging er in sich gekehrt am Sarg vorbei. Ohne zu ahnen, wer er war, hatte Anton als Jugendlicher dieses Foto manchmal fasziniert betrachtet. Der alte Mann lebte noch immer mit seiner Frau nicht weit vom

Außenministerium. Einst war die Wohnanlage reserviert gewesen für die Privilegiertesten der Nomenklatura, mittlerweile glich der von verängstigten Überbleibseln des abgelegten Regimes besiedelte Apartmentblock einer verschlissenen Sozialbausiedlung in Westeuropa. Ihrer Privilegien beraubt, äugten die Bewohner jetzt lethargisch und zutiefst verbittert aus den Fenstern der gelblichen Backsteinfassade in eine unverständliche Welt. Doch es hätte schlimmer kommen können. Anders als nach der letzten Zeitenwende ließ man die Protagonisten diesmal amn Leben; stattdessen wurden sie ignoriert. Niemand fühlte sich für sie zuständig. Ihre Pensionen waren wertlos, die Vorrechte perdu, im besten Fall wurden sie noch gönnerhaft geduldet. Selbst Nastjas Großvater, der zu Beginn der sechziger Jahre eine rühmliche Rolle bei der Vermeidung des Dritten Weltkriegs gespielt hatte, musste jetzt beim Außenministerium betteln, wenn er mal für ein paar Stunden einen verlotterten Wolga mit Fahrer benötigte. Er, der einst jederzeit ohne Anmeldung Zugang zum Weißen Haus in Washington hatte, schrieb jetzt missmutig an seinen Memoiren oder dachte an seinen alten Freund Henry, dessen Ruhm im Gegensatz zu seinem unaufhaltsam answoll.

Der unbeholfene Modernisierungsschub Gorbatschows hatte auch die Abkömmlinge der sowjetischen Eliten eiskalterwischt, und der endlose Abstieg aus dem Olymp war gerade für dieses verzogene Balg Nastja traumatisch. Nicht zum ersten Mal verspürte er ein wenig Mitleid mit ihr. Gehandicapt durch den Ballast ihrer Herkunft, hechelte sie nun dem Zeitgeist hinterher, dessen Schlagzahl längst die angriffslustigen Aufsteiger des Neuen Russlands vorgaben. Sie hatte zwei Kinder mit einem aufgedunsenen Dummkopf, einfältiger Spross prominenter Eltern aus der sogenannten Kultur-Intelligenzija, der sie kurz nach der Eheschließung in die emotionale Ödnis geführt hatte.

Aber Nastja gab noch nicht auf. Sie ruderte tapfer, um nicht den Anschluss an die einflussreichen Cliques zu verlieren. Manchmal überkam sie Panik. Wer jetzt zurückblieb, fiel tief. Was an Emporkömmlingen auftauchte, verwunderte sie noch immer, aber es galt, den Dünkel zu übertünchen. Sie verkörperten die Zukunft. Zwar

rekrutierten sich auch die neuen Eliten vereinzelt aus den sowjetischen Kaderdynastien; einige parasitäre Früchtchen hatten es immerhin geschafft, sich im Chaos von Markt und Gewalt zu etablieren. Aber das waren Ausnahmen, auf die zu hoffen ihr sinnlos erschien. Noch war sie attraktiv, und mancher Emporkömmling schmückte sich gerne mit einer Trophäe aus den höchsten Kreisen des Ancien Régime.

Nastja blickte kurz auf, alles im Restaurant war in Weiß getaucht, die Seide an den Wänden und auf den Tischen, die Blumenbuketts, die Uniformen der Kellner. Weiter hinten, um eine fürstliche Tafel, saßen bereits die Geburtstagsgäste aus der Provinz beisammen und musterten frech die anderen Gäste. Sie konnte ihren Blick nicht von ihnen abwenden. Diesen Aufsteigern gehörte nun die Welt, sie hatten Witterung aufgenommen, den Geruch des Hauptstadtbluts schätzen gelernt. Nastjas alte Welt war völlig erschlaft und gedemütigt, und diese mit leidlosen Wilden strotzten vor Lebenskraft. Sie hatten das Recht, sich alles zu nehmen, auch die Frauen, auch sie. Das war schon 1917 so gewesen und davor sowieso. Russland eben. Kein Mysterium für diejenigen oberhalb der Froschperspektive. Sie starrte immer wieder in Richtung der prächtigen Barbaren. Wie urbraut und jung sie doch waren! Dort saß die Zukunft der Welt. Es waren nicht nur ihr Reichtum und die lässige Verwegenheit, die Nastja faszinierten, es war auch die libertäre Gangsteraura. Wie immer trank sie zu viel und zu schnell.

„Woher kennst du den Typen, der dieses Spektakel veranstaltet?“ Anton deutete auf die dekorierte Tafel, die sich quer durch das Lokal zog.

„Irgendein Rodja oder Roman aus Omsk oder Tomsk. Ich habe eine Frau im Spa getroffen. Sie sitzt da drüben. Die haben ihre ganze Clique eingeflogen.“

„Klingt langweilig. Was läuft sonst noch in der großen dunklen Stadt?“

„Langweilig? Du hast ja keine Ahnung. Werde jetzt bloß nicht melancholisch!“

Unwirsch ignorierte sie ihn und beobachtete stattdessen Treiben der eintreffenden Gäste. Ohnehin war sie nicht in der Lage, mehreren Ereignissen gleichzeitig zu folgen. Dies war meist der Fall, und wenn ihre abrupten Unterbrechungen dann jemanden verwirrten, lachte sie ausgelassen darüber. Auf diese Art überspielte sie ihre Konzentrationsschwäche.

Er blickte sie belustigt an. Ihr Selbstbewusstsein war authentisch, ihre vulgäre Aufrichtigkeit im konventionellen Einerlei der besseren Kreise wohltuend. Er mochte ihr komisches Talent, über alles zu sprechen, als handele es sich um Satire.

Auf ihre nonchalante Geste hin erschien mehr Jahrgangs Champagner. Obwohl aus der alten Zeit stammend, verkörperte Nastja, dieses etwas verkommene Vöglein in dem Chanel-Kleidchen, das er auf eine abstruse Weise lieb hatte, die originelle Verruchtheit vieler Neuer Russen. Sie nippte verächtlich am Nektar und schnatterte belustigt vor sich hin. Antons Laune besserte sich allmählich. So sollte man sie blitzartig in Acryl gießen und in ein Museum stellen, dachte er, damit zukünftige Generationen eine typische Vertreterin dieser Periode der russischen Geschichte in Mimik, Gestik und Haltung studieren konnten.

„Hörst du mir überhaupt zu?“ Sie sah ihn zornig an und fuhr erst fort, als er versonnen nickte.

Die beiden gingen hinüber zur feiernden Horde, die sich homogen und hochfidel präsentierte. Sie hatten sich hierarchisch angeordnet, wobei die Plätze zwischen den Männern mit atemberaubenden Schönheiten drapiert waren.

Nastja näherte sich seufzend Antons Ohr: „Schau mal, die artig rausgeputzten Landeier. Alle frisch gebadet und gestriegelt. Wäre die Brünette da drüben nichts für dich? Wenn ich zusehen darf, buche ich sie für dich.“

Offensichtlich war es der Ansammlung der überwiegend feisten Burschen vor etwa achtzehn Monaten gelungen, die lokale Erdölraffinerie unter ihre Kontrolle zu bringen. Integrierender Bestandteil ihres Geschäftsmodells war das Anbohren staatlicher Pipelines, deren Rohöl in der Raffinerie weiterverarbeitet wurde. Sie belieferten damit unter anderem das eigene Tankstellennetz. Nachdem sie sich rasch das Versorgungsmonopol einer industrialisierten Region von der Größe Deutschlands erkämpft hatten, verfolgten sie nun gigantische Expansionspläne. Hierfür genügte es nicht mehr, Abgeordnete und Beamte zu kaufen, sondern es galt, sich in der Hauptstadt zu etablieren. Anton studierte die Truppe: Sie hatte vermutlich

gute Chancen, sich eine Zeitlang zu halten, bevor äußere oder innere Kräfte alles zum Einsturz bringen würden.

Ein sehniger Mann mit roten Backen begann eifrig einen langen Toast auf den Chef des Unternehmens auszubringen, und dieser folgte lässig zurückgelehnt der Lobrede. Nach einiger Zeit gab er

ein Zeichen, man möge die Aufzählung banaler Details beenden. Er wirkte überhaupt nicht wie ein Anführer, sein sympathisches Gesicht war ein wenig deformiert und die Mimik verlangsamt, so als hätte es bei seiner Geburt Komplikationen gegeben. Anton betrachtete ihn lange, während Nastja versuchte, die Provinzler zu beeindrucken.

Die Stimmungskurve am Tisch stieg wieder an, als eine Reihe von Schlagerstars begannen, ihre aktuellen Hits auf einer kleinen Bühne vorzutragen. Auch ein abgehalfterter Tenor aus Georgien reihte sich mit *Schwarze Augen* und *Moskauer Nächte* ein.

Nastja war in kämpferischer Laune und hatte gerade eine weitere Flasche geleert, als der Sänger abtrat und ein bizarrer Vamp die Bühne erklimmte. Obwohl oder gerade weil sie die perfekte Karikatur eines Schlagerstars abgab, wurde sie im Hinterland offenbar frenetisch verehrt. Anton begann sich zu langweilen.

Bevor er hinüber zum Nachtclub ging, dankte er dem Gastgeber mit ein paar aufmunternden Worten. Dessen liebenswürdige Art wirkte vor dem Hintergrund der grobklotzigen Horde rätselhaft. Ein deplatziertes Strategie, der souveräne Intelligenz ausstrahlte, und Anton hatte plötzlich das Gefühl, der andere würde gerne mitkommen, um dem selbstverschuldeten Frohsinn zu entgehen.

Jurnal

Erigore CHIDER

JURNALUL UNUI OPTIMIST DEZABUZAT

(urmare din numărul 1, 2021)

28 IX2017

Am ajuns la destinație târziu și obosit. M-am cazat în hotel și m-am culcat imediat, sperând că voi adormi în curând și voi dormi dimineață mai mult, fără să bănuiesc că soarele intempestiv va răsări mâine direct la geamul camerei mele.

Lucrările Festivalului s-au încheiat. Atmosferă variind de la colegială la fraternă. S-au înmănat și cele două-trei premii. Nu s-a făcut risipă. După ce s-au rostit numele laureaților, ambianța a revenit la normal. Simțeam o bucurie amestecată cu greutate. Și asta nu pentru că cineva mi-a dăruit o carte foarte foarte voluminoasă (mi-i și jenă să spun câte pagini are). Probabil a intuit că nu fac parte din cei care își lasă cadourile în hotel sau în avionul Brăila-Chișinău.

Au trecut turcii și ne-am înnegrit. Au trecut slavii și ne-am în-ălbit. Dacă sosesc vikingii ne vom înroși.

Participam la o manifestare de poezie când am văzut-o pe Isabella, singura autoare mai tânără. Au remarcat-o și alții, căci am prins niște frânturi de discuții în care ea figura ca obiect. M-a mirat când am observat de cine s-a apropiat din desantul nostru și i-a mărturisit că este mișcată de poezia acestuia și că ambii s-ar asemena prin căutările lor poetice.

În altă zi i-a venit rândul și Isabellei să recite. Cineva dintre autorii prezenți, fiind „entuziasmat”, i-a dedicat imediat o epigramă. Poeta a fost singura care s-a bucurat de atenția epigramistului. Pare să nu se fi supărat, ținând seama de caracterul ei pe care aveam să îl descopăr și eu. Am discutat cu ea, mai apoi, despre poezie, îndeosebi despre rolul inspirației. A zis că scrie rar, ca și cum făcând aluzie la episodul nefericit cu epigrama colegului de breaslă. Se atașase de mine, pentru că era în general atașabilă. Întâmplarea cu epigrama se ștersese repede din memoria mea. Poate ar fi trebuit să îi propun să ieșim puțin în oraș într-o scurtă pauză: știam eu un caldarâm frumos, o intersecție neobișnuită sau un bulevard minuscul, ieșit în cale tocmai acolo unde te-ai fi așteptat mai puțin. Atâta reușisem să descopăr eu în acest oraș fascinant în trecutul său. Poate să ajungem la acel muzeu de la capătul unei străzi atârând deasupra malului abrupt al Dunării, mai ales că ratase și regreta cu voce tare că ar fi vrut și ea să îl viziteze. Nu am făcut nimic din toate astea și încerc să recuperez acum după ce clipa a zburat. Mă simt ca în acea după-amiază de sâmbătă când am ieșit singur să mă plimb pe faleză și nu am întâlnit decât un homeless dormind pe o bancă. Acum citesc din versurile Isabellei și-i privesc, de pe o fotografie de proastă calitate, fața culcată pe o pernă.

L-am întrebat eu sau poate mi-a spus el fără să îl întreb că fac sex cu soția atunci când își aduc aminte. T. avea vreo cincizeci de ani. Nu era bătrân nici atunci când, peste vreo cinci ani, a plecat și s-a aranjat la alt loc de muncă. Astfel, drumurile noastre s-au despărțit.

Mi-l amintesc cum umbla toamna pe sub nucii din fața corpului nostru de studii și culegea câte o nucă-două. Nu era mare mâncător de nuci, dar le ținea într-o mână asemenea unui *expander* și le spărgea. Călca ușor pe iarba încă verde pe unele porțiuni și dădea la o parte cu piciorul frunzele de nuci, tot mai multe de la o zi la alta. Avea o ținută dreaptă, care, combinată cu statura sa înaltă și greutatea corespunzătoare, îl arăta impunător, un domn rătăcit în timpurile sovietice.

Trecuseră iarăși câțiva ani de când se mutase și cineva dintre cunoscuții noștri comuni m-a anunțat că T. (acum chiar domnul T.) a murit. Nu era nici acum bătrân și vestea mă dezechilibrase. M-am dus la înmor-

mântare, dar ghinionul a făcut să întârzii față de ora anunțată. Nici eu nu am luat în calcul punctualitatea cioclor și viteza cu care se desfășoară la oraș astfel de evenimente. Cu cât mă apropiam de curtea blocului în care a locuit în ultimii ani, cu atât pustietatea creștea. O pustietate a locului și a interiorului. M-am oprit la o distanță oarecare și am privit într-acolo. Nu se vedea nicio mișcare nicăieri. Nu știam ce să fac. Eram dezarmat. Chiar dacă aș fi știut la ce etaj a stat, nu ar fi fost cuviincios să mă prezint. Și ce să întreb: Aici a trăit mortul?

O întâlnire cu un <relativ> tânăr poet. La cei aproape 35 de ani ai săi a editat 7 plachete. Are poeme aflate într-o fază de proiect. Deci să ne așteptăm la un nou volum. Deși are o dicție bună, poemele lui nu agață. Poate nu sunt pentru recital. Oricum, va trebui verificat și la lectură.

Asemenea întâlniri sunt organizate cu vânzare de carte. Am mai asistat și în trecut la una sau două, dar nu am văzut să se vândă vreo carte. E trist. Nu știu dacă are vreo legătură cu astfel de întâlniri, dar m-am surprins că a încetat să mă mai intereseze să public cărți. Am adunat câteva manuscrise și toate stau neîncheiate, deși, printr-un minim efort, ar putea fi duse la capăt. Un manuscris de al meu are nevoie doar de un titlu potrivit. După ce că le-am lăsat pe toate baltă, m-am apucat de altceva. Poate va fi încă o carte și la fel de neterminată. A scrie a rămas singurul meu interes pe care îl urmăresc cu frenezie. Odată ce sunt singurul meu cititor la ce bun să publici? Mă simt asemenea unui tâmplar meșterind uși prin care nu intră nimeni sau ferestre prin care nu se uită, la fel, nimeni.

3X2017

Rețeaua de socializare înseamnă a socializa, deci a comunica, dar foarte multă lume postează monologuri sau, și mai rău, își etalează orgoliile. Dacă nu ar exista diversele curiozități sau reclame puse, cel mai degrabă, de generatorii rețelelor, postările ar semăna cu strada mare, pe care oamenii, îmbrăcați la patru ace, defilează pentru a se livra lumii.

Sunt autori care nu excelează în literatura pe care o creează. Abia dacă reperezi în scrisul lor o imagine reușită la câteva texte/poeme. Cu toate aceste înfrângeri, ei trăiesc în literatură. Și nu poți să nu apreciezi ofranda lor adusă zeilor culturii.

4X2017

Nu eram singur, ci cu o verișoară și coboram pe o uliță din sat. Era una din ulițele pe care nu am călcat de când plecasem. Bruscu, calea ne-a

fost barată de un gard construit, cu siguranță, mai recent. Am încercat să trecem prin ograda de alături, dar stăpânul casei nu ne-a permis. Atunci am fost nevoiți să o luăm printr-un loc care nu există în realitate, trecând pe lângă o clădire cu pereții sumbri, de culoarea Reichstagului, văzut în primii ani după Reunificarea Germaniei. Apoi am ajuns într-un loc deschis: lumea se împrăștia după terminarea vreunui concert sau întruniri populare. Fusesse ales și un comitet din zece persoane. Prin mulțimea de oameni împrăștiindu-se în dezordine ne-am întâlnit cu o altă rudă de a noastră. Acea a zis că m-a numit și pe mine în comitet. Îmi mai amintesc că în una din aceste scene derulate am stat cuprinși cu verișoara. Și poate nu ar fi fost totul atât de straniu dacă ea nu ar fi fost moartă acum. A murit în Germania lăsând un copil pe care abia atunci l-a înfiat tatăl său, nativ de acolo. S-a spus că moartea ei a fost calificată ca suicid. Îmi scrisese cu câteva luni înainte de tragedie precum că ar fi vrut să se întoarcă. I-am răspuns prin alte câteva întrebări. Unele evident retorice. Unde să te întorci? Să te întorci într-un moment când toți pleacă? Mă simțeam și eu în patria mea ca în acea clădire cu pereții întunecați și jerpeliți pe lângă care trecuserăm adineauri în hălăduirile noastre nocturne.

Când m-am ridicat din pat, am văzut, la lumina parului de afară, frunzele ude ale plantei agățătoare, încă verde în acest sfârșit de octombrie. Am pus agitația prin care trecusem pe seama ploii care încetase deja.

24X2017

Un prieten mi-a zis odată la telefon că a început să-mi citească volumul și că a trecut de dedicație. I-am răspuns că e un progres, dar mai are până la Cicikov, care ajunsese la pagina 14. Nu i-am amintit că celebrul personaj se gândea să construiască un turn înalt, din care să poată cuprinde cu ochii toate domeniile sale.

Totodată m-a surprins această cifră gogoliană 14. Nu era un număr întâmplător, pentru că la Gogol nu este nimic întâmplător. Probabil că se cerea cifra 13, dar scriitorul, știindu-i-se firea, nu a îndrăznit să o folosească. 13 s-ar fi potrivit cu Sufletele moarte, dar și cu spiritul creației în întregime a scriitorului. Refuzând să utilizeze cifra fatidică, duzina diavolului, nici nu a dorit/reușit să se îndepărteze prea mult de ea.

24X2017

Am vrut să citesc ceva, neapărat poezie. Am căutat prin cărțile pe care le aveam la îndemână și nu am găsit nimic potrivit, care să mă

prindă pe mine cel de acum. M-am gândit că pur și simplu nu ne asemănăm: nici eu cu ei, nici ei cu mine. Suntem diferiți (poate numai acum). Mai mult decât atât, prea ne-am diferențiat. Am găsit atunci pe undeva un poem al lui Li Bo. L-am tradus din rusă, verificând textul și cu variante engleze:

Treptele din jasp
s-au răcit demult de la roua depusă.
Cât de umed este ciorapul meu!
Noaptea-s lungi precum toamnele!
Sosind acasă
las baldachinul de cristal
și văd – prin baldachin –
strălucirea lunii palide.

Și deodată ne-am potrivit. Eu cu el.

Trans/ducere

Szabó T. Anna

S-a născut în 1972, la Cluj. În 1987 emigrează împreună cu familia în Ungaria. Absolventă a secției de maghiară-engleză de la prestigioasa universitate ELTE din Budapesta. Este o autoare de mare succes în Ungaria. Formează un cuplu valoros împreună cu prozatorul Dragomán György, tradus și în limba română (*Regele alb, Rugul, Corul leilor*).

A publicat numeroase volume de poezii și câteva volume de proză scurtă. A tradus din James Joyce, John Updike, W. B. Yeats, Sylvia Plath ș.a.

A fost distinsă cu multiple premii literare, printre care și premiile *József Attila* și *Déry Tibor*.

Povestirile de mai jos fac parte din volumul de proză scurtă *Test de spargere* (Ed. Magvető, Budapesta, 2017).

CHARON

Miros înțepător de detergent, podea lunecoasă, de afară, din ploaie, intră bolnavii, le picură stropi de apă din paltoane, umbrele. Afară e încă întuneric, zori de noiembrie, înăuntru, luminează stridentă de neon, unul din tuburi pulsează și vibrează ca nervul de sub ochiul liftierului. Pe liftier îl cheamă Józsi baci, stă pe un scăunel, mănâncă un sandwich cu parizer și se gândește că de-ar putea măcar odată să doarmă pe săturate, de n-ar trebui să se scoale la patru ca să vină cu trenul până aici, atunci poate ar scăpa și de ticul ăsta nervos. Desigur, ar fi și mai bine dacă i-ar mai trăi nevasta, dacă ar veni împreună la lucru, ea, femeie la spălătorie, iar el aici – n-ar vorbi nici pe drum, nici în tren, nici în autobuz, dar ar fi cineva lângă el, ar fi cafea caldă servită la pat, un trup cald de femeie în pat, nu doar cearșaful rece cu iz de mucegai, ar auzi respirația cuiva, nu doar ticăitul pendulei de pe perete sau vuietul constant al camioanelor gonind în viteză pe strada principală a satului de dincolo de jaluzele. Ar fi din nou ceva, nu doar nimicul ăsta, acest mereu același lucru, procesiunea infinită, tristă a bolnavilor, sus, jos, înăuntru, afară, fără oprire, ore, zile, ani în șir.

Afară, pe după ușa de sticlă, frânează scârțâit o mașină, oprește fix în fața spitalului, în locul cel mai ilegal cu puțință, portarul sare de pe scaun să strige la șofer, portiera se deschide precipitat. Se vede cum șoferul coboară val-vârtej, repezindu-se la cealaltă portieră pe care o deschide smucind-o. Apare o femeie gârbovită, cu părul vâlvoi, cade în genunchi direct într-o băltoacă, scoate un urlet de durere. A ieșit și portarul, cu eforturi comune o ridică de pe jos, o târâsc pe trepte, intră în clădire ținând-o de brațe, împingând și trăgând de femeia care geme puternic. Cu portierele deschise și motorul pornit, mașina e abandonată în stradă.

Pe linoleumul ud o dâră de sânge, femeia se tânguie răgușit. Józsi baci își bagă sandvișul în buzunar, se scoală, cei doi au și ajuns lângă el, femeia se ține de burtă, strigând: Vine! Au! Nu! Portarul face un semn și Józsi baci preia imediat femeia, apăsând degrabă butonul etajului doi, portarul sare din lift, în timp ce ușa se închide, se aude cum strigă după femeia de servici. Și podeaua liftului e plină de sânge, femeia e îmbrăcată într-o cămașă de noapte albastră cu dantelă, roșul i se prelinge pe coapsele goale, i-a ieșit capul, strigă, ușa liftului se deschide, portarul i-o fi anunțat deja, căci apare o soră medicală cu targa, așază femeia pe ea, împingând-o în viteză spre sala de nașteri, soțul o ține de mână, nu-i bai, nu-i bai, nu-i bai.

Józsi baci își inspectează halatul, s-a murdărit de sânge doar la poale, când trupul femeii s-a lipit de el, dar nu-l poate spăla, trebuie să se întoarcă la locul lui, înapoi pe scăunel, că acuși vin, vin și tot vin alții, prunci și părinți și muribunzi și doctori și vizitatori, trebuie să-i transporte, nu-și poate părăsi postul. Se așază, își pliază halatul, poate așa nu se vede, scoate restul de sandviș din buzunar, mușcă din el, după care iar apasă butonul P.

De cum ajunge jos, în lift năvălesc patru infirmiere, râzând cu mare poftă, miros a săpun și deodorant, emanând căldură lăncedă de dormitor. Józsi baci se străduiește să fie glumeț, ele nu reacționează, atât de mult s-au obișnuit cu el, încât nici nu-l mai bagă în seamă, numai una îi aruncă scurt o vorbă, să nu uite să-i aducă ziarul, Józsi baci dă din cap supus, se uită la mâinile infirmierei, la palmele ei moi și fierbinți, în timp ce gesticulează, strasurile-i minuscule de pe unghii sclipesc.

La patru urcă o babă sau mai degrabă fantoma unei babe, e aproape transparentă de slabă ce e, capul, un cap de mort, ochii, goi, Józsi baci o recunoaște din prima, în zori îi murise cineva, dar cum de-a putut rămâne aici peste noapte? Cine i-a dat voie? Chipul bătrânei e impasibil, nici Józsi baci nu zice nimic, doar dă din umeri, apoi numai așa, de poantă, o duce la subsol. Când ușa se deschide, cu un gest larg o pofteste afară, uitându-se cum silueta neagră pornește ezitând în semiîntunericul culoarului spre morgă, se vede că habar n-are unde se află și nici cine e nu știe. Lască o să-i arate cineva treptele pe unde s-o ia. Iar dacă nu, nu.

Liftul e chemat la doi, la cardiologie o fată tânără stă butonându-și telefonul, trebuie somată să urce odată, na, unde? Fata nu se uită la el, se privește în oglindă din reflex, are ochi albaștri, luminoși, grei de lacrimi, pe acoperiș, zice, repede! Józsi baci face o grimasă, acolo nu se

poate, domniță, la șase e ultima stație. Atunci la șase, zice fata, deodată Józsi baci se gândește că la doi precis s-a născut deja copilul, precis e tot o fată, precis va fi tot așa o cretină ca asta de-aici, că nu știe să prețuiască ce are, viața ei mărunță, de căcat, ar trebui să-i spună ceva, dar ce, poate: n-ați vrea să veniți cu mine? Pentru dumneata ar fi mai bine decât nimic. N-are rost. Pentru ce. Apasă pe șase, simte cum pielea de sub ochi începe să i zbată iar, își lipește palma de obraz, să nu vadă fata. Nu mai urcă nimeni, fata se privește în oglindă, vede cum îi curge rimelul, în mână, mobilul clipește cu notificarea de „mesaj nou”, pe ecran, o pisică roz, cu o inimioară-n brațe. Domniță, numai o secundă, se trezește vorbind Józsi baci, se și ridică de pe scăunel, fata se uită la el, îi zărește ochii injectați apoi halatul plin de sânge. Mușchii feței îi zvâcnesc, chipul îi reflectă nu teamă, ci groază, buzele i se întredeschid fără a scoate un sunet. Liftul se oprește cu o hurducătură, pe neașteptate fata-și scapă mobilul care aterizează cu zgomot de podea. În mod reflex, Józsi baci se apleacă după el, între timp fata sare din lift și începe să alerge pe coridor. Cu capul plecat gonește în direcția treptelor, izbește cu ambele mâini ușa batantă de sticlă, aleargă, aleargă, aleargă, tocurile cizmelor ei țâcăne ca bătăile tot mai stinse ale unei inimi.

COPILUL DE PIATRĂ

(Nina) O să fie cam off în topicul ăsta, sorry... Dar cine știe, să spună. Am patruzeci și șapte de ani, acum două săptămâni mi-am pierdut prima sarcină, în luna a treia. Până acum niciodată n-am mai rămas, dar de data asta soțul meu n-a zis nu, și eu am crezut că vreau. Însă după ce m-au curățat de resturi, am simțit o mare ușurare. Anul trecut mi-am schimbat locul de muncă, mă deranjau grețurile și că plângeam tot timpul și că nu mă puteam concentra. Am simțit că nu mă identific cu ceea ce creștea în mine. Acum nu mă doare. O să doară vreodată?

(Zazen) Sigur că nu te indentifici, futui, nu vorbim despre rinichi sau apendice, ci despre o altă ființă umană. Ești necoaptă, nu meriți să ai un copil. Punct.

(Nimicuța) Ascultă, Zazen, n-o chinui, încă-i buimacă. Nina, ești sigură că n-ai greșit forumul? ăsta-i unul pentru mămică. Mai bine ieși de-aici. Ai o rană, se va deschide.

(Mimi) Eu știu ce zici. Nu poți să te decizi dacă într-adevăr vrei un copil. Nici mie nu mi-a fost ușor.

(Zazen) Punem pariu că n-ai copii.

(Mimi) Am trei. Cel mai mic are doi ani, tot timpul e bolnav, rar pot să-l duc la creșă, am pierdut deja două locuri de muncă din cauza lui, iar înainte de el n-am lucrat cinci ani. Mă întreține soțul, nu-i ușor, mi-o și spune mereu. Când de fapt el a vrut cu tot dinadinsul plozii, ca să mă lege de el, pentru că înaintea lui am avut destul de mulți bărbați. Și i-a reușit. Dimineața, școală, grădiniță, magazine, piață, car, transpir, ăla micu' se dă de pământ dacă ceva nu-i convine, încerc să-l liniștesc, țip, oamenii se holbează, își dau cu părerea, mama voastră, na. Acasă, trei feluri la masă, cum se cuvine, între timp ăla micu' stă la video, că bucătăria-i de doi metri, nu-ncăpem amândoi, apoi când, în sfârșit, ar adormi, o pornesc iar, pe jos, cu copilul scâncind după mine, școală, grădiniță, s-a și făcut amiază.

Prânz, lecții particulare, soț, cină, baie. Să continui?

(Rozi) Gâfâieli în întuneric, el dă din fund, tu, pe jumătate adormită, cu urechile ciulite să auzi care din ei tușește în camera de alături.

(Mimi) În plus, boracii lui toată ziua mă bat la cap. Vreau aia, vreau ailaltă, dar imediat. Să mergem acolo, să mergem dincolo, poate să vină Barni să doarmă la noi? Măine trebuie să ducem la școală o broască vie. Vreau-clă-ti-te! Educatoarea e o cretină, i-am și spus-o. Cum adică nu-ți place tortul? O oră m-am muncit la el, două table de ciocolată am pus, aia îți place doar. Nu vă mai jumuliți, băi, fire-ați al dracului, lasă imediat furculița aia, că-i scoți ochii! Cine a vărsat iarăși mierea? Doamne, ai călcat în ea! La naiba, nu fugi, n-auzi?

(Rozi) Cine a încuriat pisica în cămară. Cine a găurit mingea. Cine a aruncat pietricele în sifonul de scurgere.

(Nimicuța) Ieri mi-a venit așa, într-o doară, să fac lumânarea. Tri-coul mi-a alunecat și mi-am văzut pântecul. Moale, flasc, cu vergeturi, ca un balon dezumflat repede. La dracu, am treizeci de ani și obișnuiam să fac gimnastică. Niciodată n-o să-l mai las pe bărbatu-miu să aprindă lumina când suntem împreună în pat.

(Mimi) Sau să te încalece. Și tot el o să fie ofensat. Apoi își caută, în liniște, una de douăzeci de ani.

(Zazen) Pe mine.

(Mimi) Te distrezi, ha? Crezi că ai timp. Cunosc genul tău. Ai păr lung și coapse tari. Și o a dracului de mare încredere în sine. Nu ești propriu-zis frumoasă, dar asta nu se observă, pentru că ai țâțe mari și, în timp ce vorbești, dai din fund și te lingi pe buze.

(Zazen) Sâni mari, corect. Numai că eu sunt frumoasă și așa o să și rămân. De la alăptat, sâni o să fie și mai mari, iar copiii mei o să mă adore. Tipii o să stea la pândă în fața grădiniței ca să vadă cum mă sărută fiu-miu pe gură.

(Rozi) Tu nu meriți să ai copii.

(Zazen) Ador când niște casnice înăcrite îmi spun ce merit și ce nu.

(Nina) Nu veau să fiu o casnică înăcrită.

(Rozi) Numai timpul trece peste tine, Nina. Altceva, nu. Și munca te obosește, și șeful, și bărbatul, apoi lipsa de somn, stresul și, în final, bătrânețea. Nu copilul tău e de vină. Uită-te mai atentă în oglindă. Vezi șanțul acela de la baza nasului? Simți cum poți să ții un creion sub sâni, fără să cadă? Dar varice ai? Te-ai gândit vreodată la haine de latex pentru sex?

(Mimi) Nu te doare când liceenii îți zic tanti? Băieți drăguți, de optășpe ani. Majoritatea amanților mei au avut douăzeci de ani, toți sunt așa, cam grăbiți, dar foarte pasionali. Pe mine mă voiau, cu totul. Peste câțiva ani o s-o pună fiicei mele. În loc să mi-o pună mie. Deși eu nu m-am schimbat, ci numai trupul meu.

(Zazen) Sunteți de milioane, mămică. Latex, ai?

(Nina) Nu sunt mămică. Adă-ncoa' tocurile de zece centimetri. Acum mă îmbrac cel mai extravagant.

(Zazen) Club de swingeri, sado-mazo, panică la închiderea porții, am înțeles.

(Mimi) Tu n-ai cum să înțelegi. Nu-i timp de panică, poarta pur și simplu ți se trânteste-n nas. Nu poți să mergi la coafor, n-ai energie să te epilezi ca lumea, ca urmare umbli mereu în pantaloni, deși înainte îți plăcea când lumea se uita la picioarele tale. Iar cu copilul pe tricicletă alături, nu mai ține să alergi pe tocuri cui.

(Monica Bellucci) Eu da.

(Nina) Țasta-i *nickname*-ul nou al lui Zazen, așa-i?

(Rozi) Nu. Al meu. Hahaha.

(Zazen) Întâmplător n-am vorbit despre avort?

(Monica Bellucci) Nu. Ci despre îmbătrânire.

(Nimicuța) Despre copii am vorbit. Dacă ne trebuie sau nu.

(Monica Bellucci) Nu ne trebuie.

(Nimicuța) Mie-mi trebuie. Mi-ar fi trebuit. Mi-ar trebui.

(Nina) Mie mi-ar fi trebuit. Poate.

(Nimicuța) Stai! Ieri noapte m-am trezit că-mi umblă ceva între picioare. Am aprins lumina. Era un fluture cap-de-mort. A început să zburățească înnebunit prin cameră. L-am zdrobit cu un dicționar. S-a zvârcolit mult înainte de-a muri. Serios vă spun: pe bune că plângea.

(Nina) Nimicuțo, vorbeai despre pântecul tău... Am crezut că

ai copii. Vrei să zici că ai avut un avort? De-aia ai intrat pe forum?

(Zazen) Fluturile cap-de-mort e al dracului de gălăgios. L-am auzit și eu odată.

(Nimicuța) Aș fi dat orice să am un copil.

(Nina) Orice?

(Nimicuța) Orice. M-am dus până și la o vrăjitoare.

(Rozi) Nu există vrăjitoare.

(Zazen) În afară de mine, stimate mămică. Sunt o vrăji, scuzi.

(Nina) Nici îngeri nu există.

(Monica Bellucci) În schimb, făcătoare de îngerași, destule.

(Nimicuța) M-a îngropat. Până la gât. M-a uns cu noroi pe buze. Mi-a pus bănuți pe pleoape. Mori ca să renaști, mi-a spus. Am simțit cum devin tot mai rece. Nici inima nu-mi mai bătea.

(Rozi) Probabil că ai leșinat.

(Nimicuța) Am murit de-a adevăratelea. Când m-a îngropat, era seară. Când m-am trezit, dimineață. Eram singură sub un copac, cu o piatră pe burtă.

(Monica Bellucci) Erai goală?

(Nimicuța) Da. Piatra respira.

(Nina) Nu mai continua. Țasta-i visul meu. Acum îmi aduc aminte.

(Nimicuța) M-am ridicat. Piatra nu mi-a căzut de pe burtă. Am găsit niște haine străine, le-am îmbrăcat. Am mers pe câmp, la autobuz. Mi-au cedat un loc. Când am ajuns acasă, piatra nu mai era.

(Nina) Pentru că era la tine-n burtă.

(Nimicuța) Da. În uterul meu a mișcat ceva.

(Zazen) Și voilă! Peste nouă luni s-a născut copilul de piatră!

(Monica Bellucci) Zazen, asta nu-i de răs. Măcar de data asta, ține-ți gura.

(Zazen) The little dead. Am dreptate?

(Rozi) Taci!

(Mimi) Nimicuțo, mai ești aici?

(Nina) Gata. Am hotărât. Nu vreau copil.

(Zazen) Ce cârpaci de vrăjitoare, a dat-o-n bară.

(Mimi) Nimicuțo! Nu ieși, te rog. Suntem aici ca să te ajutăm.

(Zazen) Hei, ce-i cu tăcerea asta? Mămică! Alo! Rămăsesem la latex!

BEBELUȘUL

Din clipa în care l-am văzut, am știut că pe el îl vreau. Gura aia moale, părul cârlionțat, genele negre și lungi, și cum se uita! Direct la mine. De parcă ne-am fi cunoscut de mult.

Deși întâia oară l-am văzut pe un ecran. La două jumate noaptea m-am sculat să ies la toaletă și apoi n-am mai putut să adorm. Cu tot frigul de noiembrie, încă nu era încălzire, m-am înfuriat că iar mi s-au udat papucii și când m-am băgat înapoi în patul înghețat, am început să butonez pe celular ca să comand, în fine, un tub de silicon pentru a repara veceul. Logodnicul meu trebuia să facă asta, că-i treabă de bărbat, dar de când el nu mai vine, nu-i nimeni să pună umărul. De atunci curge și mai multă apă pe sub scoică. Picură și rezervorul, îl aud noaptea, îmi aduce aminte că eu nu pot să plâng, sunt deja doi ani de când ochii mei au rămas uscați.

Și atunci, pe *ebay*, printre tuburile de silicon, deodată am dat cu ochii de un bebeluș. Era un nou născut gol pușcă, ridat și alunecos, acoperit de mucus, ochii închiși, gura deschisă, pumnii strânși. Mi s-a întors stomacul pe dos. Ce poantă dezgustătoare, m-am gândit, să pui un preț de două sute douăzeci de euro pentru un copil, ar trebui reclamați. Totuși am făcut click pe imagine. O chema Elvira și nu era un bebeluș în carne și oase, ci o păpușă de silicon modelată foarte fidel – de fapt nu știu cât de fidel, pentru că niciodată n-am văzut un nou născut. Când am vrut să părăsesc site-ul, am observat că mai era un șir lung de oferte, renăscuți se cheamă, cine știe de ce. Toți păreau absolut autentici. Nu se vedeau bine la dimensiunea aia, așa că am dat o căutare după „reborn doll” și cum am deschis pagina, primul care mi-a apărut pe ecran a fost el. Nicholas. Sensul vieții mele.

Gata, am fost pierdută. L-am comandat pe loc, de pe celular, deși era atât de scump, încât i-am și uitat prețul. După care au urmat cele mai lungi patru zile din viața mea, până mi l-au trimis din Germania. A sosit într-o cutie de carton utilizabilă și drept pat, căptușită cu o plăpumioară fină, dantelată pe margini. Nicholas stătea culcat, îmbrăcat într-o salopetă în dungii și o căciuliță tricotată, albastră, și jur că atunci când l-am scos din cutie, m-a îmbrățișat. S-a cuibărit la pieptul meu, respiram în același ritm, mirosea a spumant pentru baie, cârlionții delicați ce se iveau de sub căciulă mă gâdilau la nas, și în timp ce-l legănam în brațe, uitându-mă pe fereastră la locul de joacă al copiilor, brusc m-au năpădit lacrimile.

De atunci i-am comandat toate cele necesare. Are patruzeci de

hăinuțe, biberone sterilizabile, cărucior, pătuț, jucării. Noaptea mă scol de câteva ori, îi cânt, ne plimbăm prin cameră până se liniștește. De altfel e foarte cuminte și drăgălaș, nu plânge niciodată. Nici nu știe cât de des îl privesc când doarme. E pur și simplu perfect. Ungھیile minuscule și lucioase, talpa moale și ridată, pielea delicată, obrajii îmbujorați, părul mătăsos. E așa de bine să-l mângâi. Ochii-i sunt de un albastru luminos, deschiși chiar și când doarme, numai că nu la mine se uită, ci undeva, în depărtare. De multe ori încerc să-mi închipui ce visează, însă atunci văd doar cercuri colorate și simt diverse mirosuri. Lui Nicholas tare mult îi place să se lipească de mine și, în timp ce-i schimb scutecele, râde. Iar eu îi pup burtica netedă și moale și îi vorbesc, pentru că știu că înțelege.

El e secretul meu. Nu mai ieșim din casă, pentru că odată, când l-am luat cu mine la cumpărături, o bătrână s-a aplecat să-l mângâie în cărucior, apoi a început să țipe. Doamnedumnezeule, copilul ăsta e complet rece! Îl apăr. De toată lumea. N-o să ne despărțim niciodată.

ORIGO

Nu există trup. Numai gesturi, apă, aer. Absorbire. Tu nu ești, doar țelul, buricul fierbinte de deget și piatra rece, repede, precum curentul electric prin sârmă sau curentul de apă, cu precizie, ca picătura în cădere, stânca prăvălindu-se. Apă spumegândă, vâjâit, pocnete, nu există întrebare, nu există răspuns, nu există voință, trebuie să se întâmple. Numai un singur punct există, sfârșitul a toate, începutul a toate, într-un singur punct răbufnesc uralele din tribună, într-un singur punct se focalizează asurzitoarele bății ale inimii, dezbinând spațiul și divizând timpul în *a fost* și *este*. Există nimicul și există victoria. Trupul nu există.

Nu există. Nu există decât dres negru, dres negru mulat, piele dresată, nervi rigizi, frigizi, disciplină de fier. Trupul nu se vede, precum nici sângele pe sub piele. Brațe, picioare, mușchi, direct la țintă, gâfâială, direct la țintă, intestine, stomac, uter, plămâni, direct la țintă, febră, frisoane, nimic nu mai există în afară de acel punct. Se decide în minte, a cui minte? Să ne luăm avânt, să ne depășim pe noi înșine, să-i depășim pe ceilalți, să ajungem, să tragem tare, fata aia din frunte e de-a noastră, da, aproape a ajuns, victoria e a noastră, dar a cui? Cine se cațără acolo, cine-și scoate capul surâzător de buburuză din elementul primordial amar, pe obrajii cui se preling

apa sau lacrimile, cine e ea? Are doar nume. Doar gât de care i se va atârna medalia, doar mască, acolo sus, pe podium, imnul răsună în gol, am reușit. Cine e ea?

Coapsele încordate ca un arc, brațele, gata de atac, se pregătește iarăși, pentru ce? În exterior, doar întrebarea, răspunsul însă e în apă, traiectoria de glonț a bulelor de fier, țeavă ghintuită, microfibre luminoase, sâsâit, mori înainte de-a putea vorbi, mori înainte de-a te naște. Te poartă apa dacă ești una cu apa, fără aripi zbori în flux, revărsare, vis, curent, înoți fără de trup, fără de umbră, fără de substanță, un gând. Ce vrei? Voință ești, nu ești. Plonjezi.

De doisprezece ani numai asta e, apa. Umeri dureroși, brațe tari, zonă inghinală epilată, cu miros de clor, meduze reci, sânii, fixați grețos de molatic pe mușchi, pentru ce, un glonte n-are pic de moli-ciune, pe țeavă, flacăra, explozia prafului de pușcă, fulger, străfulgere, coloană de mercur, rece, difuzează nimicul prin vene. Înainte de țintă, nimicul, într-însul, totul, viață și moarte într-o singură clipită.

Dorință nu e. Cutie toracică vidă, ochi acoperiți, în palme, numai apă, în plămâni, aer, în gâttej, plânsul înnăbușit, în urechi, vâjâit, mereu singură, nu există finis, mereu în colo și-ncoace. Instrument, nu cuib, mereu udă, mereu curată, apa a supt mierea din ea, bolborește apa în uter, glonte. Ochelarii privesc înapoi, dres negru, strâmt, se mulează, respinge, se mulează.

Noaptea, când. Noaptea, singură. Noaptea, la hotel, mereu la hotel, în pat luminos, gol. Repede, precum curentul prin conductor, buricul degetului, fierbinte, într-un singur punct, într-un singur punct, totul. Aer, gâfâială, apă pe piele, fumegă mercurul din sânge, făcând țândări spațiul, expulzând din cuibu-i timpul cu pleoapele lăsate. Rece, cald, aici și acolo, încolo și-ncoace. Numai țelul, numai țelul, numai țelul. Numai trupul.

Traducere din limba maghiară de Ildikó Gábos-Foarță

Evgheny Stepanov

Prozator, poet, publicist, editor. S-a născut în anul 1964 la Moscova. Este licențiat al Facultății de Limbi Străine a Institutului Pedagogic din Tambov (1986), specializare – limbile franceză, germană, iar în 2004 își încheie aspirantura la Universitatea de Stat din Moscova. Doctor în filologie. Din 2006, membru al PEN Centrului Rus. Este director al editurii „Vest-Kinsalting”, redactor-șef al mai multor reviste de cultură-literatură: „Deti Ra”, „Zarubejnâe zapiski”, „Literaturnâie izvestia” și al portalului «Читальный зал». Președinte al Uniunii Internaționale „Scriitorii secolului XX”.

A editat mai multe cărți în Rusia, SUA, România, Bulgaria.

Laureat al premiului Anton Delvig și al premiului revistei „Neva”; laureat al Festivalului de avangardă *Feed Back* (România); distins cu Blazonul Părintelui futurismului rus D. D. Burliuk. Deține alte premii și distincții literare.

Evgheny Stepanov

TREI INSIGNE

Gândul că viața a trecut înainte să înceapă te ia prin surprindere. Și te arde ca prima înghițitură de spirt nediluat, ca prima bombă care a explodat nu departe de tine, ca prima femeie care-ți strigă: „Mai du-te naibii, dobitocule!...”

Omul de afaceri Serghei Krotov (pentru cei apropiați, Krot), în vârstă de patruzeci și nouă de ani, se deplasa cu mașina spre casă pe strada Leningrad. Locuia într-un apartament luxos, cu patru camere mari, situat în apropierea stației Aeroport. La volanul spațioasei Toyota Camry se afla darghinul Arsen, vechiul său șofer. Lucrează împreună de aproape zece ani. Arsen asculta nepretențiosul post „Radio Vacanța”, iar Krotov, pur și simplu, tăcea. Nu voia să vorbească. Nici cu șoferul și nici cu altcineva. În principiu, știa foarte bine ce ar fi putut să-i spună șoferul, alți angajați, soția și fiica, clienții. Întotdeauna spuneau aceleași lucruri. Arsen, de pildă, îi vorbea despre știrile din fotbal (sau apropiate fotbalului); el, fiind darghin, era fanul echipei „Anji” și se arăta mereu uluit de salariile mari ale jucătorilor; soția (s-o recunoaștem: foarte delicat și cu discreție) îi cerea bani; fiica de douăzeci și cinci de ani (locuia separat, împreună cu soțul ei) își dorea un apartament nou; angajații făceau aluzii la o mărire de salariu; clienții cereau reduceri. În general, totul se rezuma la un singur lucru – bani. În secolul douăzeci și unu, viața în Moscova devenise extrem de simplă, relațiile se dezvoltau strict conform legilor economice.

Krotov câștiga mulți bani. Și ei se adunau pentru că el nu se

grăbea să se despartă de ei. Era agent imobiliar. La începutul anilor nouăzeci, a reușit să vândă profitabil un apartament cu două camere, moștenit de la bunicul său, general KGB, situat pe strada Tverskaia. Acesta a fost începutul. Cumpăra și vindea. Vindea și cumpăra. Afacerile imobiliare (ca, de altfel, și multe altele) sunt, de fapt, foarte simple: trebuie să cumperi ceva ieftin și să vinzi scump. Krotov deținea în Moscova și în străinătate zece imobile (apartamente, vile, birouri, depozite), pe care le dădea cu chirie la prețuri foarte bune. De fapt, se ocupa de ele nu numai el, ci și micuța sa firmă, care număra doar cinci angajați. Aceștia, bine instruiți, erau ca niște câini de luptă sfidători, păzeau imobilele de elită ale lui Krotov de atacuri, aveau grijă de apartamente și birouri, făceau curățenie și, cel mai important, colectau banii de la clienți, chiriași. Timp de aproape douăzeci de ani de activitate imobiliară, Krotov nu încasase niciodată banii la timp, trebuia întotdeauna să-și zorească clienții sau chiar să-i amenințe cu bătaia. Așa arată viața dificilă de zi cu zi a unui capitalist. Dar cine se poate lăuda acum că o duce bine?

Krotov stătea tăcut pe bancheta din spate și se gândea la faptul că-și ratase viața. Nu ajunsese campion olimpic (deși era un boxer foarte promițător: având o înălțime de un metru optzeci și patru, cântărea în tinerețe doar cincizeci și patru de kilograme și, având brațe lungi, ca niște șine, își ținea rivalii la distanță, aplicându-le, în maniera idolilor actuali ai adolescenților – frații Kliciko, lovituri directe în maxilar sau în plexul solar), nu a devenit tată cu mulți copii (deși iubea copiii și avusese destul de multe femei), n-a reușit să scrie nici măcar o singură poezie bună în viața lui, deși a încercat în mod repetat, în copilărie și în adolescență – la școală. N-a mers. Nu se lipea poezia de el. Se mai întâmplă.

Sună nesuferitul telefon mobil. La început, Krotov nu înțelesese cu cine stă de vorbă. Dar apoi și-a dat seama.

– Bună, Igoriok, desigur, te-am recunoscut. Chiar așa, ce vorbești?

Era colegul său de școală Igor Petrov (Petrunca), pe care nu-l văzuse și cu care nu vorbise de... treizeci și doi de ani. L-a invitat la întâlnirea cu absolvenții. Să fi trecut deja treizeci și doi de ani? Dar parcă toate acestea s-au întâmplat mai ieri. Moscova anilor '70. O viață liniștită (cum pare văzută de azi), echilibrată, pateuri de patru copeici, înghețată roșie de fructe – de șapte, limonadă – de trei, metrul – cinci, secție de box, antrenorul Aleksandr Petrovici, ringul de box îți stătea mereu la dispoziție, stația de metrou Jdanovskaia (astăzi

Vihino), primul sărut, parcul Kuskovo, lângă care se afla școala lor.

Krotov a promis că va veni. Și se gândea: „Ei bine, și ce o să le spun? Nu ne-am văzut de atâta vreme. Ce rost mai are această întâlnire? E prea târziu să ne lăudăm singuri unul în fața celuilalt, și nici nu prea avem cu ce, pur și simplu, vom îndruga verzi și uscate. De obicei, colegii de clasă se întâlnesc regulat, dar noi, imediat după absolvire, ne-am împrăștiat ca potârnicile în toate părțile. Careva a tăiat-o afară, altul s-a înecat în băutură și a dat colțul, al treilea a fost absorbit de afaceri, care sunt dure și necruțătoare; agitația ordinară și mizerabilă a Moscovei nu lasă deloc timp pentru sentimentalisme. Ce o să le spun acestor țate și bărbați adulți, de care nu mă leagă nimic, cu excepția unei întâmplări (o fi întâmplarea firească?) de te a afla împreună pe parcursul mai multor ani de școală?”

Și totuși exista un motiv pentru a se întâlni. Mai exact, chiar mai multe.

În clasa a șasea, Serioja Krotov (la vremea aceea mulți îl porecleau deja Krot) era îndrăgostit de o fată – Beata Kucițkaia, o poloneză zveltă, cu părul blond (se mutase din Varșovia împreună cu părinții; tatăl ei lucra la Consiliul pentru Asistență Economică Reciprocă). Krotov i-a dedicat câteva poezii naive, emoționante, infantile, adolescente, îi ducea geanta, încerca s-o îmbrățișeze – Beata nu-i permitea.

Ea avea un hobby mai puțin obișnuit pentru o fată – colecționa insigne. Krotov le cumpăra de la un chioșc de lângă metrou și i le dăruia, iar ea le accepta cu bucurie și cu bunăvoință. Colegul de clasă al lui Krotov, Senka Berg (era poreclit nu se știe de ce Burii), deținea o mare colecție faleristică și odată, fiind acasă la el, Krotov i-a sustras trei insigne. Procedase josnic, detestabil (el înțelegea asta), dar nu mai putea da înapoi – era târziu, prea târziu, și el, bineînțeles, le-a dăruit Beatei. Insignele erau mari, rotunde, din plastic, cu imaginea Parisului, mai exact, a Turnului Eiffel – tatăl lui Senka le adusese din Franța, unde ajunsese, ca printr-o minune, în cadrul unei excursii turistice de două săptămâni.

Beata a fost atât de încântată de cadoul adus de peste hotare, încât i-a mulțumit lui Seriojka cu un sărut pe obraz.

Krotov era în al nouălea cer de fericire, fetele nu-l mai sărutaseră niciodată până atunci. Dar acel moment de euforie n-a durat mult. Berg și părinții săi au aflat despre furtul lui Krotov și au început să-l „prezeze”. Krotov recunoscuse totul, își ceru iertare, dar nu avea idee cum ar putea să returneze insigne, pentru că le dăruise deja Beatei;

în general, situația era fără ieșire, iar tânărul era într-o stare apropiată de depresie, deși pe atunci el încă nu cunoștea un cuvânt atât de deștept... Totuși, Burii și părinții lui, nu se știe de ce, l-au lăsat pe Krotov în pace: fie că l-au iertat, fie și-au dat seama că oricum nu vor mai putea scoate nimic de la el. Hoțul tot hoț rămâne. Să se înece cu ele.

Iar Krotov suferea mult, nu-și găsea locul, nu știa ce să facă. Cum se va uita în ochii lui Burii? Ce-i va spune Beatei? Cum să-i ceară insignele înapoi? Nici vorbă să mai primească vreun sărut pe obraz și, tot ce-i posibil, nu-i va permite nici să-i ducă geanta. Tânărul se afla între ciocan și nicovală.

De fapt, el nu suferise prea mult timp. Întotdeauna găsim motive să ne iertăm pe noi înșine sau să ne plângem de milă. Krotov se străduia să uite cât mai repede fapta sa reprobabilă, dar și-a promis că într-o zi va merge numaidecât la Paris și va cumpăra de acolo trei insigne cu imaginea Turnului Eiffel, chiar și mai multe – o colecție întreagă, pentru ca Senka să fie mulțumit.

Deci acesta era primul motiv pentru a merge la întâlnirea cu absolvenții. Krotov nu avea insignele, nu le cumpărase din Franța, deși a fost acolo de mai multe ori (ba nu avea timp, ba uita, ba era prea obosit), dar luă hotărârea să-i dea lui Senka o mie-două de dolari, pentru ca acesta să-l ierte și să pună capăt acestui subiect neplăcut. La o adică, e un gest frumos: ia, Burii, mișoara asta de „verzișori” – cred și eu că n-o să te încurce. Îți vei cumpăra o sută de astfel de bibelouri din plastic. Cum se spune, ia-ți datoria cu dobândă. Și să ne vedem sănătoși!

Al doilea motiv pentru care a decis să meargă la întâlnire era, de asemenea, nu prea fericit. În clasa a opta, s-a certat cu prietenul său cel mai bun, Sașka Lokșin, și s-au bătut în toaleta băieților; Lokșa l-a lovit pe Krot peste moacă, l-a lovit cu putere, Krot, după aia, își flutura ca un clovn pumnii, dar nu nimerea ținta (apropo, anume după această bătaie s-a apucat de box).

„Cred că a sosit, probabil, momentul să-și ia revanșa în fața lui Lokșa, se gândea Krotov, care s-a maturizat, dar, cum se vede treaba, nu a prins la minte. Ar trebui să-mi spăl rușinea din adolescență. Ochi pentru ochi. Dinte pentru dinte. Se prea poate că Lokșa râde și azi de mine: chipurile, Krot s-a speriat.”

A decis să se sfătuiască cu soția sa și a format numărul ei de telefon. Natașa se afla în acel moment la Praga, mergea destul de des încolo și stătea câteva săptămâni, să mai vadă lumea – ea și Krotov cumpăraseră acum câțiva ani un apartament în centrul orașului –, se

odihnea și, printre altele, în măsura posibilităților, controla activele din străinătate (două mici vile) ale soțului.

I-a povestit despre telefonul colegului de clasă și și-a împărtășit ideile...

– Ai înnebunit cu totul, idiot bătrân ce ești, i-o tăie Natașa. Ce fel de colegi de clasă, cum să-i dai o mie-două de dolari pentru niște insigne stupide de plastic, despre ce revanșă vorbești?! Peste jumătate de an faci cincizeci de ani, dar mai ești în mintea unui adolescent. Vai de capul tău! Te vei maturiza vreodată? Ei bine, gândește-te și tu: toți vor veni la întâlnire, vor bea, vor începe să vorbească despre ei și despre copiii lor, iar tu sari la bătaie? Și le spargi mutra la toți? Nu-i destul că mi-ai distrus mie viața, acum vrei s-o distrugi și pe-a colegilor tăi? Ei bine, cum îți imaginezi asta? Și apropo, maibine trimite-mi mie o mie-două (mai bine – cinci!). Pentru că aproape am rămas fără bani. Sau vrei să mă ocup eu de menaj în apartamentele tale?

– Da, da, îți trimit. Iar chestia cu bătaia, desigur, e o prostie, a răspuns Krotov cu o supunere aparentă, dar, desigur, nu renunțase la planurile sale.

Al treilea motiv pentru care mergea la întâlnire și despre care, desigur, nu-i spusese soției sale era următorul.

În clasa a opta, Krotov, văzând că nu înregistrează – de la acel pupic pe obraz – alte progrese în relația cu Beata, s-a îndreptat cu viclenie spre Nune Sarkisova, o armeană înflăcărată și mai îngăduitoare – s-au sărutat cu pasiune, ca niște adulți, dar lucrurile nu s-au îndreptat spre rezultatul scontat, deși Krot fusese destul de insistent. Nune nu ceda și susținea cu tărie că dacă tatăl ei ar afla că ei se sărută, le-ar crăpa la amândoi capul cu toporul.

...Lui Krotov, ajuns la vârsta de patruzeci și nouă de ani, îi era rușine. Rușine pentru că atunci, în anii de școală, încerca să-și atingă scopurile într-un mod prea agresiv. Deja la maturitate a înțeles că nimic nu trebuie să obții prin forță, trebuie doar să poți aștepta. Este o prostie să scuturi mărul în iunie. O faci în august. Trebuie doar sății palmele căuș și mărul îți va cădea singur în mâini.

Krotov voia să-și ceară scuze de la Nune. Și își dorea, pur și simplu, să o vadă. Cum i-a mai mers? Cum arată? Poate?...

Ajuns acasă, Krotov a făcut un duș, și-a pus halatul, s-a întins pe canapeaua lui preferată de piele și a deschis, ca de obicei, televizorul atârnat pe perete; se transmitea (ca la comandă!) box, cele mai bune lupte ale lui Mike Tyson. Krotov se învioră. Apoi l-au sunat de la serviciu și a trebuit să rezolve, iar și iar, niște probleme absurde și

permanente, ca și prostia umană; apoi a vorbit pe Skype cu amicul și colegul său de institut, Rivkin (cam dus cu pluta), care i-a cerut bani pentru următorul număr al revistei literare Parnas.

În linii mari, viața își urma cursul ei firesc și Krotov uitase pentru o vreme despre apropiata întâlnire cu absolvenții. Însă cu o zi înainte de evenimentul stabilit, Petrunea l-a sunat din nou, iar Krotov luă decizia finală: voi veni.

A ajuns la întâlnire (intenționat!) cu întârziere.

Îi las pe băieți să se matolească nițel, se gândi el, astfel îmi va fi mai ușor, din punct de vedere psihologic, să comunic cu ei.

Așa cum era de așteptat, băieții erau deja ciupiți. Pusese trei mese (făcând una mare) în parcul Kuskovo (lângă școală) și chefuiau, iar mulți erau amețiți de-a binelea. Pe câțiva Krotov nu i-a recunoscut: tipi rotofei, cărunți sau pleșuvi, fete de nerecunoscut... Mulți dintre băieți s-au apropiat ei singuri de Serioga. Dând mâna cu colegii de clasă, Krotov îi numea pe toți după porecla pe care o aveau în școală: Serii, Șitea, Petrunea, Valiok, Țîpa, Zaval, Rafinad, Proskur...

Pe el, toți îl numeau Krot.

După ce a luat câteva păhărele, Krotov se adaptă repede tonului general al conversațiilor: toată lumea vorbea despre copii, căsuțe de vacanță, mai puțin despre muncă. Șitea (Slavka Șitikov) devenise deja bunic, Sveta Storcikova era mamă a trei copii și bunică, Natașa Smirnova a schimbat patru soți, a născut o fiică și un fiu.

Beata Kucițkaya n-a venit.

Senka Berg, de la care Krot a furat insignele, nu venise nici el.

Krotov intră în vorbă cu prietenul său Pașka Saharov (Rafinad).

– Ce mai face Semion? îl întrebă Krot.

– Fii atent, Krot, acum el nu mai este Semion, ci Simon Berg. Și-a schimbat prenumele, este un mare om de afaceri, are cinci fabrici gigantice pe toate continentele, s-a convertit la iudaism, are perciuni, stă, în cea mai mare parte a timpului, în Israel, în Statele Unite și în Zürich sau, mai bine zis, în avion, e cetățean american; în genere, a dat lovitura, figurează printre primii o sută pe lista revistei Forbes. Are o avere de douăsprezece miliarde de dolari. N-ai știut? Este cel mai tare din școala noastră. Cum s-ar spune, fruntaș al muncii capitaliste.

– Da, da, desigur, am auzit câte ceva, spuse Krot uluit, el s-a descurcat bine întotdeauna și în școală. E minunat.

Krotov și-a dat seama că degeaba luase cu el două mii de dolari, era ridicol să-i dea (prin Rafinad) datoria lui Senka, mai degrabă

banii ăștia îi va da lui Rivkin pentru smintita lui revistă literară, în care, nu se știe de ce, preferă să tipărească tot felul de grafomani din întreaga lume. Și unde găsește atât de mulți?

...Bând și discutând entuziasmat cu Romka Țîplakov (Țîpa), Sașka Lokșin stătea la celălalt capăt al mesei lungi.

Krotov îi asculta pe ceilalți, se uita în jurul său. Parcul Kuskovo s-a schimbat și, în același timp, nu s-a schimbat; moșia grandioasă a contelui Șeremetev arăta ca înainte, pădurea, slavă Domnului, n-a fost tăiată. Dar bărcile, stația de bărci, colacii de salvare, roșii, din timpurile copilăriei lor, nu mai erau; nimeni nu se mai scălda, nimeni nu mai vindea înghețată; desigur, nu mai existau pe mal nici cabinele de plajă, unde ei, fiind băieței, obișnuiau să le spioneze pe fete goale; pescarii nu mai prindeau pește, iar băieții nu mai săreau ca nebunii de pe dană în apă, așa cum, fiind copii și locuitori ai cartierului, săreau ei în anii șaptezeci ai trecutului (e îngrozitor să pronunți!) mileniu.

După ceva timp, Sașka Lokșin se așeză lângă Serghei.

– Ei bine, Krotov, încă ești supărat pe mine?

– Vai de mine, Saniok! se buimăci Krotov și minți involuntar.

Totul e bine.

– În toți acești treizeci și doi de ani, m-a chinuit un sentiment de vinovăție față de tine. Îmi amintesc că în clasa a opta, din cauza concepțiilor mele stupide, profa de mate ți-a scăzut nota pe trimestru. Dar nici tu n-ai rezolvat corect problema, nu-i așa? Iar eu spun întotdeauna adevărul. Tu doar știi că eu nu pot să mint niciodată. Da, niciodată! Și n-am putut să mint nici atunci când profa mi-a cerut să-ți verific lucrarea de control. Dar și eu sunt supărat pe tine: cum de ai putut atunci să mă lovești? Îți aduci aminte, în a opta, când ne-am încăierat? Și tu, ticălosule, m-ai lovit cu toată puterea. Deși îmi vânturam pumnii, încercam să nu te lovesc în plin. La urma urmei, eram cei mai buni prieteni. Eu mai degrabă imitam lupta. Dar nu și tu. M-ai lovit peste dinți. Cum de ai putut? Cum de ai putut, Krot?

Sașka se uita, cu ochii săi sticloși, la Serghei. Krotov și-a îmbrățișat vechiul (cherchelit de-a binelea și drag) prieten și a spus cu multă sinceritate:

– Sanea, uită, noi am fost prieteni și așa vom rămâne. Chiar nu mi amintesc deloc de notele la matematică, dar pentru faptul că te-am lovit îmi pare rău. Sincer să fiu, mi se păruse că tu ai dat în mine...

Deodată, Lokșin, ca un copil, începu să plângă, să-l îmbrățișeze pe Krotov și au mai băut câteva pahare.

În cele din urmă, le-a venit ideea să o abordeze pe Nune; desi-

gur, pusese pe ea câteva kilograme, dar arăta foarte bine – drăguță și sexy. Krotov și-a sărutat prietena de școală pe obraz.

– Tu, Krot, ai ajuns om mare, spuse pe neașteptate Nune, îți urmăresc succesele.

– Despre ce succese vorbești? se fâstâci Krotov.

– Cum adică? ciripi zâmbitoare Nune. Ești sponsorul unei reviste literare cool, în care-mi public și eu poeziile. Știi, scriu de câțiva ani deja. A erupt! Aron Alekseevici Rivkin mă laudă, spune că nu sunt lipsită de talent. Nu cumva tu ești președintele consiliului de redacție al revistei *Parnas*? Acolo, în caseta tehnică scrie: Serghei Aleksandrovici Krotov.

– Da, uneori îi dau bani lui Rivkin, el este vechiul meu amic de institut, dar nici nu știam că mă prezintă ca sponsor.

Krotov a mai băut un pahar, a îmbrățișat-o pe Nune și a început să-i mângâie jucăuș fundul.

– Ce te-a apucat, Krot? chicoti Nuna. Nu te-ai schimbat deloc, ești același ticălos depravat.

– Când te văd, îmi pierd mințile, spuse Serghei zâmbind. Când, în sfârșit, vei fi a mea?

– În toți acești ani nu m-ai sunat nici măcar o dată; apropo, iată cartea mea de vizită. Hai să ne întâlnim. Sau ai rămas la fel de neho-tărât ca în copilărie?

Krotov se deplasa spre casă și tăcea; se gândea că acea zi fusese una dintre cele mai bune din viața lui. Și șoferul Arsen asculta „Radio Vacanța”. Viața continuă.

2011, 2020

Traducere din rusă de Nicolae Spătaru

Norris von Schirach

S-a născut în 1963 la München. A studiat științele sociale și economia la Universitatea din Konstanz, perioadă în care a lucrat pentru Lloyd's la Londra și New York. După terminarea studiilor a activat în domeniul comerțului cu materii prime, mai întâi zece ani în Rusia, apoi în Kazahstan și Australia. *Blasse Helden* (în română a fost tradus cu titlul *Cei mai frumoși ani din viața lui Anton*, 2021) este primul său roman, publicat în 2018 sub pseudonimul Arthur Isarin. Cel de-al doilea roman al său, *Der Schneeleopard* (*Leopardul alb*), va apărea în 2022. În prezent, Norris von Schirach trăiește și scrie la București.

Norris von Schirach**FORȚA MAJORĂ**

(Fragment din romanul *Cei mai frumoși ani din viața lui Anton*)

Nastia, care arăta ca o copie a Madonnei, îl aștepta la barul restaurantului.

– Ai întârziat! Cică ar fi venit și Claudia Schiffer, spuse ea întinzând obrazul spre el. El îi murmură în ureche un compliment aiuritor, era încă sub vraja zânei. Și nici supărarea din cauza entuziasmului său nestăpânit la vederea unui supermodel nu-i trecuse. Nastia își bea rezeptit șampania și emana iritare, generată de frumusețea sau de bunăstarea concurențelor ei prezente acolo. Așadar, de către acelea care erau și mai frumoase și mai bogate decât ea, ceea ce se-ntâmpla să fie cazul cu marea majoritate a celorlalte. Mai multe femei irezistibile ca în acest club nu existau nicăieri.

Nastia se măitase de tânără, dar fusese destul de inteligentă ca să-si păstreze numele ei celebru. De îndată ce venea vorba despre Războiul Rece, el continua să inspire venerație chiar și

pe plan internațional. Ca reprezentant al uriașului imperiu, bunicul ei întruchipa, chiar și pentru cealaltă putere mondială, simbolul celor mai adânci rădăcini sovietice. La înmormântarea lui Kennedy, el trecuse, adâncit în sine însuși, prin dreptul sicriului. În tinerețea lui, fără să bănuiască despre cine era vorba, din când în când, Anton contemplant fascinate această fotografie. Bătrânul mai trăia încă împreună cu soția lui nu departe de Ministerul de Externe. Pe vremuri, acel complex de locuințe fusese rezervat pentru cei mai privilegiați oameni din nomenclatură. Intre timp, blocul de locuințe, populat de reminiscențele temătoare ale regimului care fusese înlăturat, semăna cu un imobil părgănit de locuințe sociale din Occident. Rămăși fără privilegiile lor, locatarii lui, letargici și devastați de amărăciune, priveau lumea de azi pe care n-o puteau înțelege. Spre deosebire de ultima răsturnare epocală, de data aceasta, protagoniștii fuseseră lăsați în viață; în schimb, ei erau ignorați. Nimeni nu simțea că are vreo răspundere față de ei. Pensiile lor nu aveau nicio valoare, privilegiile erau pierdute. În cel mai bun caz, se simțeau tolerați cu bunăvoință.

Până și bunicul Nastiei, care, la începutul anilor șaiszeci, jucase un rol lăudabil în evitarea celui de-al Treilea Război Mondial, acum era nevoit să facă sluj la Ministerul de Externe ori de câte ori avea nevoie pentru câteva ore de o Volgă rablagită cu șofer. El, care, odinioară, avusese acces la Casa Albă din Washington la orice oră chiar și fără să fi fost anunțat, acum își scria, deprimat, memoriile sau se gândea la vechiul său prieten Henry, a cărui faimă, spre deosebire de a lui, acum creștea vertiginos.

Impulsul nevolnic de modernizare lansat de Gorbaciov constituise o lovitură grea și pentru urmașii elitelor sovietice, iar nesfârșita coborâre din Olimp era traumatizantă tocmai pentru acest vlăstar răzgâiat care era Nadia. Nu era prima oară când simțea un pic de compasiune pentru ea. Handicapată de balastul originii ei, se străduia, gâfâind, să prindă din urmă spiritul timpului, depășită de ritmul impus de o bună bucată de vreme de ariviștii agresivi ai noii Rusii. Ea avea doi copii făcuți cu n tembel umflat, un vlăstar stupid al unor părinți eminenti din așa-numita intelighenție culturală care, la scurt timp după parafarea căsniciei, a dus-o într-un deșert emoțional.

Dar Nastia încă nu voia să renunțe. Ea vâslea vitejește, ca să nu rămână în urma clicilor influente. Uneori era copleșită de panică. Cine rămânea în urmă acum, acela avea să se prăbușească. Specimenele de parveniți care se afirmau în aceste vremuri continuau să-i provoace uimire, dar regula era să-ți maschezi vanitățile. E drept că și unii indivizi din vechile dinastii de cadre sovietice erau recrutați de noile elite: câteva mici excepții parazitare reușiseră totuși să-și croiască drum prin haosul acesta, în care legile pieței se amestecau cu acelea ale junglei. Acestea erau însă excepții în care i se părea absurd să-și investească speranțele. Era încă atrăgătoare, și mai exista câte un parvenit căruia îi plăcea săse dea mare cu un trofeu din cercurile cele mai înalte al vechiului regim.

Nastia își ridică scurt privirea. În restaurant, totul era alb: mătasea de pe pereți și de pe mese, buchetele de flori, uniformele chelnerilor. Undeva, mai în spate, în jurul unei mese

princiare, se așezaseră deja invitații din provincie și-i măsurau pe ceilalți oaspeți cu priviri impertinente. Ea îi fixa cu privirea. Acestor parveniți le aparținea acum lumea, ei adulmecaseră și învățaseră să prețuiască gustul sângelui capitalei. Vechea lume a Nastiei era complet paralizată și umilită, sălbaticii ăștia necruțători plesneau de energie. Ei aveau dreptul să-și ia tot ce voiau, și femeile, și pe ca. La fel fusese și-n 1917, și bineînțeles și înainte. Rusia, asta era Rusia. Toți aceia ca ei, care vedeau lumea de sus, știau bine lucrul acesta. Privirea

ei se-ndrepta iar și iar spre magnificii barbari. Și totuși erau atât de neconsumați și de tineri! La masa aceea ședea viitorul omenirii. Nu numai bogăția și aerul lor îndrăzneț o fascinau pe Nastia, era și aura lor anarhică de gangster. Ca-ntotdeauna, ea bău prea mult și prea repede.

– De unde-l cunoști pe tipul care organizează spectacolul ăsta? Anton făcu un semn spre masa decorată care traversa întreg localul.

– Un oarecare Rodia sau Roman din Omsk sau din Tomsk. Am cunoscut-o pe nevastă-sa la SPA. Tipa din partea cealaltă a mesei. Și-au urcat toată gașca în avion și au adus-o înapoi.

– Sună plictisitor. Ce altceva se mai întâmplă în marele oraș întunecat?

– Plictisitor? Habar n-ai tu. Nu-i momentul să cazi în butoiul cu melancolie!

Iritată, își luă privirea de la el pentru a urmări venirea invitaților. Oricum, ea nu era în stare să urmărească mai multe evenimente în același timp. Așa se-ntâmpla de cele mai multe ori, iar dacă întreruperile ei abrupte derutau pe cineva, râdea cu poftă. În felul acesta, ea își disimula lipsa capacități de centrare.

El o privi amuzat. Conștiința ei de sine era autentică, sinceritatea ei vulgară era reconfortantă în monotonia convențională a cercurilor mai simandicoase. El gusta talentul acesta

ciudat al ei de a vorbi despre orice ca și când ar fi fost vorba de o satiră.

La un gest nonșalant al ei, mai apăru niște șampanie din aceeași recoltă. Deși provenea din epoca veche, Nastia, în rochița ei Chanel, această puicuță decăzută, pe care o-ndrăgea de neînțeles, întruchipă imoralitatea originală a multoradintre noii ruși. Ea sorbea cu dispreț din licoare și trăncănea cu vioiciune. Treptat, dispoziția lui Anton începu să se înviorze. Așa cum era Nastia acum, ar fitrebuit transpusă instantaneu în acril și expusă într-un muzeu, gândi el, pentru ca generațiile viitoare să poată studia o reprezentantă a acestei perioade din istoria Rusiei, cu tot ce avea ea mai caracteristic ca mimică, gestică și atitudine.

– Tu chiar auzi ce spun eu aici? Ea îl privi furioasă și continuă să vorbescă abia când el dădu din cap conciliant.

Apoi se duseră amândoi la hoarda petrecăreață, ai cărei membri se prezentară cu aceeași bună dispoziție. Ei seasezaseră în ordinea ierarhiei, iar locurile dintre bărbați erau decorate cu femei de o frumusețe răpitoare.

Nastia se apropie oftând de urechea lui Anton:

– Uită-te la țărânoii ȝștia, mai că-ți vine săcrezică-s stilaț. Proaspăt îmbăiați și puși la patru ace. Ce zici de brunetica aia, n-ar fi pe gustul tău? Dacă mă lași să asist, îți fac eu rezervarea.

În mod evident, adunareaastacompusă preponderent din flăcăi corpolenți reușise, cu vreo optsprezece luni în urmă, să preia controlul asupra rafinării locale. Modelul lor de afacere se baza pe găurirea conductelor de stat, al căror țitei era prelucrat mai departe în rafinăria lor. Cu produsul rezultat, ei aprovizionau, printre altele, propria lor rețea de benzinării. După ce înhățaseră rapid monopolul aprovizionării unei regiuni industrializate de mărime ca Germaniei, acum urmau planuri gigantice de expansiune. În acest scop, nu mai era de ajuns să cumpere deputați și funcționari, era nevoie ca ei să se afirme în capitală. Anton examinează trupa: era de presupus că aveau șanse bune să se mențină o vreme, înainte ca forțe dinafară sau dinăuntru să-i doboare.

Un bărbat voinic, cu obraji roșii, începu sărostească plin de zel un lung toast în onoarea șefului întreprinderii. Lăsat alene pe spate, acesta urmări un timp discursul elogios. La un moment dat însă, făcu un semn să se termine cu enumerareaatâtor detalii banale. El nu dădea deloc impresia de conducător, fața lui simpatcă era puțin deformată, iar mimica, încetinită, ca și când ar fi trecut prin complicații la naștere. Anton l-a contemplat îndelung, în timp ce Nastia încerca să-i impresioneze pe provinciali.

La masă, starea de spirit și-a reluat curba ascendentă atunci când, pe o mică scenă, o serie de vedete au început să-și interpreteze cele mai noi șlagăre. Printre acestea, și un tenor din Georgia scos de la naftalină, care și-a făcut număul cu *Ochi negri* și *Nopti la Moscova*.

Nastia era într-o dispoziție combativă și tocmai golise încă o sticlă, când cântărețul și-a făcut ieșirea și o vampă bizară a pus stăpânire pe scenă. Cu toate că era caricatura perfectă de star, sau poate tocmai din cauza asta, ea era venerată cu frenezie în fundul provinciei. Anton începea să se plictisească.

Înainte să se ducă dincolo, în clubul de noapte, el îi mulțumi amfitrionului cu câteva cuvinte încurajatoare. În contrast cu hoarda grosolană, firea simpatcă a acestuia părcă un mister. Un strateg din alt film, care iradia o inteligență suverană, și Anton avu dintr-odată senzația că și aceluia i-ar plăcea să-l însoțească dincolo, pentru a scăpa de veselia de care el însuși se făcea vinovat.

Traducere din germană de Victor Scoradeț

Dialoguri esențiale

**„ADEVĂRAȚII CREATORI, CEI CARE AU TALENT,
SCRIU ÎN PRIMUL RÂND PENTRU
SUFLETUL CITITORILOR”**

Nicolae Spătaru: *Dragă Valeriu Stancu, ce mai fac astăzi, în pandemie, pelerinii de cenușă?*

Valeriu Stancu: Ca întotdeauna, se risipesc! Într-o societate meschină și mercantilă coruptă, putredă, care nu dă nici două parale pe creatori, pe intelectuali, pe valorile promovate de aceștia – căci, din nefericire, nu le înțelege și nu le prețuiește – într-o societate în care, în loc să domnească meritocrația, se lăfăie în tronurile puterii numai jefuitori, impostori, corupți, nebuni, delincvenți de tot soiul și de toate rangurile, într-o țară în care poporul se preface a nu vedea faptul că cei mai prosperi oameni de afaceri de azi sunt securiștii de ieri, într-o țară care nu are bugete pentru cultură, care nu-și promovează cu consecvență valorile, ce vrei să faci cei care prin însăși definiția lor sunt sortiți stingerii? Se sting!

E drept, nici pelerinii de cenușă nu înțeleg opțiunile acestei societăți aflate în pragul dezastrului, căreia îi contestă drumul pe care a apucat-o și țintele spre care se îndreaptă. Ei sunt marginalizați chiar de breasla din care fac parte (îți dau doar un exemplu care mă privește, deoarece consider că nu am dreptul să vorbesc în numele altora: anul trecut în luna octombrie, am publicat în Franța, la Paris, volumul de poeme *Ballade de mon ami LE BOURREAU*, care a fost selecționat pentru unul din premiile de poezie pe care le acordă Academia Franceză, pentru Marele Premiu de Poezie al Societății Oamenilor de Litere din Franța și a intrat „în finala de cinci” pentru Premiul „Léon-Paul FARGUE” – am pe birou medalia orașului Paris acordată de juriul francez reunit la Primăria arondismentului 15. O carte atât de bine primită în Franța nici nu a existat pentru lumea literară românească. Spun asta, deoarece, concomitent, a apărut la Iași varianta în limba română a acestei cărți. Ei bine, „instanțele de judecată” (de fapt, juriile literare mai mult sau mai puțin legitime) nici nu au catadicsit măcar să pomenească despre existența ei!). Concret, Valeriu Stancu se risipește între scrierile proprii, proiecte literare (de exemplu, lucrez în prezent, împreună cu scriitorul francez Sylvestre Clancier, președintele Academiei Mallarmé, la o antologie de poezie franceză contemporană), traduceri și participări la prestigioasele manifestări culturale la care e prețuit. Numai în 2021 am avut

privilegiul de a fi invitat la festivaluri cunoscute din Italia (Como), Columbia (Medellin), iar la mijlocul lunii noiembrie am fost în Turcia, unde mi s-a lansat volumul de poeme *Arkadaşim Celladin Baladi*, apărut la Istanbul, în traducerea cunoscutului poet turc Metin Cengiz.

Iar pandemia, ca să revin la concretul întrebării tale, nu face decât să exacerbeze această risipire! Pe de altă parte, scrisul este o ocnă a însingurării, aşadar pe mine nu mă deranjează faptul că trebuie să stau acasă. Lucrez 12-14 ore pe zi, citesc, scriu, traduc, ascult muzică simfonică, aşadar fac astăzi ceea ce am făcut întreaga viaţă. Această situaţie îmi aminteşte două versuri din creaţia irepetabilului Cezar Ivănescu: „Aşteptând să vină moartea, / Treaz, lucrez pentru gloria ei”!

Valeriu Stancu și Mario Vargas Llosa

N.S.: *Dintre cărțile tale de proză, care crezi că te reprezintă cel mai bine? Care a fost cea mai bine receptată de critica literară? Dar de cititori?*

V.S.: Cred că fiecare dintre ele mă reprezintă, căci am dăltuit în ele câte o fărâamă din ființa mea, dar critica literară a acordat mai multă atenție, evident, romanelor. Între ele, după cum mă așteptam, *Pelerinul de Cenușă*, despre care, în revista „Arca”, scriitorul și criticul literar Florin Bănescu afirma: „*Pelerinul de cenușă* este una din cele mai importante cărți de proză ale literaturii noastre”, iar criticul Val Condurache vorbea despre el ca despre „un roman de referință, atât pentru epoca pe care o descrie, cât și pentru cea contemporană”.

Cititorii însă au avut o altă opțiune, ei au ales volumul de nuvele *Cantina cu cearcăne*, un volum „fierbinte”, mai îndrăzneț, lipsit de prejudecăți, pudibonderie, fariseism și romanul *Suflete cu ieșire la mare*, poate pentru faptul că vorbește despre „o iubire interzisă în Cuba lui Castro”. Eu sunt mai legat de romanul *Conspirația vagabonzilor* care vorbește despre aburcarea la putere a comuniștilor (chiar acesta este înțelesul sintagmei care dă titlul) și despre sinuciderea bunicului meu matern din cauza instaurării dictaturii roșii în România. Cel mai aproape de sufletul meu este, neîndoios, romanul *Respirația umbrei (amintiri fără copilărie)*, pentru că m-am strecurat și eu printre personajele sale.

N.S.: *Sunt subiecte tabu în literatura română?*

V.S.: Cunoscutul academician francez Roger Caillois dădea o

definiție uluitoare a acestui fenomen al interdicțiilor, spunând: „Le tabou se présente comme un impératif catégorique négatif”. Ce societate, ce popor, ce tradiții și obiceiuri nu impun tabuurile lor? În fond, toate legile, reglementările, regulamentele, statutele conțin forme mascate de tabuuri. Deci, există! Ca în orice literatură, de altfel! Și nu mă refer doar la cele cu tentă sexuală! Cititorii (dar și critica literară, les coteries littéraires et politiques, „făcătorii” de reviste) sunt farisei, pudibonzi, duplicitari și impun marginalizarea unor subiecte, a unor teme, a unor cărți, a unor filme, dar acasă, pe ascuns, în tihna căminului lor mic-burghez, se uită la filme porno și citesc cu nesăț literatură „deocheată”. Ia încearcă să scrii cu subiect și predicat despre marile averi apărute peste noapte în curtea unui afacerist care a păgubit statul sau în cea a unui politician corupt până în măduva oaselor! În anul 2000, la un deceniu de la intrarea în tranziție (tranziție spre ce?) am afirmat într-un articol de fond că „românii trăiesc într-o țară bolnavă, deoarece într-o țară sănătoasă, normală, nimeni nu poate deveni, prin muncă cinstită, miliardar în doar zece ani”. Ei bine, am fost taxat de „comunist”, „nostalgic”, „fascist”! Primeam zilnic scrisori și telefoane de amenințare la redacție, iar nopțile, eram amenințat și acasă. Încearcă să scrii despre opulența în care se scaldă preoții, despre matrapazlăcurile și afacerile lor, despre vilele, limuzinele și conturile lor și vei vedea de ce sunt în stare românii buni creștini cu frica lui Dumnezeu! Iar despre tabuurile sexuale, literatura poate exclama asemenea scriitoarei Simone de Beauvoir: „les choses de la chair restaient taboues pour moi!”.

N.S.: *Care teme ar trebui să fie mai mult abordate de prozatorii români?*

V.S.: Nu sunt în măsură să dau sfaturi și, de altfel, literatura implică har, inspirație, pasiune, dăruire, muncă, nu precepte, nici decizii luate *extra muros*. Din fericire, vremea când partidul comunistilor ne dădea directive despre temele pe care să le abordeze scriitorii în lucrările lor, vremea realismului socialist și a poeziei angajate a trecut. Scriitorii își pot alege temele după bunul lor plac. Dar, ca în orice domeniu, cred că și în literatură secretul lucrurilor stă în măsura lor. Dacă eu nu aș avea conștiința propriilor posibilități și cunoștințe și m-aș apuca acum să scriu despre domeniul fizicii cuantice, despre care nu am habar, aș deveni pur și simplu ridicol și mi-aș pierde și credibilitatea. Pe de altă parte, condeieri fără niciun pic de talent, își imaginează că, dacă dau la iveală scrieri scabroase, triviale, dacă scot în față „les gros mots”, vor avea succes. Se înșeală amarnic. Tineri care încă n-au deprins sutrele amorului, care n-au învățat încă să facă dragoste se dedau la pornografii în prozele lor, fără a se întreba însă cine le vor fi

cititorii.

N.S.: *Ce înseamnă pentru tine Iașul? Ai vrea să locuiești în altă parte?*

V.S.: E doar orașul în care am fost nevoit să mă nasc (din păcate, nimeni nu-și poate alege locul nașterii!) și în care, tot din păcate, am trăit toată viața. Nu l-am iubit niciodată, iar de 30 de ani încoace nici măcar nu-l mai respect. Și asta, mai ales din cauza faptului că nu știe să-și prețuiască valorile. Tot de exemplul personal mă servesc ca să-mi argumentez afirmațiile: am un sac de premii (unele din ele chiar prestigioase, râvnite de toți scriitorii români) primite de la cunoscute instanțe literare și culturale din alte țări, am primit ordine și medalii în străinătate (de exemplu, în 2018, Republica Franceză m-a decorat și am devenit „Chevalier de l’Ordre des Arts et des Lettres”), dar nu sunt cetățean de onoare al orașului Iași, oraș în care am trăit 70 de ani, am lucrat în presă 40 de ani, am condus edituri și publicații (amintesc doar că am fost aproape două decenii redactor-șef al cunoscutei reviste culturale „Cronica” și am fost și președinte al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România)! Iașul e un oraș care trăiește doar din faima trecutului, condus de oameni versatili politic și aculturali (ba chiar agramați: fie te apucă plânsul, fie râzi cu lacrimi, ca la filmele cu Charlie Chaplin), de oameni cu probleme în justiție, cu dosare penale, de oameni care nu-și pot justifica averile... Cum să mă regăsesc eu în Iași? Nu știi cât spațiu ai pentru dialogul nostru, dar îți redau un fragment dintr-o scrisoare pe care am adresat-o orașului Iași în 2018:

„Orașule de pe Bahlui,

Aș fi vrut să-mi încep epistola cu adresarea „dragul meu oraș”, însă ar fi fost o abordare mincinoasă, căci nu-mi ești drag!

Îmi permit să-ți scriu, deoarece sunt unul din fiii tăi (m-am născut la maternitatea „Cuza-Vodă”, pe 27 august 1950) și din cei 610 ani ai tăi de existență atestată, 68 sunt și ai mei. Îmi permit să-ți scriu, fiindcă mă doare sufletul pentru felul în care te-ai comportat din decembrie 1989 și până astăzi, pentru neîmplinirile pe care le trăiești și pentru umilințele la care te supun cei care îți diriguiesc destinul postdecembrist. Îți scriu, întrucât într-o vreme chiar eram mândru că trăiesc într-un oraș care a dat mereu tonul înnoirilor, al vieții cultural-științifice, literare, politice, că trăiesc în orașul primei Universități a țării, al primului spectacol de teatru în limba română, al primei Uniri, al primei revoluții românești de la 1848, în orașul Academiei Mihăilene, al „Daciei Literare”, al „Convorbirilor Literare” și al Societății „Junimea”. Îți scriu cu tristețea că ai îngăduit să apună vremurile gloriei tale, că din capitală culturală ai ajuns așezarea nostalgicilor, a votanților roșii, a săracilor, a politicienilor care

nu au mișcat un deget pentru propășirea ta. Azi trăiești în anonim și ești capitala nimănuil...

P. S.

Din păcate, o astfel de scrisoare poate fi adresată întregii Români, nu numai orașului de pe Bahlui!”

Valeriu Stancu și Eric-Emmanuel Schmitt

De 30 de ani regret că nu am părăsit acest oraș meschin și această țară în care am fost obligat să trăiesc, de 30 de ani regret că nu am acceptat ofertele de a rămâne în Franța, în Belgia sau în Canada. Însă la vremea când m-au descoperit aceste țări, când mi-au oferit locuri de muncă și posibilități de afirmare, la vremea când au început să

mă publice, eu trecusem de 40 de ani, nu credeam că mai am timp să o iau de la capăt într-o țară străină și, în plus, trăiau pe atunci părinții mei, erau bătrâni și am crezut de cuviință că e mai bine să rămân aproape de ei, ca să le înseninez ultimii ani ai existenței. Așadar, ca să-ți răspund direct și concis: Iașiul nu reprezintă pentru mine decât orașul în care m-am născut și în care sunt obligat să trăiesc, un oraș pe care nu-l iubesc și nu-l respect. Da, îmi doresc să trăiesc într-o țară sănătoasă, normală, Franța, Italia, Belgia, Germania fiind țări în care aș pleca și mâine, dacă aș avea resursele financiare necesare unei atât de importante schimbări existențiale.

N.S.: Ce este talentul? În cazul dat: talentul de a scrie?

V.S.: Este harul pe care ți l-a dat Dumnezeu ca să-ți înveșnicești ființarea! Cunoști parabola talanților dați de stăpân slugilor sale? Orice om are un har, dar depinde cum îl folosește. Degeaba ai talent, dacă îl îngropi, așa cum și-a îngropat sluga netrebnică talentul primit de la stăpân! Îți amintești, bineînțeles, de o frază pe care Jules Renard a notat-o, pe la începutul secolului trecut, în *Jurnalul* său: „Quand un homme a prouvé qu'il a du talent, il lui reste à prouver qu'il sait s'en servir” (când un om a dovedit că are talent, nu-i mai rămâne decât să arate că știe ce să facă cu el).

Talentul de a scrie al unui creator îl descoperă, de fapt, cititorul și capătă recunoaștere doar atunci când acest cititor își regăsește măcar o fărâ-mă din sufletul său în scrierile creatorului respectiv. Nimeni nu scrie doar de dragul de a scrie, doar pentru sine. Oamenii scriu pentru glorie, pentru bani, pentru motive mai meschine chiar. Dar, adevărații creatori, cei care

au talent, scriu în primul rând pentru sufletul cititorilor! Și pentru că ai deschis acest subiect, dă-mi voie să-ți fac o mărturisire: deși nu am avut nicio simpatie pentru modul de viață al scriitorului irlandez Oscar Wilde, mi-a plăcut „à la folie” romanul său *Portretul lui Dorian Gray* și i-am admirat spiritul fin și umorul discret cu care i se confesa lui André Gide: „Tot geniul mi l-am pus în viață; în opere nu mi-am pus decât talentul”. Despre acest subiect spune multe *Jurnalul* lui Gide din 1913, deci nu insist.

N.S.: Ești atent la părerile colegilor de meserie atunci când vorbești despre calitățile scrisului tău?

V.S.: Nu! Aceste păreri sunt de cele mai multe ori nesincere. Lumea literară este meschină și plină de invidii și de mizerii omenești. Când în octombrie 2017 mi s-a decernat în Italia – chiar în Cetatea Eternă, Roma – mult râvnitul Premio Europeo «CAPO CIRCEO» per la Letteratura (premiu care le-a mai fost acordat de-a lungul vremii scriitorilor: Mario Luzi, Vladimir Bukovski, Dante Maffia, Vaclav Havel, Herta Müller, Arturo Pérez-Reverte), la întoarcerea în țară un confrate m-a întrebat dacă din juriu făcuseră parte și români. Subtextul era că, dacă ar fi fost și jurați români, atunci exista posibilitatea ca premiul să fi fost aranjat. I-am răspuns, scârbit de joshnicia unei astfel de gândiri: „Nu, spre disperarea voastră, deși juriul a fost internațional, scriitori sau critici români nu au făcut parte din el?”. Nu știu dacă așa a fost dintotdeauna, dar astăzi, în mod cert, scriitorul român nu are capacitatea de a se bucura de bucuria unui confrate! De aceea nu mă interesează deloc „părerile colegilor de meserie” despre scrierile mele! Dimpotrivă, întrebarea ta mă duce cu gândul la finalul din Scrisoarea II a lui Mihai Eminescu: „De-oi urma să scriu în versuri, teamă mi-e ca nu cumva / Oamenii din ziua de-astăzi să mă-nceapă-a lăuda. / Dacă port cu ușurință și cu zâmbet a lor ură, / Laudele lor desigur m-ar mârni peste măsură”.

N.S. Pe parcursul narațiunii, mai „umbli la soarta” personajelor tale sau le lași așa cum le-ai fixat de la bun început?

V.S.: Nu, nu umbli! Întâi plămădesc, pritocesc și cântăresc zile și nopți în minte tot ceea ce vreau să scriu, iar, după ce aștern pe hârtie, îmi recitesc scrierile doar pentru a le șlefui din punct de vedere stilistic. Mă deranjează în lucrările altora stilul neglijent, vocabularul sărac și, mai ales, greșelile gramaticale. În cele două decenii în care am fost redactor-șef al revistei *Cronica*, am citit toate materialele sosite la redacție, pentru a le face loc în pagini celor mai bune. Lucram mult pe manuscrisele altora, lucrez și acum – se spune că aș fi un foarte exigent redactor de carte – dar le îndreptam doar pe cele care îmi arătau că autorii lor își iubesc limba maternă, o respectă și o scriu corect. Toate materialele cu greșeli gramaticale ajungeau la coș, indiferent de numele sau de faima autorului.

N.S.: *Cum se raportează literatura română la celelalte literaturi europene? Este o temă vastă, și totuși...?*

V.S.: Noi ne imaginăm că suntem buricul pământului, dar aproape nu existăm în literatura europeană. Și e o situație nedreaptă, deoarece în România s-a scris mereu o literatură de mare calitate. Dar, atâta vreme cât forurile culturale din România nu vor avea o politică de promovare a literaturii române peste hotare, coerentă, unitară, concepută pe termen lung și cu ținte foarte clare, o politică bazată și pe un buget substanțial, atâta vreme cât forurile culturale din România se încapățânează să promoveze aceiași scriitori, nu pe criterii axiologice, ci pe cumetrii și coterii literare, pe interese partinice sau mai știu eu de ce natură, atâta vreme cât forurile culturale din România se încapățânează să scoată în față nume care în biografia lor literară au proptele, plagiate, scandaluri, atâta vreme cât cei câțiva scriitori români care sunt cunoscuți în străinătate, între care, din fericire pentru mine, mă aflu și eu (am afirmat întotdeauna că modestia trebuie lăsată pe seama celor care au motive să fie modești!), s-au impus doar prin propriile lucrări, fără niciun sprijin din partea statului român, vom rămâne la coada clasamentelor literare europene. Mie mi-a povestit în urmă cu câțiva ani scriitorul peruvian Mario Vargas Llosa că, pentru a ajunge să primească Premiul Nobel pentru Literatură, guvernul peruan a avut aproape trei decenii filă în buget special pentru promovarea sa și a operei sale. I s-au plătit traducători, agenți literari, directori de imagine, editori, cronicari, călătorii de studii, emisiuni de televiziune ș.a.m.d. Și nu se poate spune că Mario Vargas Llosa nu avea talent sau că ar fi avut nevoie de sprijin. Dar așa se petrec astăzi astfel de întâmplări: scriitorul nu mai poate răzbate dacă trăiește doar „singurătatea alergătorului de cursă lungă”.

N.S.: *Ai mai multe volume traduse în diverse țări. Am citit că ți-a apărut chiar recent o carte în Franța. Ai o anumită experiență în acest domeniu încă insuficient explorat. Ce s-ar mai putea face ca mai mulți autori și titluri să fie traduse și cum traducerile din literatura română ar putea avea o mai bună vizibilitate în străinătate? Ce instituții ale statului ar trebui să aibă o implicare mai consistentă?*

V.S.: E adevărat, am publicat șase volume în Belgia, două în Germania, două în Italia (al doilea a apărut după ce mi-ai trimis întrebările), trei în Republica Moldova, cinci în Franța și câte unul în Mexic, Canada, Croația, Turcia. Cred că le-am amintit pe toate! Cele mai recente volume apărute la Paris sunt *Ballade de mon ami LE BOURREAU* (octombrie 2020) și *L'ÉCHO EST LE REFLET DU REGARD – POÉTIQUE DE LA SURVIE* (octombrie – 2021), acesta din urmă fiind un volum pe care-l semnez împreună cu un cunoscut poet, prozator și editor francez, Gérard Blua. Dragul

meu, eu, pe un autor care plătește un profesor, în fine, un cunoscător al unei limbi străine, să-l traducă în acea limbă, pe un autor care-și publică în țara sa cărți în limbi străine nu-l consider un scriitor tradus. Câți români citesc cărți apărute în România în limbi străine? Să fim serioși! Tradus ești atunci când ți se publică lucrările într-o țară, în limba țării respective. Din cei aproximativ 50 de traducători prin a căror muncă poemele mele au fost publicate în volume, în antologii, în reviste literare sau culturale din străinătate, doar cinci sunt români, iar din aceștia doar Simona Stancu locuiește în România, ceilalți patru (Christian W Schenk, Franciska Ricinski Marienfeld, Adrian Oproiu și Angela Bratsou) fiind de foarte multă vreme stabiliți în străinătate (Am fost tradus și de Georges Astalos, dar acesta, Dumnezeu să-l aibă în paza lui!, a plecat spre seminițele galactice). La ultima întrebare din buchetul pe care mi l-ai adresat ți-am răspuns, parțial, ceva mai înainte, când am discutat despre raportarea la literaturile europene. Ce s-ar mai putea face?! Păi nu s-a făcut nimic! De exemplu, câte antologii de proză sau de poezie contemporană a publicat statul român în străinătate? Câți scriitori români au în străinătate ediții de opere complete? Pe câți autori contemporani îi trimite statul român în rezidențe de scriitori în țări străine, în schimburi de experiențe, în tabere de traducători sau de creație? Cum a fost promovat în Europa patrimoniul literar românesc? O editură din Franța, Jacques André Éditeurs, are în curs de editare integrala operei poetice a lui Lucian Blaga (a trimis la tipar volumul cinci), dar nu datorită eforturilor României, ci abnegației cu care poetul și traducătorul francez Jean Poncet promovează literatura română în țara sa (tot el a înființat, la aceeași editură, și o colecție de poezie română contemporană). Cum să devină un creator român, indiferent de domeniul în care se manifestă, vizibil în străinătate, dacă statul român, forurile sale culturale, mass-media nu știu să prețuiască și să promoveze valorile autohtone?! De exemplu, în România există televiziuni cu pretenții care au emisiuni dedicate pușcăriașilor, delincvenților, borfașilor, marginalilor, scandalagiilor, dar nu găsesc niciun loc în grila lor de programe pentru a vorbi despre un muzician care a susținut un concert de succes în străinătate, despre un pictor sau un sculptor care a avut vernisajul unei expoziții într-o cunoscută galerie de artă sau într-un muzeu din Europa ori despre un scriitor care a scos o carte la o editură de prestigiu din străinătate sau care a primit un premiu internațional. În plus, pentru ca instituțiile statului „să aibă o implicare mai consistentă”, ar trebui ca ele să dispună de fonduri financiare mult mai importante decât cele de azi, care abia le ajută să supraviețuiască. Or, niciun buget postdecembrist nu a alocat fonduri suficiente pentru cultură, învățământ, educație și sănătate. Despre ce vorbim?

N.S.: În ultimele decenii locul și rolul scriitorului în societate s-au diminuat considerabil. Poți enumera câteva cauze?

V.S.: Evident! Scăderea drastică a numărului de cititori, lipsa unor criterii sigure de alegere a lecturilor, lipsa de cultură, de discernământ, de orientare a multor cititori, apariția a nenumărate cărți fără nicio valoare au făcut ca scriitorul adevărat să treacă în planul doi al atenției publicului. Acum sunt căutați scriitorii vocali, cei implicați în scandaluri, grobieni, tupești, nu cei cu operă adevărată. Apoi, „democretizarea” scriiturii cu largul concurs al rețelelor sociale a făcut ca lumea să capete convingerea că oricine poate fi scriitor. Înțeleg fără nicio problemă faptul că pe un individ îl poate chinui talentul. Că el scrie ca o cizmă și se crede Shakespeare, iarși înțeleg: închipuiți găunoși există pretutindeni pe pământul ăsta al nostru atât de răbdător cu noi! Înțeleg și faptul că ipochimenul simte nevoia să-și popularizeze submediocritățile, deoarece, vorba românului, „prostul, dacă nu-i fudul, nu-i prost destul”. Dar nu înțeleg în ruptul capului cum zeci și, uneori, sute de „cititori” se pot extazia în fața unor deșeuiri literare pe care le gratulează cu fel de fel de superlative bombastice și mincinoase. Îngrijorător mi se pare faptul că scriitorii autentici, valoroși, cu operă și prestigiu, susțin cu indulgență acest fenomen extrem de nociv. Scriitorul a devenit un anonim într-un ocean de diletanți, de impostori, de agramați, în primul rând pentru că nu are curajul să rostească acel necesar (și faimos) „În lă-turi!” pe care Titu Maiorescu l-a rostit, cu tărie, în 1885.

Lumea se schimbă și nu în bine. Pe vremuri, scriitorul era un apostol, un luminător (Eminescu vorbește, de altfel, despre „lumina ce în lume-a revărsat-o” creatorul), astăzi scriitorii cei mai vizibili nu sunt decât slugi în solda politicului și a banului. Astăzi, românul are alți „luminători”: politicianul corupt, afaceristul veros, comedianul scabros, vedeta porno, parlamentarul incompetent, auristul antivaccinist, extremistul radicalizat, naționalistul exhibiționist... Ce să-i mai pese acestuia de bietul scriitor care-și înzidește gândurile și sufletul în niște scrieri de care, se pare, nimeni nu mai are nevoie?!

N.S.: La ce lucrezi în prezent?

V.S.: Pregătesc o antologie „de toamnă, de întomnare...”, traduc în franceză un volum de proză al unui drag prieten, Adrian Aldea, traduc volumul de poeme *La vie profonde* al scriitorului francez Jean Poncet, pregătesc, împreună cu poetul Sylvestre Clancier, președintele Academiei „Mallarmé”, o antologie a poeziei franceze contemporane, șlefuiesc volumul de proză *De ieri spre veșnicie* (titlu provizoriu), ceva între roman și amintiri din copilărie, și vreau să definitivez, ca să vadă lumina tiparului în 2022, romanul *Blestem de târfă*. Să-ți mai spun?

N.S.: *Care e întrebarea pe care ai dori să ți-o adreseze cineva?*

V.S.: Știu eu?! Întrebări clasice pentru interviuri sunt „De ce scrii?”, „Cine ți-au fost maestrii?”, „Ce pasiuni ai în afară de literatură?” etc. Cert este că oricât de minuțios ar fi pregătit un interviu, el nu poate fi exhaustiv, de aceea socot că nicio întrebare nu lipsește din dialogul nostru.

N.S.: *Ce gânduri ai vrea să transmiți cititorilor revistei „Quadrat”?*

V.S.: Să rămână... cititori! Și să fie mereu cu sufletul alături de această publicație cu un profil atât de generos, de necesar și, totodată, atât de rar! Și pentru că ne apropiem de sfârșitul celui de-al doilea an de apocalipsă, le doresc sănătate, fericire și liniște sufletească, pentru a trece cu bine peste această cumpănă și a avea un 2022 senin și rodnic!

Valeriu Stancu și Evgheny Evtușenko

N.S.: *Ce părere ai despre cititorul român?*

V.S.: Grea întrebare! Mai că-mi vine să te întreb și eu „care cititor?!”. Dar cum acesta a manifestat întotdeauna înțelegere și chiar clemență față de slăbiciunile, păcatele, insuccesele noastre, consider că sentimentele care leagă un scriitor de cititorii săi trebuie să fie reciproce. Motiv pentru care îl iert și eu pentru faptul că-și petrece timpul liber la televizor, la calculator, la tabletă sau butonând mobilul, nu cu o carte în față. Îl iert pentru că și-a trădat scriitorii preferați care l-au ajutat să se formeze, să-și modeleze sufletul și ființa și a fugit cu arme și bagaje în tabăra celor care își închipuie că prietenul Google le va asigura instrucție, cunoștințe, cultură. Îl iert pentru că a renunțat să meargă la bibliotecă, îl iert pentru că a renunțat să intre într-o librărie și să cumpere o carte, îl iert pentru că nu mai participă la întâlnirile cu scriitori... A propos: ai observat că, de multă vreme, publicul festivalurilor literare este alcătuit aproape în exclusivitate din... scriitori?! Îl iert pentru păcatele lui, întrucât și el mi-a iertat întotdeauna păcatele și mi-a cumpărat, mi-a citit, mi-a prețuit cărțile. Și-apoi, dacă nu-ți respecti, dacă nu-ți iubești cititorii, dacă nu scrii pentru sufletul lor, nu ai ce căuta în lumea literaturii. De aceea îmi doresc să am cât mai mulți cititori, deoarece fără ei nu aș exista!

Eseu

Rodica BRETIN

Este membră a Uniunii Scriitorilor din România și a Fantasia Art Association din Cornwall (Marea Britanie).

Volume de beletristică: *Efect Holografic* (1985); *Șoimul Alb* (1987); *Uriașul cel Bun* (1989); *Drumul fără Sfârșit* (1991); *Cel care Vine din Urmă* (1993); *Lumea lui Hind* (1998); *Omul de Nisip* (2000); *Fecioara de Fier* (2002; 2006; 2014; 2017); *Cetatea fără trecut* (2015); *Fortăreața* (2016); *Oameni și Zei* (2017), *Poarta Stelară* (2018) și *Elysium* (2019), cele 3 volume din seria *Protectorii*; *Casa fără cărți* (2020). Cărți din domeniul frontierelor cunoașterii: *Dosarele Imposibilului* (2003); *Tunelul Timpului* (2003); *Poarta Vrăjitoarelor* (2004; 2015); *Poltergeist – atacatori invizibili* (2005); *Misterul Lumilor Paralele* (2006); *Naufragiați în Timp* (2006); *Călătorii în timp și lumi paralele* (2015); *Războinicii Nordului* (2015); *Cronicile Imposibilului* (2015); *Ecouri din tenebre* (2016); *Ultima frontieră* (2021).

A obținut numeroase premii, printre care: Premiul pentru cea mai bună proză străină la Festivalul Internațional al Artei Fantastice de la Annecy (Franța), pentru nuvela *Negura*; Premiul Volaverunt (proză fantastică) la Festivalul din Valencia (Spania), pentru nuvela *Conquistadorul*; Premiul pentru cel mai bun roman străin al Fantasia Art Association, pentru romanul *Fecioara de Fier*; Premiul COLIN, categoria volum de proză scurtă fantastică, pentru *Cetatea fără trecut*; Premiul OPERA OMNIA, decernat la cea de-a 40-a ediție a Convenției Naționale a Cluburilor și Autorilor de science-fiction din Timișoara, 2019.

DESPRE EROTISM ȘI ALȚI DEMONI

În literatură, ca în orice formă de artă, erotismul poate fi subsumat principiilor morale și educaționale. În momentul în care creația unor autori deja consacrați ca Ion Creangă, Mihai Eminescu, Tudor Arghezi sau Geo Bogza a „alunecat“ din tiparele acceptate de societatea vremii în domeniul eroticului, au urmat niște reacții prompte și, uneori, exagerate. După apariția volumului *Poemul invectivă*, avangardistul Geo Bogza ajunge pentru câteva zile în spatele gratiilor, la închisoarea Văcărești. Eliberat, autorul se folosește de dreptul la replică, justificându-și creația: „*Poemul invectivă* este într-adevăr un cumplit atentat, însă nu la bunele moravuri, ci la existența liniștită a lumii. În paginile lui e un vitriol menit să ardă, să stupefieze și să clatine din siguranța lor de până acum pe oamenii prea împăcați cu soarta lor și cu ei înșiși.“ Autorul ar avea deci ultimul cuvânt în privința operei sale, singura îngrădire acceptabilă fiind propria cenzură și, aș adăuga eu, cea a esteticului.

Dacă literatura cultă este încă plină de tabuuri, începuturile omenirii au avut o deschidere neînhibată față de erotism, considerându-l singurul antidot împotriva spaimei atavice de moarte. Artistul căutător al eternei frumuseți n-a rezistat fascinației Afroditei, chiar în perioadele istorice când normele sociale sau religioase exilaseră orice referire la actul erotic. Prezentă încă din desenele rupestre prin avataruri ale zeiței fertilității, senzualitatea a devenit o sursă de inspirație pe care artiști plastici, scriitori și muzicieni au celebrat-o ca pe elementul-cheie al existenței omenești, cu un rol esențial în evoluția civilizației.

Erotismul se regăsește în orice literatură demnă de acest nume – fie că este vorba de un naturalism explicit, fie că totul este sugerat, conotațiile sexuale luând forma aluziilor sau metaforelor – iar marii

scriitori, inclusiv cei din zona fantasticului, n-au ezitat să îi exploreze posibilitățile.

Înzestrat cu o fantezie menită să îi suplinească neîmplinirile din viața cea de toate zilele, omul a inventat lumi în care totul este posibil, hrănindu-și năzuința către altă realitate, diferită de cea cotidiană, limitatoare pentru orizontul său de aspirații. Fantasticul se declanșează de obicei prin intruziunea subită a unui element straniu, care perturbă ordinea lucrurilor, fără a se găsi sau căuta explicații plauzibile pentru insolitul acestei situații. De-a lungul timpului, genul a trecut prin numeroase forme de expresie, de fiecare dată concurând banalul, oferind o latură inedită dar verosimilă a realității. Expri-mând nevoia autorului de a se desprinde de condiționările exterioare pentru a se concentra asupra introspecției, fantasticul poate fi definit în relație cu visul, halucinația, reveria, iluzia, cu tot ce sfidează cauzalitatea, rațiunea, convențiile și rigoarea științelor. Înrudit cu magia, sacral și mitic, imaginarul cultivă ruptura în planurile existenței. Odată ce misterul irumpe în viață, insinuându-se printre evenimentele cotidiene, desfășurarea acțiunii nu face decât să îl amplifice, ce este de neconceput devine regulă, iar deznodământul adâncește incertitudinea în loc să ofere vreo rezolvare. Lumea pe care o propune cititorului își are propria ei organizare și condiții de existență și, odată acceptată, poate deveni un alt tip de normalitate.

Tema lumilor imaginate apare inițial în mituri, basme, povești, balade, epopee, poeme eroice, având rădăcini în folclor, în legendele bazate pe evenimente istorice și nu în ultimul rând în mitologie, unde omul se confruntă cu ființe fabuloase, iar mirificul se contopește cu realul plauzibil.

O a doua sursă a literaturii fantastice ar fi romanul romantic, amestec de fantezie și meditație filosofică, terestru și supranatural. Construcția epică implică evaziuni în trecut sau experiențe onirice memorabile. Dacă „viata este un vis”, atunci autorul poate domina lumea pe care a creat-o, plasând-o între efemer și absolut, până la pierderea conștiinței proprii identități. Dedublarea personalității, metamorfoze animaliere, viziuni obsesive, apariții fantasmagorice sau terifiante, elemente magice din cărțile de demonologie, fascinația tenebrelor, sondaje în straturile profunde ale conștiinței – nimic nu îi este străin creatorului demiurg. Inserțiile imaginarului amestecă satanicul cu feericul, burlescul cu bizarul și tragicul, convertind situațiile insolite într-o *altfel* de realitate. Viziunea include o percepere particulară a lumii, prin transgresarea sau chiar negarea categorii-

lor de spațiu, timp și cauzalitate. Evoluând de la fabulosul feeric din basme și cel simbolic din proza lirică – în care sentimentul transcendentului e generat prin metaforă, alegorie și simbol – și trecând prin miraculosul mitico-magic și filosofic, apoi prin cel enigmatic și absurd din proza vizionară – bazată pe exacerbarea subiectivității, pe introversiune și realitate interioară – s-a ajuns la realismul fantastic, unde iraționalul intervine pe neașteptate, într-un cadru familiar.

Frecventat cu asiduitate de autorii contemporani, spațiul lumilor stranii nu a fost ocolit nici de scriitorii români. Dacă cea mai veche operă de ficțiune imaginativă este considerată „*Istoria ieroglifică*“ de Dimitrie Cantemir, în secolul al XIX-lea se conturează fantasticul literar. Un prim moment al definirii genului îl constituie nuvela „*Sărmanul Dionis*“, a lui Mihai Eminescu, comparabilă cu creațiile marilor romantici germani – Jean Paul Richter, Novalis, E.T.A. Hoffmann, Adelbert von Chamisso –, francezi – Théophile Gautier și Gérard de Nerval –, sau americani – Edgar Allan Poe și Howard Phillips Lovecraft. Spațiul eminescian este unul filosofic, în care reflecțiile despre timp, spațiu, fabulosul ca modalitate de afirmare vizionară și doctrina metempsihozei îi asigură originalitatea în contextul universal.

După Eminescu, imaginarul s-a insinuat în operele clasicilor I.L. Caragiale, Gala Galaction, Barbu Delavrancea, Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Alexandru Macedonski, Vasile Voiculescu, Cezar Petrescu. Un loc special îl ocupă proza lui Mircea Eliade, introducând fantasticul de tip magic, preluat de D.R. Popescu, Ștefan Bănulescu, George Bălăiță, Tudor Dumitru Savu, dar și unul consolidat de postmodernism, ca în proza lui Mircea Horia Simionescu. În perioada contemporană, scriitorii ca Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu și Ștefan Agopian explorează posibilitățile realismului fantastic, care se diversifică prin scrierile lui Ioan Groșan, Mircea Cărtărescu, Doina Ruști, Filip Florian, autorii îndreptându-se treptat și spre alte subgenuri: fantasy sau science-fiction.

Spre deosebire de fantasy – plasat într-o lume de inspirație medievală unde miraculosul, magia și elementele supranaturale rămân esențiale –, în science-fiction verosimilul este anulat nu prin „împingera la absurd“ a logicii și rațiunii, ci prin absolutizarea științei.

Cultivat inițial de maeștri romantici Edgar Allan Poe, Villiers de l'Isle Adam sau Howard Philips Lovecraft ca o manifestare a libertății imaginației în raport cu normele rigide ale clasicismului, în science-fictionul ultimului secol s-au cristalizat două tendințe: *soft* și *hard*. Prima se inspiră din științe umaniste, ca ecologia, sociolo-

gia, antropologia, psihologia, futurologia, având subiecte legate de mutații, alieni, catastrofe ecologice, manipulări genetice, clonări, explozie demografică, utopie și distopie, anabioză, teleportare. A doua promovează științele exacte – fizică, electronică, cibernetică, astrofizică, cosmologie –, cu teme subsumate: călătorie spațială sau în timp, viteze superluminice, găuri negre, robotică, a patra dimensiune, universuri paralele.

În toată această bogăție de teme sau motive, factorul uman, cu sentimentele și trăirile sale, ar trebuie să ocupe un loc central. Dacă în celelalte subgenuri ale fantasticului iubirea și senzualitatea sunt prezente – din simplul motiv că fac parte din viață, iar arta este un proces de recreare a realității –, în science-fiction erotismul este sublim dar lipsește cu desăvârșire, ca să îl parafrazez pe Caragiale. Cum și cât dozează elementul erotic în opera sa, este alegerea oricărui creator. Însă când un întreg subgen literar se ferește de săgețile zeului Eros mai rău decât de ploaia acidă, înseamnă că „Huston, avem o problemă!“.

Scriitorii clasici și moderni din main-stream consideră eroticul ca fiind o latură a existenței umane și o prezintă ca atare, fără excese dar și fără autocenzurări care să cadă în ridicol. Cum s-a ajuns la un exil cvasitotal al senzualității din genul science-fiction? De unde vine frica, era să spun teroarea autorilor genului de a aborda, fie și tangențial, subiectul erotismului? Se tem să nu alunece într-un naturalism decadent, care ar fi în contrast cu albul uniformelor de stormtrooperi și carcacele strălucitoare ale navelor fotonice?

Principala cauză a reluctanței în a descrie, altfel decât din satelit, intimitatea unei relații interumane, pare să provină din misoginismul patriarhilor genului, care rezervaseră femeii un rol mai curând ornamental, de artificiu estetic în minunată lume nouă care aparține bărbaților îmbrăcați în costume spațiale asexuate. Această marginalizare a personajelor feminine se regăsește și în epic-fantasy, deși cu totul altfel. Acolo, eroinele apar ca niște cadâne culturiste, explodând de un sex-appeal care îngenunchează orice monstru. Și cam atât. Dimensiunea psihologică are adâncimea bidimensională a benzilor desenate inspiratoare.

Revenind la science-fiction, femeia-obiect are un singur rol, cel de a scoate în evidență personajul masculin, fie că este un distrugător de lumi sau un mesia. Al doilea motiv al penuriei de sentimente în literatura de gen, ar fi mai curând o justificare. Civilizația noastră se îndreaptă spre o societate cibernetică, care a renunțat, voit sau si-

lită de împrejurări la trăiri umane, unde on-line-ul va urca pe socul vechilor zei – deci autorii nu fac o omisiune, ci o descriere corectă a unui viitor previzibil. O societate sterilizată, cerebrală, din care simțăminte sunt exilate, unde ura sau iubirea sunt considerate tare ale trecutului, hologramele vor înlocui contactul fizic, iar viața se va muta în spațiul virtual. Concluzia? Autorii distopiilor evită eroticul într-un act conștient și asumat: sentimentele vor dispărea oricum, de ce să ne mai batem capul cu ele? Mai bine să mai inventăm o lege-două a roboticii. Și totul într-o lume ternă, searbădă, plictisitoare. În afara de valoarea de avertisment a mesajului *să n-ajungem ca ei*, pe cine interesează să citească despre așa ceva?

Promotorii unui viitor aseptice și asexuat pierd însă din vedere alte legi, ale biologiei. Instinctul de reproducere este singurul care s-a dovedit mai puternic decât cel de supraviețuire. Și ce poate fi mai extrem decât o apocalipsă, o lume în prag de colaps, amenințată de o invazie extraterestră, explozia soarelui devenit supernovă, pandemie, război galactic sau holocaust, catastrofe naturale la scară planetară, situații-limită în care sentimentele primare nu ar fi suprimate ci s-ar exacerba, trăirile capătând o intensitate paroxistică. Ce fac însă personajele din science-fiction ajunse pe marginea abisului, când orologiul universal bate de sfârșitul lumii? Se comportă cerebral, mecanic, ca niște roboți care nu pot decât să urmeze directive implantate în conștiința lor de siliciu.

Mulți autori evită teritoriul minat al eroticului și dintr-o teamă ce ar putea să pară firească. Deși astăzi nimeni nu mai ajunge la închisoare asemeni lui Geo Bogza, autorii se autocenzurează singuri pentru a nu fi cumva blamați pentru prea multă îndrăzneală în creativitate. Și așa sf-ul se află cantonat între „genurile minore“, alături de crime, thriller, horror și eroic-fantasy. În loc să își depășească condiția, această cenușăreasă a literaturii main-stream continuă să își creeze propriile restricții și limitări, complăcându-se într-o bulă de confort în care autori și cititori se simt ocrotiți de fulgerele olimpiene ale criticii, fără să își dea seama că se află într-o închisoare narativă.

Teama de a explora teritoriul erotic vine și din moștenirea comunistă a anilor de pionierat ai genului, în care singura iubire permisă era cea față de partid, în contrast cu blamatul libertinaj capitalist. Fantoma comunismului bântuie încă o literatură de anticipație tehnico-științifică ce se voia doar „a inginerilor și tehnicienilor“. La moștenirea culturală s-a adăugat în timp un *snobism literar*, o tendință de a respinge orice are legătură cu naturalismul în artă, pe principiul

„noi nu scriem cu sex și violență, ca decadentul de Emile Zola. Noi suntem puri și duri, din același aliaj cu navele care zboară cu viteza luminii, grăbite să lase în urmă tot ce este omenesc“.

Rândurile acestea nu reprezintă o pledoarie pentru latura comercială a eroticului, menită să atragă cititori cu prea puțin discernământ, amatori de picanterii. O scenă cu asemenea conotații trebuie scrisă doar dacă are relevanță în caracterizarea personajelor sau evoluția narațiunii, altfel nu își are rostul în context.

Curentul science-fiction ar trebui să emoționeze, nu doar să uimească. Să fie verosimil în ideea *nimic omenesc nu mi-e străin* – care nu se aplică societăților robotice, cu oameni de hârtie sau din pixeli, lumi ce seamănă mai degrabă cu jocurile video. Fără trăiri autentice, personajele dau o senzație de artificialitate, devenind total anoste pentru lectorul obișnuit cu literatura main-stream, unde realitatea este recreată la un nivel superior de complexitate față de cea cotidiană. Orice cititor care se respectă vrea să vadă în mintea lui un film, mai degrabă decât un desen animat. Marile cărți care au rămas în literatură prezintă întotdeauna conflicte umane, cadrul în care se petrece povestea rămânând un element de recuzită. Science-fiction-ul nu poate fi doar un pliant turistic de prezentare a unor lumi care arată spectaculos sub focul de artificii al constelațiilor exotice. Sentimentele, dramatismul și verosimilitatea sunt singurele prin care își poate câștiga locul în marea literatură, ieșind prin merite proprii dintre „genurile minore“.

Tatiana Cicci

UN THRILLER AL ȘTIINȚELOR LIMBAJULUI SAU CUM AU AJUNS FILOSOFII POSTMODERNITĂȚII PERSONAJE DE ROMAN

Recunosc, nu m-a interesat niciodată adevărata cauză a morții lui Roland Barthes și nu i-am întrezărit figura desuetă masturbând în fața pozelor cu tineri musculoși din „Garson magazine” nici măcar printre rândurile „Fragmentelor dintr-un discurs îndrăgostit”. Cu atât mai puțin, m-a tentat imaginea unui Michel Foucault divagând, în *Băile Diderot*, despre „homosexualitatea masculină la greci” în timp ce „mângâie capul unui tânăr care-i operează între picioare”, sau a lui Noam Chomsky, exersând „Sexul, arta și cultura americană” cu ultrafeminista Camille Paglia. N-am avut niciodată curiozitatea să mi-o imaginez pe Julie Kristeva gătind sparanghel pentru Philippe Sollers, după cum am ignorat să știu prin ce minune a ajuns o tânără din Bulgaria Socialistă în vârful establishmentului academic francez. Nici una din lecturile mele marxiste nu a mers până la bănuiala că Louis Althusser ar fi strangulat-o pe Hélène Rytman, nevasta sociolog care-i selecta amantele. Cât despre Hélène Cixous, cu „râsul” ei de „Meduză”, frumoasă și la optzeci de ani, cum aș fi putut să mi-o închipui „performând”, cu bărbătoasa Judith Butler, „dezagregarea sexualității masculine”?

Nimic din toate acestea nu a populat fanteziile mele de „cititor

avizat”, cum îndrăzneam să mă consider până la lectura romanului „A șaptea funcție a limbajului” (2018) de Laurent Binet. Dar, iarăși trebuie să recunosc, devierea de la normalitatea catedrofilă a Lectorului Model produce o „Plăcere a textului”, despre care nici Barthes, nici Eco nu au pomenit nimic. Nu știu dacă ceea ce numea Roland Barthes un „texte de jouissance” admitea explorarea propriilor texte în această cheie dezinvoltă, dar licența de a utiliza un text „în modul cel mai liber cu putință” îi aparține și Laurent Binet o aplică fără ezitare întregii producții filosofic-literare a intelectualilor francezi (și nu doar francezi), considerați, până mai ieri, purtători ai semnificațiilor de cult pentru istoria secolului XX.

Mai prudent, Umberto Eco a expedit „estetica utilizării libere, aberante, dezirante și malițioase a textelor” (1, p. 73) în categoria lectorului paranoic, asigurându-și astfel o pavază împotriva efectelor devastatoare ale hiperinterpretării, fapt pentru care, în lumea ficțională a lui Laurent Binet, poartă laurii de Protagoras Magnus al Clubului de oratori, fiind supranumit „ultimul dintre marii semioticieni”. Ajuns într-un stadiu de valorizare postumă, semioticianul de la Bologna continuă să exercite o autoritate cvasi-religioasă asupra emulilor săi, printre care se numără, în primul rând, Laurent Binet, deși nu putem trece cu vederea consonanța locuțiunii „ultimul dintre marii semioticieni” cu foarte italianescul „l’ ultimo dei grandi castrati” și expierea, ca personaj de roman, a păcatului neangajării politice, într-o scenă de „oprobriu public”, ce e drept, redus la un singur individ, și acela hipiot, care-i urinează pe spinare în timp ce profesorul bolognez sorbea dintr-un vin Manaresi în ambianța revoluționar-studențească a barului Drogheria Calzolari (după toate regulile pragmaticii culturale, Drogheria Calzolari ar trebui să devină, dacă nu a devenit deja, un loc de pelerinaj turistic la „barul lui Umberto Eco”).

Sunt vremuri cu adevărat grele pentru instituția critico-teoretică a literaturii! Cine, dintre filosofii limbajului, dintre marii echilibriști ai discursului, – structuraliști, deconstructiviști, Tel Quel-iști, gramatologi, textualiști etc. –, și-a imaginat că înarmează posteritatea cu teorii care vor fi îndreptate împotriva lor, iar romanul, a cărui moarte au prorocit-o neîncetat, îi va închide pe toți în lumea sa imuabilă, unde vor rămâne pentru veșnicie niște „personaje de hârtie”? Și ce superbă răfuială cu o întreagă epocă de gânditori, a căror dominație conceptuală castratoare nu le-a îngăduit urmașilor să formuleze niciun gând personal nesprijinit pe un citat din Derrida, Lacan, Foucault, Genette sau Deleuse! Vorba Mihaelei Miroiu

(și cine mai poate ști astăzi cui aparțin vorbele), „nici dragoste nu puteam face fără un citat”, magistral ilustrată de Laurent Binet într-o scenă sexuală consumată pe masa de anatomie din Amfiteatrul de marmoră al Arhigimnaziului din Bologna, unde Simon Herzog, tânărul profesor de semiologie a imaginii, se acuplează cu o comunistă exaltată din Napoli sub „instrucțiunile” despre „corpurile – mașini dezirante” ale lui Deleuze și recitând din Antoine Artaud: „corpul de sub piele este o fabrică supraîncălzită” (2, p. 231).

Parcă îl vedem pe Laurent Binet (1972), tânărul, dar deja celebrul profesor de literatură la Universitatea Saint-Denis, apreciat cu Premiul Goncourt (2010) pentru primul său roman, HHHH (2010), proclamând drepturile lectorului libertin, în spiritul filosofiei Marchizului de Sade: „iubitori ai libertății lecturii (s. n.) de orice vârstă și de orice sex, numai vouă vă închin această operă: hrăniți-vă cu principiile ei, ele vă ocrotesc pasiunile, iar aceste pasiuni, de care moraliștii reci și serbezi vor să vă înspăimânte, nu sunt decât mijlocele ” (3, p. 23) prin care vă bucurați de adevărata „Plăcere a textului”. Sau poate, exasperat de imensa nepăsare și necunoaștere a studenților săi, profesorul de literatură a găsit trucul didactic salvator – „prelegerea romanțată”, „thrillerul științei literare”, „detectivul teoreticienilor” sau „blockbuster-ul filosofilor limbajului” –, pentru a fi în pas cu obiectivele curriculare ale învățământului de masă?

Ce se întâmplă, așadar, în romanul lui Laurent Binet, care a făcut deja senzație în lumea literaților și a profanilor, asigurându-i autorului său libertin prestigiosul titlu de „moștenitor al lui Umberto Eco”? Motorul narativ al romanului îl constituie căutarea manuscrisului nepublicat al „Studiilor de lingvistică generală” în care Roman Jakobson definește cele 6 funcții ale limbajului, făcând aluzie la cea de a șaptea – funcția performativă –, căreia i se atribuie o putere de persuasiune echivalentă cu cea a Dumnezeului Genezei. Urmând regula clasică a genului și, desigur, „formula narativă” a lui Umberto Eco, manuscrisul trebuie să fie pierdut, furat, falsificat, vânat și distrus, adică de la bun început inexistent, dar suficient de credibil în planul realității pentru a genera o rețea ficțională cât mai extinsă de intrigi, crime, aventuri, omoruri, suspecti, eroi și super-eroi implicați în căutarea misteriosului document.

Făcut „ca la carte”, oricare ar fi aceasta, „Numele trandafirului” sau, mai degrabă, „Codul lui Da Vinci”, romanul lui Binet are în centru un text morganic – cea de a șaptea funcție a limbajului –, intuită de Jakobson, moștenită de Barthes, sustrasă de Mitterand,

contrafăcută de Derrida și răstălmăcită de Searle; un pretext criminal – dorința de a poseda puterea transformatoare a cuvântului, un soi de Graal sau piatră filosofală a vremurilor democrației avansate; și un context mai mult decât extravagant – întregul stabiliment politic și intelectual din Europa și America anilor ,80. Pentru subtexte, romanul e prea „cinetic”, cât despre intertexte, acestea o vizează în primul rând pe descoperitoarea lor, inegalabila Julie Kristeva, antrenată în farsa grotescă a căutării textului salvator. Salvator pentru Philippe Sollers, soțul frustrat de prestanța intelectuală a nevastei-psihanaliste, dar și de proveniența ei socială (în roman, dar poate și în realitate, Julie Kristeva este fiica generalului KGB Emil Kristoff, omologul lui Andropov în Bulgaria Socialistă), și lucrurile s-ar fi oprit aici dacă la pagina 396, Sollers nu ar fi fost învins de adversarul său în oratorie, Marele Protagoras Umberto Eco și „realmente” castrat după regulile necruțătoare ale Logos Clubului.

Istoria acestei înnebunitoare căutări de comori lingvistice începe în data de 25 februarie 1980, când Roland Barthes, care tocmai se bucurase de onoarea unui prânz cu François Mitterand, este lovit de o camionetă în plin centrul Parisului și internat la spitalul Pitié – Salpêtrière. O lună mai târziu, pe 26 martie 1980, „cel mai mare critic literar din secolul XX” moare de insuficiență pulmonară. În roman, cineva, iar mai târziu aflăm că acel „cineva” nu era alta decât Julie Kristeva, îi deconectează aparatul respirator. Tentația de a-l face pe lectorul paranoic pânđește după fiecare colț de frază, mai cu seamă dacă te lași atras în jocul „de-a lumile posibile” propus de narator: „cum faci să știi că ești într-un roman?” Cel care povestește și formulează sus-numita întrebare este Simon Herzog, semiotician cu numele și de profesie la Vincennes, „spelunca noii critici de la Sorbona”, mare cunoscător al enciclopediei structuraliste, bineînțeles, în sensul acordat acestui termen de Umberto Eco, pe care îl admiră, îl citează, îl consultă, îl explică, iar atunci când fantoma acestui „arhi-narator” se retrage din fabulă, Simon Herzog reintră în rolul sosiilor sale literare – Guglielmo da Baskerville, sau Robert Langdon, căci nici Dan Brown nu e de ignorat în economia romanului. În cuplu cu inițiatul în știința semnelor apare agentul serviciilor secrete franceze, Jacques Bayard, al cărui prototip literar-cinematografic este James Bond, descifrabil nu doar în inițialele numelui, în numărul de matricolă (Bond este agentul 007, iar Bayard caută a 7-a funcție a limbajului), cât și, sau mai ales, în parodiarea codurilor semice ale acestui mit contemporan. Și cum parodia nu se adresează decât structurilor de

rezistență ale culturii oficiale, Simon Herzog ține un curs universitar despre semiologia „numerelor și a literelor în James Bond”, al cărui ultim sens, anagogic, vizează „Mitologiile” lui Barthes: „dublu zero este dreptul de a ucide și de a fi ucis. Cât despre 7, evident că a fost ales fiindcă, tradițional, dintre toate numerele, acesta este unul dintre cele mai elegante, un număr magic, încărcat de istorie și de simboluri, care răspunde, la rigoare, la două criterii: e impar, ca numărul de roze oferit unei femei, și e un număr primar (un număr primar se împarte doar la unu și la el însuși), pentru a exprima o singularitate, o unicitate, o individualitate ce contrastează cu impresia de interșanjabilitate și impersonalitate indusă de recursul la matricolă. (...) 007 este anti-Numărul 6 – satisfăcut de locul super-privilegiat pe care societatea i-l acordă, lucrează cu abnegație pentru păstrarea ordinii stabilite, fără a se întreba vreodată care sunt natura și motivațiile dușmanului” (2, p. 40).

E admirabil cum se „aud”, în acest roman, „vocale” căpeteniilor de „triburi” teoretice beligerante! Despre ce le vorbea, de fapt, Simon Herzog studenților săi de la „Semio”? Despre „miturile contemporane” ale „Franței reale”, prin care Barthes anunțase, în 1957 (anul publicării „Mitologiilor”), începutul „erei semiologiei” (care n-a durat, în treacăt fie spus, decât zece ani)? Despre omul epuizat de căutarea obiectelor ridicate la rang de semne mereu devalorizate, pe care Baudrillard l-a întrezărit în „Sistemul obiectelor” (1968) și în „Societatea de consum”? Sau despre schizo-analizele Anti-Oedipiene (1972) ale lui Deleuze și Guattari, care atrăgeau, sibilinic, prin vocabularul lor greu pronunțabil și încă și mai greu inteligibil? Dar, în timpul românesc al acțiunii, 1980, toată această splendidă construcție intelectuală era deja un muzeu, iar pentru timpul real al lecturii, 2018, numele acestor guru, patriarhi și maître ai gândirii teoretice valorează tot atât cât Amadis din Gaula pentru înțelegerea lui Don Quijote. Surprinși în bucătărie, idoli devin familiari, ridicoli și vulnerabili, iar sistemul lor de coduri – o pasărească dintr-o altă lume. Efectul parodiei este, după cum bine se știe, întotdeauna tragic, deoarece după lichidarea, prin deriziune, a sensului, nu rămâne decât vidul, a cărui eră o anunța, în 1983, Gilles Lipovetsky.

Dar, să revenim la întrebarea personajului narator care se îndoiește, din perspectiva certitudinii sale de entitate fictivă, de ficționalitatea aventurilor lui Barthes, Foucault, Derrida, Jakobson, Althusser, Kristeva, Eco și alții, nu mai puțin celebri, cu toții prezenți în „lumea zero a enciclopediei istorice”: „cum să știm că suntem într-

un roman”? „Evenimentele povestite în Divina Comedie” – spune Eco – „pot fi citite drept „credibile” în raport cu enciclopedia medievală și legendare în raport cu a noastră” (2, p. 236). Problema lui Simon Herzog, omul de hârtie, și a noastră, cititori în carne și oase, este că evenimentele narate în acest roman sunt deopotrivă „credibile” și deja „legendare” pentru enciclopedia actuală. Citim, așadar, acest thriller semiotic drept un „text de plăcere”, admițând „derapările” teoretice, evitând reîntoarcerea la orice filosofie a sensului și urmărind „recompunerea teatrală” a „subiectului istoric” care este un „subiect de ficțiune”, la fel ca și identitatea – o formă ultimă a ficțiunii în „Roland Barthes par Roland Barthes” (1975).

În lumea posibilă a romanului, comisarul Jacques Bayard primește de la Valéry Giscard d'Estaing, președintele în exercițiu al Franței din 1974-1981, misiunea secretă de a investiga circumstanțele accidentului rutier în care este implicat Roland Barthes după vizita făcută lui François Mitterand, contracandidatul de stânga la apropiatele alegeri prezidențiale. Astfel, ofițerul serviciilor secrete franceze intră în contact cu „blestemații de intelectuali pederastați” ai Franței anilor <80. Ancheta începe de la Collège de France, o instituție cât se poate de stranie unde „se țin cursuri deschise pentru toți” la care se înscriu doar „dezocupații de stânga, pensionarii, iluminatii și profesorii care fumează lulea” și unde „persoane ca Barthes și Foucault sunt plătite pentru a povesti chestii obscure”. Amfiteatrul în care Michael Foucault își ține prelegerea este arhiplin, un difuzor îi transportă vocea magistrală în aula vecină, plină și aceasta de o gloată pestriță de admiratori. Discursul despre putere este, inevitabil, un discurs al puterii, dar „tribul sinistroid” ignoră această contradicție, cum, de altfel, și Foucault însuși. Este epoca vedetelor intelectuale văzută cu ochii funcționarului cazon care nu-și poate refuza întrebarea: „oare asta câștigă mai mult decât mine?” Din punctul lui Foucault de vedere, pe Barthes l-a ucis „sistemul”, dar mai cu seamă, „critica cea veche și râncedă”.

Înarmat cu lista „măgarilor patentati” de la Sorbona, comisarul Bayard merge la librăria campusului universitar în speranța că operele unui Raymond Picard sau René Pommier ar face lumină în ancheta morții lui Barthes. Scena merită reprodusă nu atât pentru reconstrucția atmosferei, anacronice, în treacăt fie spus, deoarece marea bătălie dintre vechea și noua critică a avut loc în anii <60, iar cartea lui Raimond Picard, „Nouvelle Critique, nouvelle imposture”, în care sunt atacați Jean-Paul Weber și Roland Barthes, datează din 1965, cât pentru savoarea comediei filologice prin care e reprezentat

structuralismul și pretențiile lui de științificitate. După constituirea „bandei” lui Barthes, compusă din aliații de la Tel Quel (Sollers, Faye, Pleynet, Ricardou), la care se alătură Todorov, Genette, Greimas și noii-romancieri, euforia structuralistă se răspândește viral în cultură și în societate, care va imita, de aici încolo, modelul din ce în ce mai riguros de analiză propus de părinții fondatori. În 1978, Michel-Antoine Burnier și Patrick Rambaud, care nu erau nici critici literari, și nici din generația anticilor sorbonarzi, publică o carte-pamflet intitulată „Le Roland Barthes sans peine”, un soi de dicționar al francezei lui Barthes, în care se amuzau copios pe seama vocabularului structuralist. Anume din această carte citește comisarul Bayard cu o gitană între dinți: „Ce „contract” blochează, închide, organizează, mișcă economia pragmei tale, ca ocultare și / sau realizare a ex-zistenței tale? În franceză: Cu ce te ocupi în viață? Transliterez mici piese de coduri. În franceză: Sunt dactilograf”, sau, și mai copios: „Discursul meu găsește / ajunge la textualitatea ta prin R.B. într-un joc de reflexe (reflecții?). În franceză: eu vorbesc curent în Roland – Barthes” (2, p. 34).

Pentru comisarul Bayard, ca și pentru cititorii de la periferia vieții intelectuale pariziene, devine limpede că ceea ce subînțelegea proiectul structuralist prin „structură” nu era, într-adevăr, foarte clar. Determinat să ajungă la sensul ascuns al acestui nonsens, comisarul Bayard își continuă investigația la Vincennes, unde proliferă nestingerită, printre vânzătorii africani de mărfuri inutile și „drogați în stare de comă”, utopia ideologică a revoluționarilor din Mai '68. Atmosfera de la Semiologie este foarte instructivă pentru reconstruirea „identității colective” a noii stângi, mai cu seamă dacă ne gândim că anul publicării romanului, 2018, este unul jubiliar pentru evenimentele din Mai '68, fapt consemnat pe teritoriul Europei printr-o serie de conferințe și contribuții editoriale dedicate „trecutului și prezentului anului rebel” (4). Pentru Laurent Binet, „revolta globală” se reduce la o gloată de studenți „puțind a marijuana”, iar semnificația ei transformativă – la un repertoriu de graffiti ce fixează în memoria colectivă echivalențele matematice între ideologie și celebritate: „Mao = fascism”, „Troțkist = stalinist”, „Lacan = tiran”, „Badiou = nașist”, „Althusser = asasin” (...), „Foucault = curva lui Khomeini”, „Barthes = social – trădător filo – chinez”, etc. (2, p. 38).

E, prin urmare, de-a dreptul paradoxal că în mediul acestor opozanți radicali față de structurile autoritare ale societății, Simon Herzog ține un curs despre cel mai popular personaj al celei mai abi-

sale înclinații colective spre ordine, ierarhie și putere – James Bond. În trecut fie spus, din 1953, când Ian Fleming îl creează pe agentul Serviciilor Secrete Britanice în romanul „Casino Royale”, și până în 2006, când acesta apare în ultimul roman al lui Kate Westbrook, „Moneypenny’s First Date with Bond”, James Bond a fost protagonistul a 59 de romane semnate de 11 scriitori, vândute în sute de milioane de exemplare și ecranizate în 27 de filme. Interesant, ce ar fi avut de spus Lévi-Strauss despre această „realitate sui generis” a psihismului uman?

Deși lipsit de privilegii instituționale și de eleganța britanică a agentului 007, Jacques Bayard poate fi considerat cea de a șazecea „reîncarnare” literară a lui James Bond, de această dată, în versiune franceză și, bineînțeles, parodică, deoarece „restabilirea ordinii prestabilite” în lumea intelectuală franceză e o misiune compromisă din start. Împreună cu Simon Herzog, pe care-l recrutează ca „traducător al tâmpeniilor” semio-structuraliste, agentul Bayard formează un „cuplu credibil” pentru cititorii de azi, obișnuiți să vadă în romanele de spionaj o deconspirare a secretelor de stat. Dar secretul de stat nu ar fi destul de profitabil dacă nu ar implica o conspirație internațională a grupurilor de presiune, printre care KGB-ul sovietic e, practic, omniprezent. După regulile „teoriei sociale a conspirației” (5), funcția fatică a limbajului ar trebui să ascundă un secret cu o miză mai mare decât bravura intelectuală, pe seama căruia ar putea fi pusă, bunăoară, venirea la putere a socialistului Mitterand după scrutinul din 1981.

Încălcând ordinea imediată a povestirii, deducem, din prima parte a romanului, un adevărat plan ocult al controlului mondial prin intermediul performativității limbajului, ceva în genul conspirației Înțelepților Sionului sau a complotului iezuiților: în timpul prânzului, Mitterand îi sustrage lui Barthes manuscrisul celei de a șaptea funcții a limbajului, Derrida o contraface, creând o funcție falsă, pe care o strecoară, pe neobservate, în buzunarul lui Barthes. Julie Kristeva angajează doi securiști bulgari care-i înscenează lui Barthes accidentul cu dubița, îi fură documentul, fără a ști că e contrafăcut, iar o lună mai târziu Kristeva îl omoară pe Barthes în spitalul Pitié – Salpêtrière. Din rațiuni neclare, Kristeva face o copie a documentului falsificat și i-o încredințează spre păstrare lui Althusser. O decizie imprudentă, căci, inconștientă de valoarea documentului, soția lui Althusser îl aruncă, fapt pentru care filosoful marxismului o strangulează. Câteva scene mai târziu, îl găsim internat la psihiatrie,

unde discipolii fac front comun de apărare a bătrânului maestru, deoarece „Franța e făcută așa: dacă ai fost profesor la Ecole Normale Supérieure din 1948 până în 1980, atunci i-ai avut printre studenți și / sau colegi pe Derrida, Foucault, Debray, Balibar, Lacan. Și pe BHL (Bernard-Henri Lévy) (2, p. 258). Aflăm că lui Foucault „i-au cerut s-o facă” înaintea lui Derrida, însă el a refuzat să falsifice documentul din raționamente morale. Între timp, securiștii bulgari îi omoară cu o umbrelă otrăvită pe efebii arabi ai lui Barthes, cărora criticul le încredințase nu numai secretele vieții sale intime, ci și pe cea a puterii limbajului. În joc intră doi japonezi, trimiși de împărat să-l protejeze pe Simon Herzog sub pretextul că „prieteniile lui Roland Barthes sunt prietenii noștri”, la care se adaugă rusoaica Anastasia, super-agenta lui Andropov, intrată în cursă pentru obținerea armei ideologice.

Privit ca pură ficțiune polițistă, romanul nu se ridică la standardele genului, în ciuda anchetei minuțios orchestrate și a „sindromului conspirației” pe care se sprijină intriga. Interesul major al acestui roman pentru intelectuali îl constituie cancanul vedetelor din lumea intelectuală. Laurent Binet se comportă ca un paparazzi, își „urmărește” personajele prin cotloanele vieții lor private, unde și practică obiceiurile nu tocmai ortodoxe, le reconstruiește biografia umană și sacrosanctă de locuitori ai Olimpului elitelor din perspectiva consumatorului „socializat” de azi, obișnuit cu apropierea „familiară” de lumea mondenă din spațiul virtual. Anii ,80 ai secolului trecut sunt marcați de o efervescentă culturală fără precedent. Este epoca ghizilor intelectuali, ai formatorilor „patentați” de opinie socială, poate, singura din istoria umanității, când universitarii, filosofii, criticii și scriitorii erau vedetele talk-show-urilor televizate, ale emisiunilor radiofonice și ale revistelor de cultură respectabile. Așa se face că în arhivele radioteleviziunii franceze se găsește suficient material factologic despre toate acele staruri intelectuale, care dincolo de hotarele Franței, ca să nu mai spunem dincolo de hotarele Uniunii Europene, nu au ajuns decât foarte târziu și doar cu numele, iar uneori, cu o carte tradusă la întâmplare. Pentru cei care au practicat cultul obsolet al intelectualilor de calibru, dar și pentru urmașii lor, educați într-un minim respect față de produsele inteligenței umane, romanul lui Binet reprezintă o adevărată „memorabilia”, un „relicvar” de amintiri fetișiste din vremuri legendare. Unele dintre personajele acestui roman nu mai sunt în viață (și, apropo, au murit în anul și în circumstanțe foarte asemănătoare cu cele inventate de Binet), iar altele, mai longevive, se pot admira, bunăoară, în următoarea secvență

de grup: „Barthes a participat la revista *Tel Quel* a lui Philippe Joyaux zis Sollers și câțiva ani în urmă, împreună cu Julia, au făcut o călătorie în China... Pentru ce? Călătorie de studiu... Comuniști împuțiți, își spuse Bayard. Barthes a scris multe articole elogioase despre Sollers, chiar dacă ai fi zis că uneori Barthes se comportă ca un elev.... Și Kristeva? Barthes declarase într-o zi că dacă ar fi iubit femeile, s-ar fi îndrăgostit de Julia... O adora... Și dumneavoastră, domnule Joyaux, nu erați gelos? Ahahah... Noi avem acest tip de relație, eu și Julia ... Și apoi, sărmanul Roland... nu mai era demult chiar atât de mulțumit cu bărbații. Nu se prea descurca, se lăsa mereu tras pe sfoară!... Înțeleg. Și dumneavoastră, domnule Lévy? Îl admir mult, e un mare om! Ați călătorit și dumneavoastră cu el? Aveam multe proiecte să-i propun. Ce fel de proiecte? Proiectul unui film despre viața lui Charles Baudelaire, mă gândeam să-i propun rolul central, proiectul unui interviu încrucișat cu Soljenițan, proiectul unei petiții la NATO ca să elibereze Cuba. (...) Barthes avea dușmani? Da, mulți, răspuse Sollers. Toți știi că e amicul nostru, iar noi avem mulți dușmani! Cine? Staliniștii! Fasciștii! Alain Badiou! Gilles Deleuze! Pierre Bourdieu! Cornelius Castoriadis! Pierre Vidal-Naquet! Hmm... Hélène Cixous! (BHL: A, da? Sunt certate cu Julia? Sollers: Da... nu... ea e geloasă pe Giulia din cauza lui Marguerite...) Marguerite și mai cum? Duras” (2, p.68).

Ancheta cazului Barthes continuă, în partea a doua a romanului, la Bologna, unde istoria încâlcită a manuscrisului îi conduce pe cei doi investigatori pe urmele lui Umberto Eco. Totul începe cu Hamed, amantul arab al lui Barthes, care, înainte de a muri de otrava bulgarilor, spune cuvântul „Eco”. Și cum putea fi altfel? Primul său roman, „Numele Trandafirului,” apare în 1980, proclamând, cu ironie și candoare, eșuarea unei întregi epoci de elucubrații teoretice și filosofice. Pe fundalul intrigilor, al vanităților și al gherilei triburilor de gânditori de pe malurile Senei, „Numele trandafirului”, dar mai cu seamă, ironicul, postmodernul și hiperinteligentul Umberto Eco apar drept figuri apostolice ale noii ordini, pe care o absolvă, fără crispă și amărăciune, de păcatul ignoranței. Privită retrospectiv, în contextul reconstruit al anului 1980, istoria falsului tratat aristotelic despre răs pare o concluzie masivă asupra avântului orgolios și fără precedent al științelor omului, început în anii ,60 și prăbușit dramatic în criza anilor ,80.

Bologna lui Eco este comunistă și ocultă, scenografia pare decupată din filmele lui Fellini, greu de spus, remarcă Binet, dacă e vorba de „La dolce vita” sau „La strada”, sau, credem noi, din articolul

lui Bernard-Henri Lévy, „À la guerre come à la guerre”, apărut în ianuarie 1978 în cotidianul „Lotta continua” și preluat, polemic, de majoritatea ziarelor italiene: „Europa occidentală trăiește acum în timpul bombelor, al P. 38, al cocktailurilor Molotov. În Germania, în Italia, în Franța revine vechiul refren cavernos și disperat, care face din acțiunea violentă o formă pură a rebeliunii. Bărbați și femei se îndreaptă, vagabondând prin neant și revoltați de nihilism, pentru a lupta împotriva răului în prezența unui popor tăcut. Acesta este terorismul și eu pretind că mâine el va fi, probabil, problema-cheie a societăților liberale (6, p. 183).

În cheia acestui articol, premonițional, de altfel, este refăcută atmosfera de la Bologna, unde mișună brigăzile roșii, cazul Aldo Moro e pe buzele tuturor, Papa e învinuit de corupție, „porcul de Andreotti” face interesele mafiei, în localuri se discută despre „compromisul istoric”, cuvintele „fasciști”, „comuniști”, „coalitie”, „combinație” și „corupție” generează o mare confuzie, iar teroriștii de stânga „își asumă violența ca mijloc de acțiune”. În subteranele „Bolognei roșii”, profesorul Umberto Eco prezidează clubul secret al oratorilor, a cărui rațiune de a fi o formulează netezindu-și cu satisfacție barba de semiotician: „Cetățile ateniene se sprijineau pe trei pilaștri: gimnaziul, teatrul și școala de retorică. Urmele acestei puteri tripartite le mai găsim și azi în societatea spectacolului, care promovează la rang de celebritate trei categorii de indivizi: sportivi, actori (sau cântăreți, teatrul antic nu făcea diferența) și oameni politici. Din aceste trei categorii, cea de a treia a devenit, până în prezent, din ce în ce mai puternică (deși, odată cu Ronald Reagan, se înțelege că nu întotdeauna categoriile sunt impermeabile), deoarece implică controlul celei mai puternice arme: limbajul. (...) Așadar, cel ce controlează discursul și capacitatea acestuia de a suscita frica și dragostea, este stăpânul virtual al lumii” (2, p. 211). Întrunirea Logos Clubului seamănă cu un bal mascat al masonilor, unde elita intelectuală a Europei își măsoară puterile în arta persuasiunii, plătind eșecul cu mutilarea corporală. În acest fel, regizorul Antonioni își pierde un deget, iar Sollers – testiculele, singurul neînving în competiția pentru guvernarea virtuală a lumii fiind Umberto Eco. În gara din Bologna, cineva plasează o bombă, predestinată, probabil, lui Eco, dar jovialul semiotician ia un alt tren, cu o oră mai devreme de explozia gării, nu înainte însă de a le da investigatorilor un alt indiciu – John Searle.

În felul acesta, toți protagoniștii istoriei se regăsesc, în cea de a treia parte a romanului, la Universitatea Cornell din Ithaca, New

York, la congresul „Shift into overdrive in the linguistic Turn”, organizat de Jonathan Culler. Romanul merită să fie citit doar pentru această necruțătoare ironie ce desființează mediul academic american: peluza campusului e plină de studenți dezinvolti, unul încearcă să-i aplice lui Kristeva un sărut pe gât, un altul, din generația post-hippies pre-new wave, e extaziat de sonoritatea numelui Spinoza, Paul de Man circulă înconjurat de grupul de suporteri „Derrida boys” în eventualitatea unei confruntări cu fanii lui John Searle, care-și exprimă întreaga lor admirație față de francezi în apelativul „French Suckers”, Moris Zapp, „mare specialist în structuralism, post-structuralism, noua critică și în multe alte chestii”, încarnează visul american al intelectualilor europeni, deoarece este „primul profesor cu un salariu de șase cifre”, Searle, Chomsky și Camille Paglia fac parte din grupul „analizatorilor”, izolați și aroganți, care refuză un traducător al comunicărilor francezilor, pentru că „my French is good enough for this shit”. Pe scurt, totul se desfășoară în spiritul civilizației planetare: „I love America”.

Pentru cititorii neinițiați în istoria filologiei contemporane, un student anonim oferă explicația conceptului de „Linguistic turn”: „paradoxal, dar astăzi filosofia „continentală” are mai mult succes în SUA decât în Europa. Aici, în campus, Derrida, Deleuze, Foucault sunt niște staruri absolute, în timp ce în Franța nu sunt studiați la Facultatea de Litere și disprețuiți la cea de Filosofie. Aici îi studiem în engleză. Pentru departamentele de engleză, French Theory a fost instrumentul unei lovituri de stat care le-a permis să treacă de la a cincea roată de căruță a științelor umane la disciplina ce le înglobează pe toate celelalte, deoarece, dat fiind faptul că French Theory pornește de la postulatul că limbajul este de bază, atunci studiul limbajului se întoarce spre studiul filosofiei, al sociologiei, al psihologiei... Acesta este faimosul linguistic turn. Dintr-o dată, filosofii s-au simțit obosiți și au început și ei să lucreze asupra limbajului, Searle, Chomsky, pe-trec o bună parte din timpul lor denigrându-i pe francezi. (...) Au sentimentul că le-au furat scena prin clounade, bufonerii, șărlătănii, e normal să fie supărați. Dar trebuie să recunoaștem, Foucault e cu siguranță mai sexy decât Chomsky” (2, p. 299).

E de la sine înțeles că în mijlocul acestui carnaval filologic an-cheta cazului Barthes trebuia să eșueze în grotesc. În joc intră aman-tul lui Foucault, și el arab, care încearcă să-i vândă manuscrisul mai întâi lui Searle, apoi lui Derrida. Tranzacția trebuie să aibă loc într-un cimitir, la mijloc de noapte, unde își dau întâlnire, din întâmplare,

Simon Herzog și Donna (Haraway?) cu bacantele pentru o ceremonie sibilinică de „naștere a omului nou”. În timpul tranzacției, ogarii lui Searle îl sfâșie pe Derrida, din senin apare Roman Jakobson care distruge manuscrisul celei de a șaptea funcții a limbajului, iar Searle se sinucide aruncându-se în Cascadilla Creek. În data de 5 mai 1981, François Mitterand învinge în campania prezidențială, de bănuț, cu ajutorul magicei funcții fatice a limbajului.

Aceasta este povestea. Cine vrea, o crede, cine nu – să ia lecții de Public Speaking, trăgând cu ochiul la Stive Jobs, și să se înroleze în cruciada comunicatorilor secolului XXI sub stindardul alb-roșu al Conferințelor TED.

BIBLIOGRAFIE

1. Eco, Umberto, *Lector in fabula*, Paris, Grasset, 1985.
2. Binet, Laurent, *La settimana funzione del linguaggio*, Milano, La nave di Teseo, 2018.
3. De Sade, *Filozofia în budoar*, Timișoara, Editura de Vest, 1993.
4. Della Porta, Donatella (a cura di), *Sessantotto. Passato e presente dell'anno ribelle*. Milano, Feltrinelli, 2018.
5. Eco, Umberto, *Despre conspirații și scenarii*. În: *Cronicile unei societăți lichide*, Iași, Polirom, 2016.
6. Aubier Montaigne (edition), *Les Dieux dans la cuisine. Vingt ans de philosophie en France*, Paris, Aubier, 1978.

ScanLit

Oxana Gherman

„SCRUMUL” UNEI ADOLESCENȚE SOVIETICE

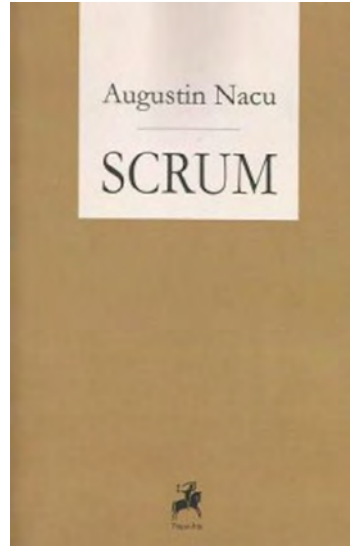
Romanul *Scrum* (Tracus Arte, 2014), semnat de Augustin Nacu, ilustrează visul unei adolescențe sovietice. Oricât de exaltat sună, nu e vorba de o adolescență luminoasă, cu planuri și cu perspective strălucite, cum apare deseori în filmele epocii, ci una zbuciumată, tragică. Patru tineri, prieteni din copilărie, trăiesc cu dezgust toate mizeriile lumii sovietice, formând un microgrup în care se discută lucid, aproape matur, toate evenimentele politice și consecințele lor, care afectează învățământul, mediul social, activitatea profesională a părinților, chiar și intimitatea familiei, încercând nenumărate tentative de rezistență. Deasupra întâmplărilor însă planează senzația unei pierderi, a unui eșec. Chiar de la bun început.

Școala este o pepinieră în care se cultivă „oamenii noi”, în care e promovată „viața nouă”, puterea sovietică, partidul și conducătorii, „poporul rus, care a eliberat poporul moldovenesc de sub opresiunea nemiloasă a regimului burghezo-moșieresc” (p. 25), iar elevii sunt obligați să însușească formule tipice, să le comenteze, să le dezvolte și să le reproducă în nenumărate forme și contexte. Atitudinile față de politică dezbină tinerii în două tabere: una, semnificativă, prosovietică și alta, minoritară și nedeclarată, antisovietică. Deși în mediul școlar cei patru prieteni manifestă o oarecare obediență, ei rămân la

ideile proprii și, în cerc restrâns, își exprimă dezacordul și scârba față de sistem, iau în derândere falsurile din manualele de istorie, ipocrizia profesorilor și platitudinea discursurilor de la lecții.

Pentru a-și da frâu liber repulsiei față de regimul de conducere, tinerii recurg la manifestări riscante: la meciurile de fotbal aplaudă adversarii sovieticilor, ascultă radio Europa Liberă, Vocea Americii, BBC, organizează pe ascuns întâlniri în care cântă piese antipolitice și strigă contra-lozinci („Marxism-leninism – onanism!”), depun flori la monumentul lui Ștefan ce Mare, statuia căruia se planifică să fie demontată din considerentul că domnitorul a fost un feudal, scriu și interpretează cântece-manifest (romanul conține o mulțime de texte pentru piese, în limba franceză), fac greva foamei când li se impun limite ș.a.m.d. În societate li se interzice să vorbească în limba maternă („Vorbiți în limba lui Lenin!”, „Vorbiți omeneste!”). Pe lângă falsul istoriei, problema identității, a limbii este reluată de mai multe ori: „Medicul, ca și oricare alt cetățean sovietic, trebuia să fie „internaționalist”, adică să vorbească rusește. Limba prieteniei dintre popoare! Limba progresului! Limba comunismului!” (p. 54) Tinerii aproape că nu au de ales. Sistemul îi absoarbe fără voie în „formarea” civică obligatorie, îi face octombrei, apoi pionieri, apoi comsomoliști, îi impune să se înroleze în tabere de colhoz, să participe la manifestații festive cu temă politică. Astfel, adolescenții se pomenesc că trăiesc în două lumi paralele, opuse.

Lupta celor patru prieteni contra regimului continuă în diverse forme. Ei își gândesc o organizație secretă – Uniunea eliberării și renașterii naționale și sociale, statutul căreia îl multiplică pe foi volante pe care le distribuie în cabinele telefoanelor publice. Cu riscul de a fi prinși de KGB, de a fi pedepsiți aspru pentru nesupunere, ei întreprind tot felul de șmecherii, care însă nu dau roade. Cele mai dureroase momente sunt acelea când își conștientizează neputința, limitele. În cele din urmă, când tinerii înțeleg că nimic din ce pot face nu va schimba lucrurile în țară, decid să evadeze din Uniunea Sovietică. Planul de evadare include înmatricularea la studii la Universita-

tea de Medicină din Chișinău, obținerea diplomei libere și plecarea peste hotare – în stagii profesionale. Ideea vine de la Vic, cel mai afectiv și cel mai afectat dintre ei.

Planul este pus în aplicare, tinerii intră la studii, orele de curs (impregnate și ele de ideologie) alternează cu distracții adolescente, cu relații amoroase efemere, cu beții până la come, cântece la chitară, aventuri tinerești. Plimbările grupului de tineri dă ocazie autorului să prezinte câteva cadre din Chișinăul sovietic, cu vechile denumiri: bulevardul Păcii, bulevardul Armatei Sovietice, strada Dzerjinski, grădinile veteranilor de război ai Armatei Sovietice, terasa „Fulgușor”, hotelurile „Inturist” și „Trandafir” etc., locuri care formează imaginea unui alt Chișinău. Chiar dacă prietenii vin la studii pentru cu totul alte scopuri, societatea nu întârzie să le afișeze tot setul de așteptări: „...noi, proaspeții studenți, trebuia să fim mândri și fericiți că aveam posibilitatea de a studia gratis în una dintre cele mai renumite instituții de învățământ superior din URSS, că acest fapt se datora grijii permanente a partidului și guvernului sovietic și, personal, tovarășului Leonid Ilici Brejnev pentru tinerele generații, viitori constructori ai comunismului.” (p. 41) Presiunea de a se conforma acestor așteptări este insuportabilă, de aceea zilele în care tac și ascultă tinerii le încheie cu multă gălăgie, cântec, beții, declarații deschise și confesiuni intime.

Evadarea este o temă tot mai frecventă, replica „aș șterge-o de aici” devine aproape o lozincă (valabilă și generației zilei de azi, oricât de ciudat ar părea), cei patru prieteni căutând căi aproape imposibile și inexistente de a dezerta de pe teritoriul uniunii. Modelele lor nu se află în interiorul serei sovietice, ci în trecut: „Părinții sau bunicii noștri erau niște oameni din lumea de ieri, trecuți prin dramele anilor 1940 și 1944, prin calvarul foametei din 1946-47, prin deportarea sau pericolul deportării în Siberia, prin toată nebunia acelor vremuri, rămași într-o rezistență interioară, cu nostalgia unei lumi pierdute și cu privirea resemnată în viitor.” (p. 45), „Pe semne că memoria genelor a păstrat și disperarea aceasta de a ne ști născuți în Basarabia, făcută scrum, ieșiți noi înșine din scrum; disperarea bunicilor și părinților noștri, nimeriți sub ocupația sovietică, disperarea celor care erau luați cu forța noaptea de la casele lor și mânați spre Siberia, disperarea celor care mureau în timpul foametei, organizată de puterea sovietică în 1946-47, disperarea celor care erau torturați în subsolurile NKVD-ului din Chișinău și din alte orașe ale Basarabiei, ca apoi să fie împușcați și aruncați de-a valma în gropi cu var spre a

nu fi identificați. Disperarea – ecoul trecutului vibrând în noi... Ne doream cu disperare emigranți, trecând ilegal, vai, ilegal frontierele, ca în romanele lui Remarque, de care nu ne mai săturam.” (p. 53) Lectiile trecutului sunt clare pentru ei, de aceea planurile evadării îi umplu de entuziasm: „Lumea în care doream să ajungem ne vedea, ne auzea, ne înțelegea și eram fericiți fără să ne dăm seama de ce. Penibilă condiție: să fii într-o cușcă din care să nu poți ieși, bucurându-te de orice licăr de lumină pătruns dinafară.” (p. 47) Ei poartă blugi americani, ascultă muzică străină, se cuplează cu studentele din Franța, venite vara în Chișinău, creându-și iluzia că trăiesc fragmentar o tinerețe adevărată.

Sistemul universitar îi absoarbe și îi constrânge să ia parte la tot felul de manifestații ideologice, parade, întruniri, careuri festive organizate cu ocazia unor sărbători socialiste. Lipsa de la aceste activități colective era sancționată aspru, studenții sunt presați și amenințați cu privarea de bursă, exmatricularea chiar. Li se impun diferite limite și restricții sufocante: ce muzică să asculte și să cânte, cum să se comporte, cum să vorbească, cum să gândească. Libertatea de exprimare este limitată, chiar și printre tineri se găsesc turnători, din cauza cărora cei îndrăzneți sunt pedepsiți.

Autorul contrapune două realități paralele: cea pe care tinerii și-o doresc, o construiesc în realitate sau imaginar și cea de care au parte: „Slavă lui Marx, Engels și Lenin, întemeietorii și promotorii comunismului în lume! Ura-a-a!... Aceste slogane, cu uralele, se strigau fără încetare în ziua aceea mohorâtă de 7 noiembrie de o voce gravă de un bărbat la megafoanele de pe stâlpii înșiruiți de-a lungul bulevardului Lenin... Duceau și alți colegi, la rândul lor, portrete ale altor clasici ai marxism-leninismului, ale membrilor Biroului Politic al CC al PCUS, pancarte cu inscripții de genul „Slavă marelui Lenin!”, „Unitatea partidului și poporului e de nezdruncinat!”, „Trăiască mișcarea comunistă mondială!” etc., drapele roșii cu seceră și cio-can, stegulețe, baloane, garoafe artificiale roșii, doar roșii...” (p. 57) Asemeni unui carnaval grotesc, absurd, lumea socialistă le provoacă oroare tinerilor. Astfel, odată cu lista completă de lozinci socialiste scandate la diferite manifestații publice, vom întâlni în text o gamă de contra-lozinci ingenioase, virulente, directe, pe care tinerii le strigă în realitatea lor („Urâm lumea în care ne-am născut! Suntem străini aici! Îi urâm pe comuniști!” (p. 70); „Plescăitul de Brejnev a murit pe la mijlocul lui noiembrie 1982. ...În ziua aceea, am hotărât cu Vic să bem de bucurie că a murit Brejnev, ceea ce, firește, implica și o

speranță de schimbare” (p. 215-216)). Odată cu comportamentul mai mult sau mai puțin exemplar al lor la universitate, au loc întruniri underground, cu beții și planuri de ambuscadă care nu pot fi realizate. La petreceri, visul lor se disipă, ei uită de evadare, atmosfera se degajează.

Cei patru tineri pornesc, după o serie de ezitări (având în vedere pericolele la care se expun, la care își expun familiile) la Moscova, în speranța că vor putea pătrunde în vreo ambasadă străină ca să ceară azil politic, însă nu reușesc să-și îndeplinească planul. Revin și caută alte soluții, mai rapide decât absolvirea facultății, însă niciuna valabilă, realizabilă (să fugă cu un vapor, să deturneze un avion ș.a.). Sunt atenți la posturile de radio, captează și discută noutăți despre tineri care au făcut aceiași pași, care au avut de suferit, informații despre statutul legal al refugiaților, despre posibilitățile de a cere azil politic în diferite state etc. Suspansul este dozat, cititorul ținut în priză cu fiecare decizie a prietenilor de a mai face un „salt mortal” în afara hotarelor URSS. Ținta este amânată în repetate rânduri. Însă consecința tragică, oricât de indezirabilă, se întâmplă.

Cu fiecare eșec, visul lor se îndepărtează, iar ei cad pradă disperării, se afundă în neputință, fac tot mai multe greșeli care îi deconspiră. Este afectat mai cu seamă Vic, promotorul ideilor grupului, care, din cauza comportamentului neconform „vieții socialiste”, este supus unor examene psihiatrice, exmatriculat, luat la armată ca și Andy – un al membru al grupului (cu această ocazie, autorul prezintă întreg tabloul grozăviilor prin care trec tinerii înrolați în onorabila armată sovietică), unde este torturat sistematic și unde, după câteva tentative de suicid, reușește să-și pună capăt zilelor. Finalul tragic al romanului, deși pare să fi fost previzibil chiar prin titlu, chiar în incipit, are un efect devastator, creând impresia că odată cu moartea lui Vic are loc moartea unei întregi generații. Ideea pe care o reflectă finalul și moartea protagonistului este cea pentru care merită citit romanul lui Augustin Nacu.

DIANA DEMENTIEVA

**VREAU ACASĂ
ȘI DINCOLO DE BEZNĂ
DE OLGA CĂPĂȚÂNĂ**

Aflate în dialog stilistic și tematic, romanele Olgăi Căpățână *Vreau acasă* și *Dincolo de beznă* alcătuiesc o frescă socială – o panoramă a tuturor frământărilor existențiale pe care le-au trăit și continuă să le trăiască moldovenii dintre Prut și Nistru. Perioada transpusă artistic pune în lumină crochiurile mai multor generații la rând, care s-au perindat de la jumătatea secolului trecut încoace. Modelul vitraliului gotic ilustrează pe deplin întreaga creație a scriitoarei, ce presupune un ansamblu de povești de viață frumos relatate și convenabil armonizate, un vitraliu imaginat artistic în limitele căruia se citesc variate destine umane. Spectrul de caractere cuprinde tipologii multiple: țărani, intelectuali, gospodari, trândavi, profitori, depravați, mișei ș.a. În palmaresul scrierilor semnate de Olga Căpățână, romanele lansate în anul 2021 sunt irepetabile. Noi perspective, procedee artistice, subiecte și, bineînțeles, noi lecții de viață se decroșează de la nivel narativ, din lumea fictivă, și se metamorfozează în trăiri și experiențe ale cititorului.

Temele recurente din literatura universală – dragostea, războiul, condiția socială, prietenia, relația copii-părinți – sunt adaptate unui cadru național particular, specific istoriei și mentalității ce reprezintă

tă acest spațiu geografic. Romanele oferă posibilitatea de a privi altfel mai multe nenorociri care au contribuit la formarea imaginii actuale a societății în care trăim, cum ar fi: deportările, colectivizarea, războiul din Afganistan, războiul de pe Nistru, migrația în scop de muncă ș.a.

Autoarea testează noi modalități de a comunica imaginarul ei, fără a deturna însă limbajul uzual. Autenticitatea scrierilor sale vine mai ales din explorarea limbajului cotidiană (ce e drept nu-i minciună, încă nu știe ce e viața, bună să-ți fie inima, de bine, de rău, nu-i ieșea din cuvânt, din alt aluat plămădit), dar și prin reprezentarea modelelor

de comportament și de gândire specifice culturii noastre: „Îl are pe Ivan Vasilivici de argat, așa când bărbatul vine în satul femeii, nu invers.”; „Nu era Fima Dorescu cel mai negospodar om din sat, da și Grigore nu era băiat de lepădat” (p.11, *Dincolo de beznă*); „Vorba ceea, trebuie să fie în rând cu lumea”; „Ana Dmitrievna avea un singur copil numai pentru că așa era predestinația unei femei – să nu spună lumea că e stearpă” (p. 66, *Dincolo de beznă*).

Prin explorarea potențialului său verbal, autoarea declanșează stări de ilaritate, ceea ce-i denotă un simț al umorului de o subtilitate desăvârșită:

„Nu părea frumos la prima vedere, nici la a doua.” (p. 36, *Dincolo de beznă*); „Mama lui Iuri e mai frumoasă cu 5 kilograme”; „frumusețea ei se temea de apă și săpun” (p. 231, *Vreau acasă*); „la revedere și un praz verde”, „nu căuta pe dracu” (*Vreau acasă*).

Femeia, care ocupă un loc aparte în creația Olgăi Căpățână, semnifică modernitatea nu numai în sens literar, dar și istoric. Caracterele feminine portretizate în romanele *Vreau acasă* și *Dincolo de beznă* ilustrează un șir de schimbări ce s-au produs la nivelul sistemului de valori, a principiilor de viață și a orânduirilor sociale și familiale. Evoluția imaginii, a condiției femeii se întrevede din poveștile de viață ale eroinelor care aparțin diferitelor generații. Bunica, de pildă, este reprezentată întotdeauna ca fiind foarte înțeleaptă, harnică, generoasă, omenoasă, blândă, onestă și puternică („buna Eleonora este zămislită

din lăniță subțire” p. 27, *Dincolo de beznă*; „privirea blândă, mâna ei milostivă”, *Vreau acasă*), în același timp, bunica este devotată soțului și familiei, o femeie care respectă orânduirile vechi ale neamului nostru. Însă, odată cu răsturnarea URSS-ului, femeia se remodelează, se adaptează configurației noii societăți, devenind liberă, emancipată, independentă, neînfricăată și hotărâtă. Ca să facă față nevoilor cotidiene, femeia este pusă în situația de a acționa înaintea bărbatului, devenind astfel dominatoare și plină de sine, uneori chiar demonică. Mai mult decât atât, începând cu ani 2000, femeia începe să se identifice cu specificul feminin din Occident, așa cum mademoiselle Sabina tinde să urmeze modelul franțuzoaicelor (*Dincolo de beznă*).

În mod particular, romanul *Vreau acasă* presupune un raport ideatic trihotomic: femeia (mamă) – casa – patria, în care motivul „casă” le presupune la nivel simbolic și pe celelalte două. Casa este un simbol arhetipal cu sensul de refugiu, de mamă, de protecție, dar simbolizează și nostalgia locului originar. În psihologia lui Jung, ceea ce se întâmplă în interiorul casei noastre are loc în lăuntru nostru, iar în cea a lui Freud, casa este asociată cu aspectul feminin – un spațiu închis, protejat, asemeni pântecului matern. Spre deosebire de accepția motivului „casă” în operele scriitorilor Ion Creangă (*Amintiri de copilărie*), Ion Druță (*Casa mare*), Vladimir Beșleaga (*Zbor frânt*), Lucian Blaga (*Hronical și cântecul vârstelor*), la Olga Căpățână semnificația „casei” implică și problema identității naționale. Naratoarea va constata cu regret că „singura politică pe care statul o urmărește în mod constant este dezbinarea” (p. 201). Titlul romanului, *Vreau acasă*, dezvăluie expresia unei dureri, a unei disperări în plan dublu: personal și național. În procesul lecturii, se instaurează o nedumerire toată, insurmontabilă – Cine suntem noi de fapt? Actualizându-se intermitent prin replicile unor personaje și contrazisă indirect de intervențiile, reflecțiile altora („Care Patrie? Pentru care Patrie luptăm?”) – expresia *Vreau acasă!* caută să exprime dorul de noi înșine ca neam, căutarea propriei identități naționale și, ulterior, a identității personale.

Romanul *Dincolo de beznă* povestește istoria Angelei, o femeie „care și-a ieșit din suflet” (p. 223). „Dacă întâlnești un om fără suflet, să te rogi Domnului pentru el, este mai strașnic decât un nebun. Nebunul nu știe ce face, iar cel fără suflet distruge alte suflete, apropiate, care-l iubesc, generoase și cumsecade – ăsta e un păcat cumplit.” (p. 223) Ideea femeii diabolice se întrevede de la bun început datorită co-pertei corespunzător ilustrată. Șarpele este un motiv recurent și are o conotație dublă: pe de o parte, simbolizează ispita, viclenia, iar pe de

altă parte, din cauza capacității lui de a-și schimba pielea, este simbolul transformării și renașterii. Șarpele este conectat cu lumea subpământeană, adică cu întunericul, cu bezna. Totodată, în Evanghelia lui Ioan, șarpele apare ca un simbol al Mântuirii. Analogia care se stabilește între transformarea Angelei și cea a șarpelui nu poate fi decât benefică, pentru că în acest roman personajul feminin central traversează aproximativ același itinerar metamorfic al șarpelui, altfel spus, impli-

că ambele conotații ale acestui simbol. Mai întâi, fiind ispășită de plăcerile trupești, Angela cunoaște practic toate cele nouă cercuri ale Iadului dantesc, apoi, îmbolnăvindându-se de Covid-19, conștientizează propria sa nimicnicie și învață să se transforme și, în cele din urmă, să se Mântuiască. „Doamne iartă-mă!”, va exclama, într-un sfârșit, Angela. Doar datorită virusului de Covid-19, care i-a zguduit temelia beznei în care trăia, protagonista romanului ajunge să înțeleagă că era fericită și nu știa.

Așadar, *Dincolo de beznă* se situează pe un teritoriu al relațiilor polemice despre antagonismul clasic Bine și Rău. În romanul Olgăi Căpățână,

iadul (bezna) are o configurație similară cu cea din creația lui Oscar Wild – „Purtăm în noi și raiul, și iadul”. Într-un dialog cu sine, însuși protagonistul romanului va recunoaște acest adevăr: „Întunericul este înăuntrul tău, înțelegi?!” (p. 148). Deci, iadul nu este un loc, ci o stare mentală, concepția dată este diferită de cea a lui Jean-Paul Sartre, care susține că: „Nu-i nevoie de flăcări și smoală. Infernul sunt ceilalți.” În lucrarea sa de vază, Cu ușile închise, filosofului francez descrie „iadul său”, în care nu există nici călău, nici instrumente de tortură fizică: „iadul sunt ceilalți oameni”. La Jean-Paul Sartre iadul este inevitabil, această condiție fatidică vine din faptul că personajele sale nu au o șansă la mântuire. În schimb, romanul Olgăi Căpățână, chiar începând cu titlul, cu acest „dincolo” ce contrastează cu „bezna”, îi dă o speranță cititorului că „totul va fi bine”. Către sfârșitul cărții, Angela ajunge să-și depășească condiția de femeie degradată, iar cititorul descoperă dincolo de beznă: slăbiciunile, remușcările, toate frustrările și temerile din

sufletul ei. Opoziția Bine-Rău este ilustrată și prin intermediul perechilor de personaje Angela și Gabriela, Grigore și Petrică, Vlad Bânzari și Rareș, Buna Eleonora și Ana Dmitrievna.

Autoarea menține o legătură continuă cu cititorul său prin faptul că-și creează la nivelul structurii narative un cititor actualizat, numit și fictiv sau imaginat, căruia i se adresează în mod direct: „Deci după cum ați înțeles, poza nu a rupt-o, nu a ars-o.” (p. 8); „Dar haideti s-o luăm de la început, încetșor, rând pe rând.” (p. 10); „Viciul, după cum știți, atrage...” (p. 24). În pofida prezenței unui intermediar imaginat strategic, planurile temporale discontinue amplifică starea de incertitudine instaurată la începutul romanului în conștiința cititorului real. Retrospectiva, suspansul, introspecția, alternarea viziunii narative îl debusolează și, totodată, îl captivează pe cititor. Acesta ajunge să-și însușească multe dintre trăirile personajelor, iar cu avansarea subiectului starea de emotivitate ridicată este înlocuită de o stare binefăcătoare, de satisfacție. Apare impresia că, odată cu durerile protagoniștilor, se clarifică și durerile personale, cel puțin, cititorul își poate însuși, drept lecții de viață, unele soluții sau convingeri ale personajelor.

În fine, *Dincolo de beznă* este o povestire despre bine și rău, despre putere și nevolnicie, despre iubire și ură, despre frumusețe și hidoșenie. Romanul ilustrează criza existențială a unei tinere femei din zilele noastre, surprinzând cu finețe psihologică încercările prin care trece pentru a se regăsi. Angela nu poate fi comparată nici cu Cathy, ființa diavolească din romanul lui John Steinbeck, *La răsărit de Eden*, nici cu Linda din romanul lui Paulo Coelho, *Adulter*. Angela este a noastră, este născută din nevoile, din mizeria, reconfigurările culturale, sociale, politice prin care a trecut acest colț de lume și pe care-l numim astăzi Moldova.

Romanele *Vreau acasă* și *Dincolo de beznă* pornesc de la trăirile sufletești, experiențele și principiile morale ale scriitoarei: acestea „nu sunt o pură fabulație” (Călina Trifan). Dorul de casă, dragostea de viață, optimismul, speranța, perseverența, bunătatea – toate aceste calități ale autoarei trec treptat în limbaj literar, întruchipându-se în eroii săi de hârtie. Sentimentul de liniște, starea de fericire, împăcare cu sine și cu lumea transpare și la lectura romanelor sale. Chiar dacă subiectele sunt, pe alocuri, tulburătoare, dramatice, autoarea se grăbește să le încheie pe o notă pozitivă, optimistă, chemând cititorii la iertare, învățându-i să iubească și motivând-i să acționeze fără disperare.

Paletă

**REVISTA QUADRAT
ESTE ILUSTRATĂ DE PICTORIȚA
VIORICA-ELA CARAMAN**

*Născută la 2 octombrie 1984,
Olănești, Ștefan-Vodă*

STUDII:

2012-2014 – Masterat, Civilizație europeană, Facultatea de Litere a Universității de Stat din Moldova, Chișinău

2013 – Bursa doctorală de excelență „Eugène Ionesco” a Guvernului României, București

2007-2010 – studii doctorale la Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova

2010 – Bursa de Excelență a Guvernului Republicii Moldova

2002-2006 – Facultatea de Litere, speciali-

zarea **Limba și literatura română – Limba și literatura franceză**, Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași, România

1999-2002 – Liceul „B.-P. Umanist, c. Olănești, rn. Ștefan-Vodă, Republica Moldova.

ACTIVITATE PROFESIONALĂ :

Din 1 septembrie 2019 – redactor de carte la Editura ARC, Chișinău.

Din 2015 – redactor colaborator, revista „Limba Română”, Chișinău (www.limbaramana.md).

Ianuarie 2008 – august 2015 – redactor și redactor-șef adjunct, revista „Limba Ro-

2006-2008 – profesor de limba română și

specialist principal coordonator al cursurilor de limba română pentru alolingvi, Casa Limbii Române, Chișinău, Republica Moldova.

AFILIERI

Din 2010 – membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova

Din 2007 – membru al Uniunii Jurnaliștilor din Moldova

PREMII:

2012 – Premiul Național al Tineretului în domeniul Literaturii și Artei, Chișinău, R. Moldova

2012 – Premiul pentru critică literară „Paul Goma” al Salonului internațional de carte, Biblioteca Națională a Moldovei

2009 – Premiul literar pentru debut al Salonului Internațional de Carte, Biblioteca Națională a Moldovei

2009 – Premiul Municipal al Tineretului în domeniul Științei și Artei, Chișinău

2007 – Premiul I, Concursul Internațional de Poezie „Veronica Mică”, Secțiunea Eseu, Asociația pentru Cultură și Literatură ASTRA, Despărțământul „Mihail Kogălniceanu”, Iași

VOLUME PUBLICATE

2012 – *Modele ale temporalității poetice*, Chișinău, Premiul Național al Tineretului în domeniul Literaturii și Artei.

2010 – eseu *Grigore Vieru și Emil Cioran în circumferința ideilor comune* inclus în mono-

Grigore Vieru, poetul, coordonator Mihai Cimpoi, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Filologie, Editura Știința.

2009 - *Ante-Scriptum*, eseuri, note de lectură, Colecția Biblioteca revistei „Limba Română”, Chișinău.

Amurg peste casa bibliotecii. Acuarelă pe celuloză, A4

Lunca N. Acuarelă pe celuloză, A4.

Evadare cu Meli. Acuarelă pe celuloza Canson, A4

Intersecție, acuarelă și vin pe celuloza

Maci, acuarelă pe celuloză

Noiembrie clasic. Acuarelă pe celuloză,

Piața Universității București. Acuarelă pe celuloză, A4

Retur. Acuarelă pe celuloză, A4

Respiro galben 1. Acuarela pe celuloză. Miniatură.

Respiro galben 2. Acuarela pe celuloză. Miniatură

Iorgovan pentru Serj. Acuarelă pe celuloză Canson, A4.

Iriși. Acuarelă pe celuloză Canson

Peste balcon. Acuarelă pe celuloză Canson, A4.